

Tutu ña n̄taa taPablo ña ti'ví ra kua'an ña nda'a naño Roma

*Xí'in to'on yó'o taPablo chindeé ra
n̄ivi naño Roma na kándixa Jesucristo*

¹ Yi'i, taPablo, ta kúu ta kisa chiño noo Jesucristo, táa i tutu yó'o ña xaá ña nda'a ndó. Ndios k̄ana ra yi'i ta s̄akuiso chiño ra yi'i ña kuu i taapóstol, ta ti'ví ra yi'i k̄a'an ndoso i to'on xa'a Jesucristo noo n̄ivi.

² Saá chi kuȳa x̄ina'á Ndios k̄indo ra xí'in naprofeta ña ndixa kasa ndivi ra to'on ra ña n̄ika'an ra xí'in na xa'a Jesucristo. Ta naprofeta yó'o n̄taa na to'on yó'o noo tutu ña naní To'on Yi'i Ndios. ³ Ta To'on Ndios yó'o k̄a'an ña xa'a Sa'ya Ndios, ta kúu Jesucristo, Ta taKá'no noo yó. Ta saá tuku x̄ikuu ra sa'ya ñani síkuá tarey David, chi ñii k̄i'va ndatán káku ndi'i n̄ivi, saá kaku ra t̄ixin ñii ña'a ñá kúu sa'ya ñani síkuá tarey David. ⁴ Ta saá ni, xa'a ña n̄ixi'i ra, ta xa'a ña Ndios sanatakū ña'á ra xí'in ndee Níma ra, Jesucristo saná'a ra ndí ndixa Sa'ya Ndios kúu ra, ta kómí ra ndi'i ndee ká'no. ⁵ Ta m̄i Jesucristo taxi ra ñato'ó ká'no nda'a i ña kuu i taapóstol, ta ti'ví ra yi'i xa'a ña chindeé i n̄ivi na on vása kúu najudío ña kandixa na ra, ta kasa ndivi na to'on ra, chi kuki'vi ní ini na koni na ra. ⁶ Ta ndó'ó kúu sava nayó'o, chi Ndios k̄ana ra ndó'ó ña kandixa ndó Jesucristo ta kundik̄on ndó yichi ra.

⁷ Ñakán taā i tutu yó'o ña xā ña nda'ā ndó'ó, nañani yó xí'in náki'vā yó, na táku ñoo Roma, ta kúu ndó ñivi na kí'vi ní ini Ndios xíni ra. Ta Ndios kana ra ndó'ó ña kuu ndó ñivi nayī ta kutakū ndii ndó ñoo ra. Kóni i ndí Yivá yó Ndios xí'in Sa'ya ra Jesucristo, Tāa taKá'no ñoo yó, ¡ná ke'é ra ñava'ā xí'in ndó! ¡Ná taxi ra ñava'ā koo ña ini ndó!

To'on yó'o ká'an ndí taPablo kóni ra ko'on ra ñoo Roma ña koto ra nanivi na kándixa Jesucristo

⁸ Si'na kóni i ka'an̄ i xí'in ndó to'on yó'o: Xí'in ndayí Jesucristo, ká'an̄ i xí'in Ndios, ta táxi i ña táxa'vi ña'á nda'ā Ndios xa'ā ndó'ó. Saá chi xa'ā ña va'ā ní kándixa ndó Jesucristo, ta xítá ní'no to'on va'ā xa'ā ndó ndi'i saá ñoo. ⁹ Ta xí'in ndi'i nímā i kisa chiñō i ñoo Ndios, ña ká'an̄ ndosō i ñoo ñivi to'on va'ā xa'ā Sa'ya ra Jesucristo. Ta Ndios xíni ra ta ndákuiin ra xa'ā i ndí ndixa on vása sándakoō i ña ká'an̄ i ndúkú̄ i ñava'ā ñoo ra xa'ā ndó'ó, ¹⁰ ta xáku ndá'ví̄ i ñoo Ndios, káchí̄ i xí'in ra saá: “Tá kóni m̄i ún saá, ta taxi ún yich̄i nda'ā i ña ko'on̄ i kotō i ñivi na kándixa Jesucristo, na táku ñoo Roma”, saá káchí̄ i ká'an̄ i xí'in Ndios. ¹¹ Saá chi yi'̄ i kóni i kotō i ndó'ó ña ndato'on̄ i xí'in ndó xa'ā ña naki'in ndó ndēe va'ā ña k̄ixi ñoo Ndios, ña chindeé ña ndó'ó ña va'ā kā kandixa ndó Jesucristo. ¹² Ta saá, ndó'ó xí'in yi'̄ i chindeé tá'an yó, chi ndino'o ní ini yó kándixa yó Jesucristo.

¹³ Nañani yó xí'in náki'vā yó, kóni i ña kundaā ini ndó ndí ku'ā ní yich̄i ndúkú̄ i ndasaá kuchiñō i xā i kotō i ndó'ó, ta on vása ní-kuchiño xā i, chi ñii ñii yich̄i k̄ivi xáni sin̄i i

xaꝛ ꝑ, ta nꝑ-kuchiño kundivi ña saá, chi nꝑꝑꝑo ña saꝑi nꝑꝑꝑ. Ña ndixa kóni ꝑ kúu ña ka'ꝑꝑꝑ ndoso ꝑ to'on Ndios nꝑꝑ nꝑꝑi na táku ñoo ndó, chi kóni ꝑ ña kuꝛ'a ní nꝑꝑi yó'o chikaꝛ so'o na to'on Ndios ta kandixa na Jesucristo, ñii kꝑ'va ndatán kuꝛ'a ní nꝑꝑi na ɔn vása kúu najudío na kúu na táku kuꝛ'a ní xiiña, xa chikaꝛ so'o na to'on Ndios ña ndato'on ꝑ xí'in na ta kandixa na Jesucristo. ¹⁴ Xa'a ñava'a ke'é Jesucristo xí'in ꝑ, ta saá xáni sꝑꝑ ꝑ ndí xínꝑ ñó'ó chikaꝛ ꝑ ndee ña ka'ꝑꝑꝑ ndoso ꝑ to'on xa'a Jesucristo nꝑꝑ ndi'i nꝑꝑi: án nayó'o kúu na nꝑꝑi na ká'ꝑꝑꝑ to'on griego, án ɔn vása ká'ꝑꝑꝑ na to'on griego, án kúu na nꝑꝑi na ndíchí ní sꝑꝑꝑ, án kúu na nꝑꝑi na ɔn vása xínꝑ ka'vi. ¹⁵ Ta ñii kꝑ'va saá kóni ꝑ ka'ꝑꝑꝑ ndoso ꝑ to'on va'a xa'a Jesucristo nꝑꝑ ndó'ó na táku ñoo Roma.

*TaPablo ká'ꝑꝑꝑ ra
ndí to'on va'a xa'a Jesucristo kómí ña ndee*

¹⁶ Yꝑꝑ ɔn vása kúka'an nꝑꝑ ꝑ xa'a ña kándixa ꝑ to'on va'a xa'a Jesucristo, chi to'on yó'o kómí ña ndee Ndios ña sakaku ña ndi'i nꝑꝑi na kándixa ña ká'ꝑꝑꝑ to'on yó'o. Si'na najudío xꝑꝑꝑ so'o na to'on va'a yó'o xa'a Jesucristo, ta saá nꝑꝑi na ɔn vása kúu najudío* xꝑꝑꝑ so'o na to'on va'a yó'o. Ta Ndios sákaku ra ndi'i nꝑꝑi na kándixa ña ká'ꝑꝑꝑ to'on va'a yó'o. ¹⁷ To'on va'a yó'o sáná'a ña ndí xa'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuꝛchi yó, ta sánduu ra yó nꝑꝑi na ndii, na ɔn koó kuꝛchi ndíso nꝑꝑ ra, ta va'a yóo yó xí'in ra. Ta ndixa ɔn koó inkꝛ xa'a ña kuchiño nduu yó nꝑꝑi na ɔn koó kuꝛchi ndíso nꝑꝑ Ndios.

* **1:16** Sava nꝑꝑi na ɔn vása kúu najudío kúu nagriego.

Saá chi to'on Ndios ña n̄jtaa na x̄ina'á káchí ña saá: “N̄jivi na kúu na ɔn kɔ́o kuɔchi ndíso nɔɔ Ndios xa'a ña kándixa na ra, n̄jivi yó'o, ndixa kutaku na”, káchí to'on Ndios.

To'on yó'o ká'an ña ndi'i n̄jivi ndíso na kuɔchi nɔɔ Ndios

¹⁸ Ndios ta yóo ñoyívi n̄jino, sáná'a ra m̄ji yó ña ndixa sáa ní ini ra x̄ini ra ndi'i ña ɔn vá'a ké'é n̄jivi chí ɔn x̄iin na kandixa ña'á na, ni ɔn x̄iin na koni tá'an va'a na x̄i'in ink̄a n̄jivi. Ta ña ɔn vá'a ké'é n̄jivi yó'o ɔn vása táxi ña kundaa ini na yu kúu ña ndixa ndaa. ¹⁹ N̄jivi yó'o xa x̄inj̄i na ndi'i ña táxi kundaa ini na xa'a Ndios, chí va'a x̄ito na ndi'i ña k̄isa va'a Ndios ñoyívi yó'o. Ta x̄i'in ñayó'o, Ndios xa saná'a káx̄in ra nɔɔ n̄jivi xa'a m̄ji ra. ²⁰ Nda ñii n̄jivi ɔn vása kúchiño koni na Ndios x̄i'in nduch̄u nɔɔ na, ta saá ni, nda k̄iv̄i si'na ñoyívi yó'o ndi'i n̄jivi kúchiño na koto na ndi'i ña k̄isa va'a Ndios. Ta saá kúchiño na kundaa ini na ndí m̄ji ra kúu Ndios ndino'o, ta kúchiño na kundaa ini na ndí kómí ra ndeē ká'no, ta nda ñii k̄iv̄i ɔn ndi'i xa'a ndeē ra. Ta xa'a ñayó'o, nda ñii n̄jivi ɔn k̄iv̄i ka'an na, káchí na saá: “ɔn vása ndíso ndi kuɔchi, chí n̄j-kuchiño kundaa ini ndi xa'a Ndios ndino'o, t̄at̄aku”, káchí na. ²¹ Vará xa x̄inj̄i n̄jivi ndí yóo Ndios, ta nda lo'o ɔn vása ní-xiin na kasa to'ó na ra, ta ni ɔn vása ní-xiin na taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a ra. Ta saá nda víka nd̄uu na n̄jivi na x̄áni s̄inj̄i ndasaá kuiti xa'a ndi'i ña ɔn vása ndáya'vi nɔɔ Ndios. Ta nd̄uu na n̄jivi na n̄jiv̄i ini, chí ndasaá kuiti kúsij̄i ní ini na ké'é na ndi'i nɔɔ ña ɔn vá'a. ²² N̄jivi yó'o x̄áni s̄inj̄i na ndí m̄ji na kúu na ndíchí ní s̄inj̄i, ta ɔn ndixa kúu ñayó'o,

chi ɔn vása ndíchí sɔnɔ na, chi ndasaá kuiti nduɔ na nɔvi na kí'ví sɔnɔ. ²³ Saá ndo'o nɔvi yó'o, chi nɔ-xiin na kasa to'ó na mɔi Ndios ndino'o, tatáku, ɔa ɔa kúu taká'no ní, ɔa ɔa kómí ndi'i ndee. Ta nda víka kúsɔ ká ini na ña kisa to'ó na ndi'i noo ñaídolo, án ñaimagen ña káchí ini mɔi na. Ta sava ñaídolo án ñaimagen ña kisa to'ó na kúu na'ná nɔvi, án na'ná kitɔ tí ndáchí, án na'ná kitɔ tí xíka xí'in komɔ xa'a, án na'ná kitɔ tí ñoo tɔxin kuá'an noo ño'o.

²⁴ Ñakán kía Ndios saña ra nɔvi yó'o ña ke'é na ndi'i noo ña ɔn vá'a ña káchí ini mɔi na, ta saña ra na ña kí'ví na kuachi kini xí'in inka ña'a án xí'in inka ɔa. Ta ndi'i ñakini ña ɔn vá'a ke'é nɔvi yó'o kúu ña kisa kini xí'in mɔi na, ta ña ke'é na saá nda lo'o ɔn vása kisa to'ó na yíkí koñu na. ²⁵ Nɔvi yó'o nɔ-xiin na kandixa na ñandaɔ xa'a Ndios, ta nda víka chikaɔ ká ini na kandixa na ñavatá. Nɔvi yó'o kisa to'ó na, ta kisa ká'no na ndi'i noo ña kisa va'a Ndios, ta nda lo'o ɔn xiin na kasa to'ó na mɔi Ndios ɔa ɔa kisa va'a ndi'i ña yoo ñoyívi yó'o xí'in ña yoo ñoyívi ñino. ;Ta mɔi Ndios yó'o kúu ɔa ñii laá kuiti ndáyá'ví ní kasa ká'no yóo ndi'i saá kívi! Saá ná koo ña.

²⁶ Xa'a ña nɔ-xiin nɔvi kasa to'ó na Ndios ndino'o, ta Ndios saña ra na ña kasa ndivi na ndi'i ña ɔn vá'a ña káchí ini mɔi na ke'é na. Ta kixá'á na ké'é na ndi'i saá noo ñakini. Ta saá náña'a ɔn vása ní-kusɔ ká ini ná kusun ná xí'in ɔa, ta kixá'á ná kútoo ná kí'ví ná kuachi xí'in inka náña'a. ²⁷ Ta ñii kí'va saá, nataa ɔn vása ní-kusɔ ká ini na kusun na xí'in náña'a, ta saá kixá'á na kútoo na kí'ví na kuachi xí'in inka nataa. Ta xa'a ña kini ní ké'é nataa yó'o xí'in

inkā nataa, Ndios táxi ra ña xo'vi ní yíkí koñu mji na.

28 Xa'a ña ni-xiin nivi nakoni na Ndios, ni ni-xiin na kundaa ini na xa'a ra, ta Ndios saña ra nivi yó'o ña kani sinj na xa'a ndi'i noo ñakini, ta saña ra na ña kasa ndivi na ndi'i saá noo ña on vá'a ña kusij ini mji na. 29 Ta chútú ní ini nivi yó'o xí'in ndi'i saá noo ña on vá'a, ña nda lo'o on vása kúu ñandaa. Nataa kí'vi na kuachi xí'in náña'a, ná on sivi násí'í na kúu, ta náña'a kí'vi ná kuachi xí'in nataa, na on sivi yij ná kúu. Kútoo ní nivi yó'o ké'é na ndi'i saá noo ña on vá'a xí'in inkā nivi. Ni on vása xaa ini na xini na ñakuiká kómí na, ta kútoo ní na kukomí na ku'a ní ka ñakuiká. Chútú ní ini na xí'in ndi'i saá noo ña on vá'a. Nivi na kuini ini kúu na, na xá'ni nivi kúu na, na sákaku kuachi ta káni tá'an xí'in inkā nivi kúu na, na sándá'ví inkā nivi kúu na. Ta ndi'i saá kivi ká'an na ñavatá xa'a inkā nivi. 30 Ta ká'an na kuachi síkí xa'a inkā nivi. Nda lo'o on xjin na koni na Ndios, ni on vása kisa to'ó na inkā nivi. Nivi na ña'a ní ini kúu na, kisa ká'no ní xí'in mji na, nda lo'o on vása chikaa so'o na to'on ña ká'an yivá sí'í na xí'in na, ta ndasaá kuiti xáni sinj na ndasaá kuchiño ke'é na ndi'i saá noo ña on vá'a. 31 Nivi yó'o on xjin na chikaa so'o na to'on va'a, ni on vása kisa ndivi na to'on na ña kindoo na xí'in inkā nivi, ni on vása kí'vi ini na xini na nda ñii nivi, ni on xjin na nda lo'o chindeé na inkā nivi na xó'vi. 32 Nivi na ké'é ña on vá'a yó'o, xini va'a na ndi yoo ndayí Ndios ña káchí saá: “Ndi'i nivi na ké'é ña on vá'a xini ñó'ó kivi na”, káchí ndayí Ndios. Ta saá ni, on vása xjin na sandakoo na ké'é na

ndi'i saá noo ña on vá'a, ta nda víka kúsií ní ka ini na xíni na ñivi na ñii káchí ké'é ña on vá'a yó'o.

2

To'on yó'o ká'an ndí Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i ñivi xí'in ñandaa

¹ Ta ndó'ó, on vása va'a ká'an ndó ndí ndasaá kuiti inká ñivi kúu na on vá'a, ta ndiso na kuachi noo Ndios. Tá ká'an ndó to'on on vá'a yó'o xa'a inká ñivi, ta ñii kiva saá sákuiso ndó kuachi sata mji ndó, chi mji ndó ñii kiva saá ké'é ndó ña on vá'a ndatán ké'é ñivi yó'o. ² Ta xíni yó ndí xí'in ñandaa Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i ñivi na ké'é ña on vá'a. ³ Ta sava ndó'ó kúu ñivi na ñii kiva saá ké'é ña on vá'a ndatán ké'é ñivi na ká'an ndó xa'a ndiso ní kuachi noo Ndios. Ta saá, ¿ndachun xáni sijní ndó ndí Ndios on vása kasa nani ra xa'a kuachi mji ndó? ⁴ Xa kúndaa ini ndó ndí Ndios kúu taa tã va'a ini, tã ká'no ini kúu ra xí'in ndó. Ta xa'a ña kúu Ndios taa tã va'a ní ini, ¿án xáni sijní ndó ndí Ndios ndasaá kuiti kúndee ini ra xí'in ndi'i ña on vá'a ké'é ndó? ¿Án xáni sijní ndó ndí on saxo'vi ra ndó'ó xa'a ña on vá'a yó'o? ¿Án on vása kúndaa ini ndó ndí Ndios kóni ra ña sandakoo ndó ña on vá'a ké'é ndó, ta nandikó ini ndó, ta kundikon ndó ko'on ndó yichí ra? Ta xa'a ña ndáti ra ña ndikó ini ndó saá, Ndios ké'é ra ku'a ní ñava'a xí'in ndó vitin. ⁵ Ta ñivi nasó'ó ní kúu sava ndó'ó, ta on vása xjin ndó nandikó ini ndó ta kasa ndivi ndó ña kóni Ndios. Ñakán kía ndi'i saá kivi vaxi kua'no ka kuachi ndó noo Ndios. Ta saá kixaa ñii kivi, ta Ndios saná'a ra ña ndixa sáa ini ra xíni ra ndi'i

ña ɔn vá'a ké'é n̄ivi, ta xí'in ñandaa kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi. ⁶ Ta kivi saá Ndios xí'in ñandaa cha'vi ra ñii ñii n̄ivi ndatán yoo chiño ke'é na. ⁷ Ta kivi saá Ndios ke'é ra ñava'a xí'in n̄ivi na ke'é ñava'a, chi taxi ra kutaku nayó'o xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Nayó'o kúu n̄ivi na ɔn vása sándakoo kisa ndivi ñava'a, chi ndúkú na ña Ndios kasa ká'no ra na, ta taxi ra ñato'ó nda'a na, ta ndúkú na ña kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. ⁸ Ta saá ni, yoo inká n̄ivi na kisa toon ini noo Ndios, ta ɔn vása xiin na kasa ndivi na ñandaa, ta nayó'o nina kuiti kisa ndivi na ña ɔn vá'a. Ta Ndios xí'in ña sáa ini ra xini ra ña ɔn vá'a, saxo'vi ní ra n̄ivi yó'o, kivi kixaa ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi. ⁹ Ndeé ní yo'vi xo'vi ndi'i n̄ivi na ké'é ña ɔn vá'a, ta ndeé ní kuyi'vi ini ndi'i nayó'o kivi saá. Ta si'na xo'vi n̄ivi na kúu najudío, ta saá xo'vi n̄ivi na ɔn vása kúu najudío.* ¹⁰ Ta Ndios kasa ká'no ra ndi'i n̄ivi na kisa ndivi ñava'a, ta taxi ra ñato'ó nda'a nayó'o, ta taxi ra ña koo ñava'a ini na. Ndios si'na ke'é ra ñava'a yó'o xí'in n̄ivi na kúu najudío, ta saá ke'é ra ñava'a xí'in n̄ivi na ɔn vása kúu najudío.

¹¹ Saá chi Ndios ɔn vása nákaixin ra n̄ivi, ta ñandaa ké'é ra xí'in ndi'i n̄ivi, án najudío kúu na, án ɔn sivi najudío kúu na. ¹² Sava n̄ivi na ɔn vása kúu najudío ɔn vása xini na ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés kujya xina'á. Ta saá Ndios ɔn koni ñó'ó ra ndayí yó'o kivi kasa nani ra xa'a kuachi n̄ivi yó'o. Ta saá ni, ndi'i n̄ivi yó'o na ké'é ña ɔn vá'a, ta Ndios saxo'vi ra na. Ta n̄ivi

* **2:9** Sava n̄ivi na ɔn vása kúu najudío kúu nagriego.

najudío, xín̄i na ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés, chi x̄ij síkuá na x̄ikuu n̄ivi na n̄aki'in ndayí yó'o. Ta saá n̄ivi na kúu najudío na kúu na ké'é ña ɔn vá'a, ta Ndios kon̄i ñó'ó ra ndayí ra ña n̄itaa taMoisés ña kasa nani ra xa'a kuachi na. ¹³ ɔn s̄iví n̄ivi na ndasaá kuiti x̄ín̄i so'o ndayí Ndios kúu n̄ivi na ndii, na ɔn koó kuachi ndíso noo ra, ta n̄ivi na kisa ndivi ndayí Ndios kúu na ɔn koó kuachi ndíso noo ra. ¹⁴ Vará n̄ivi na ɔn vása kúu najudío ɔn vása x̄ín̄i na ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés, ta saá ni, sava n̄ivi yó'o kisa ndivi na ndayí yó'o, chi chíkaa ini m̄ji na ke'é na ñava'a ña kóni Ndios. Ña ké'é na saá sáná'a ña ndí x̄ín̄i va'a m̄ji na yu kúu ñava'a, ta yu kúu ña ɔn vá'a. ¹⁵ Vará ɔn vása ní-ka'vi na tutu noo yóo ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés, Ndios chíkaa ra ndayí ra ini m̄ji na. Saá chi tá x̄áni s̄in̄i nayó'o ke'é na ñii chiño, ta ñandíchi ña yóo ini m̄ji na táxi ña kundaa ini na án ñava'a kúu ña, án ña ɔn vá'a kúu ña. Ta saá, tá kixaa k̄iv̄i ña kuita na noo Ndios, ta ñandíchi yó'o ña yóo ini m̄ji na, ndakuijn ña to'on ña ndaa xa'a na, chi ka'an ña ndí ke'é na ñava'a, án ka'an ña to'on ña chíkaa ña kuachi s̄ata na. ¹⁶ Ta k̄iv̄i saá, Ndios taxi ra nda'a Jesucristo ña kasa nani ra xa'a ndi'i kuachi n̄ivi, nda kuachi ña ñó'o se'é ke'é n̄ivi kunani ña. Ña ke'é Ndios saá, ñii yu'ú yóo ña x̄i'in to'on ña ká'an ndoso i noo ndi'i n̄ivi.

ɔn s̄iví xa'a ña kómí najudío ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés kúu ña va'a yóo na x̄i'in Ndios

¹⁷ Ta sava ndó'ó, n̄ivi na kúu najudío ndaa ini ndó ndí yóo va'a ndó x̄i'in Ndios chi kómí ndó ndayí ra ña n̄itaa taMoisés x̄ina'á. Ta kisa ká'no

xí'in m̄ji ndó, chi xáni s̄jini ndó kúu ndó nañoo Ndios, ta kúsij ní ini ra xíni ra ndó'ó, saá xáni s̄jini sava ndó. ¹⁸ Xa xíni ndó yukia kóni Ndios, saá chí xa s̄akuá'á ndó ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés. Ta ndayí yó'o sáná'a ña ndó'ó yu kúu ñava'a, ta yu kúu ña ɔn vá'a. ¹⁹ Ta saá xáni s̄jini ndó ndí va'a ní ti'va ndó saná'a ndó ink̄a n̄ivi na naa ini, na ɔn vása kúndaɔa ini ñandaɔa. Ta xáni s̄jini ndó ndí n̄ivi na ɔn vása xíni ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés, nayó'o yóo na ndatán yóo n̄ivi nakuáá nduch̄u n̄oo, án n̄ivi na xíka kuá'an n̄oo naa ní, n̄oo ɔn k̄o'ó ño'o yé'e, saá yóo na. Ñakán xáni s̄jini ndó ndí ndatán yóo ño'o yé'e n̄oo n̄ivi yó'o, saá yóo ndó'ó, na kúu najudío. ²⁰ Ta xáni s̄jini ndó va'a ní ti'va ndó saná'a ndó n̄ivi na naa ini t̄o'on Ndios, ta ñii k̄i'va saá va'a ní ti'va ndó saná'a ndó n̄ivi na s̄akán lo'o kuiti kúndaɔa ini ñandaɔa. Saá chí xíni ndó ndayí Ndios, ña kúu ña ndixa ndaa, ta kúu ña ñandíchí ndino'o. ²¹ Ta sava ndó'ó, na kúu n̄ivi najudío, na sáná'a ink̄a n̄ivi xa'a yichí Ndios, ¿ndachun ɔn vása chíkaɔa so'o m̄ji ndó ña sáná'a ndó? Chi ká'an ndó, káchí ndó saá: “On vá'a kasa kuí'ná n̄ivi ña kómí ink̄a n̄ivi”, káchí ndó. Ta sava m̄ji ndó, ¿án ɔn vása kisa kuí'ná ndó? ²² Ta tuku ká'an ndó, káchí ndó saá: “On vá'a kusun t̄aa xí'in ink̄a ña'a ña ɔn s̄iví ñásí'í ra kúu. Ta ɔn vá'a kusun ña'a xí'in t̄aa t̄a ɔn s̄iví yij ña kúu”, káchí ndó. Ta sava m̄ji ndó, ¿án ɔn vása kí'vi ndó kuachi yó'o? Ta m̄ji ndó, kúu ndó n̄ivi na s̄aa ini xíni ndi'i n̄oo ñaídolo án ndi'i n̄oo ñaimagen, ña kúu ndios vatá ña kisa t̄o'ó ink̄a n̄ivi. Ta saá ni, sava m̄ji ndó, ¿án ɔn vása kisa kuí'ná ndó ñakuí'ká ña ñó'o ini ve'e ño'o ndios vatá yó'o? ²³ Ta sava ndó'ó, kisa ká'no ní

xí'in m̄ji ndó chi xín̄i ndó ndayí Ndios. Ta saá ni, ¿án on ndixa chíkaa n̄ino ndó ñato'ó Ndios, ña yá'a ndoso ndó ndayí ra? ²⁴ Chi saá káchí to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á: "Najudío ké'é na ña on vá'a, ta x̄a'á ña on vá'a yó'o, n̄ivi na on vása kúu najudío ká'an na ña on vá'a x̄a'á Ndios", káchí to'on Ndios.

²⁵ Ta n̄ivi na kúu najudío, ña ndaya'ví ní noo na kúu ña k̄isa ndivi na costumbre ña naní circuncisión, ña kúu ña xá'nda na lo'o ñ̄ij̄ s̄inj̄ ñatee t̄alo'o s̄a'ya na. Saá chi ñayó'o kúu seña ña kóni kachí ndí najudío kúu n̄ivi na ndík̄on Ndios, ta táxi na s̄a'ya na nda'á ra. Ta saá, tá ya'a ndoso na ink̄a ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés, ta ña man̄i kúu ña k̄isa ndivi na costumbre circuncisión. ²⁶ Ta saá ni, tá yóo n̄ivi na on vása kúu najudío, tá nayó'o k̄isa ndivi na ña xá'nda chiño ndayí Ndios, vará on vása k̄isa ndivi na costumbre ña naní circuncisión, ta saá Ndios va'a yóo ra xí'in n̄ivi yó'o. ²⁷ Ta saá n̄ivi na k̄isa ndivi ndayí Ndios, vará on vása k̄isa ndivi na costumbre circuncisión yó'o, n̄ivi yó'o chíkaa na kuachi s̄ata sava n̄ivi na kúu najudío. Saá chi ndasaá kuiti k̄isa ndivi na costumbre ña naní circuncisión, ta on vása chíkaa so'o na kasa ndivi na ndi'i ndayí Ndios. ²⁸ Ndi'i nataa najudío kómí na ñii marca lo'o, chi n̄ita'nda lo'o koñu na x̄a'á ña k̄isa ndivi na costumbre circuncisión. Ta saá ni, on s̄iví x̄a'á ña k̄isa ndivi na ndasaá kuiti costumbre yó'o kúu x̄a'á ña kúu na n̄ivi najudío ndino'o noo Ndios. Saá chi on s̄iví x̄a'á marca ña kómí koñu na kúu ña sáná'a ndí ndixa kúu na n̄ivi na ndík̄on Ndios, ta va'a yóo na xí'in

ra. ²⁹ Saá chi yóo n̄ivi na káchí kúu na najudío, ta on siví najudío ndino'o kúu na. Nayó'o kúu najudío na ndasaá kuiti n̄ita'nda lo'o noo koñu x̄a'a ña kisa ndivi na ña xá'nda chiño to'on ña n̄itaa na x̄ina'á, ta on vása ndino'o ini na ndíkõn na Ndios. Ta n̄ivi na kúu najudío ndino'o kúu n̄ivi na táxi xí'in m̄ji nda'a Ndios, ta ndúkú na ña sakusij na ini ra. Ta ním̄a najudío ndino'o yó'o ndaťán yóo ña kómí marca Ndios, saá yóo ña, chi xí'in ñasij ini na ndíkõn na Ndios. Ta ndixa Ndios kúsij ini ra xíni ra n̄ivi yó'o na kúu najudío ndino'o, vará inka n̄ivi ñoyívi yó'o on vása kúsij ini na xíni na nayó'o.

3

¹ Ta sava m̄ji yó, n̄ivi na kúu najudío, ¿án ndaýa'ví ní ña kúu yó najudío, án on vása ndaýa'ví ní ña? ¿Án ña ndaýa'ví ní kúu ña kisa ndivi yó costumbre ña ñaní circuncisión, án ña on vása ndaýa'ví kúu ña? ² Ndixa ña ndaýa'ví ní kúu ña kúu yó n̄ivi najudío. Saá chi xa yóo kūa'a ní ñava'a ke'é Ndios xí'in n̄ivi na kúu najudío. Ñii ñava'a yó'o ña xíni ñó'ó ní kúu ña ndí Ndios naťaxi ra to'on ra nda'a najudío, na x̄ikuu x̄ij síkuá yó. ³ Ta saá ni, sava nayó'o on vása ní-xiin na chikāa so'o na to'on yó'o, ni n̄i-kisa ndivi na ña kóni Ndios. Ta saá, ¿yukía kasa ndivi Ndios x̄a'a ña on vá'a ke'é n̄ivi yó'o? ¿Án ndaťán on vá'a ke'é n̄ivi yó'o, ñii k̄i'va saá kasa ndivi Ndios, ta on kasa ndivi ra to'on ña k̄indo ra xí'in na? ⁴ ¿On vása ke'é Ndios saá! Chi ndi'i saá k̄ivi Ndios kúu ra ťaa ťaa ndino'o ndāa, ta ndixa kisa ndivi ra to'on ká'an ra. Vará ndi'i n̄ivi kúchiño na ka'an

na ñavata, ta Ndios nda lo'o on vasa ka'an ra ñavata. Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña saá:

Ndi'i ñivi kuchiño na kundaa ini na ndí Ndios kúu tãdaa, chi ndi'i to'on ña ka'an ra kúu ña ndixa ndaa.

Ta xí'in ñandaa Ndios kúndeé ra noo ndi'i ñivi na sakuiso kuachi sata ra, káchí to'on Ndios, ña ñitaa na xina'á.

⁵ Ta saá ni, ndásava yoo ñivi na xani sinj, ta káchí na saá: “Ña on vá'a ké'é yó chindeé ña inkã ñivi ña kundaa va'a ini na ndí Ndios kúu tãa tã ndaa ní ka noo mji yó. Ta saá, tá ña on vá'a ké'é yó kúu xa'a ña Ndios naki'in ka ra ñato'ó, ta, ¿ndachun saxo'vi Ndios mji yó xa'a ña ké'é yó saá? On sivi tãa tãdaa kúu Ndios táná saxo'vi ra yó”, saá xani sinj sava ñivi. ⁶ Ta to'on ña vatá kúu ña xani sinj ñivi yó'o. Saá chi Ndios kúu tãa tãdaa ndino'o, ta ndi'i saá kivi ké'é ra ñandaa. Tá on sivi Ndios kúu tãdaa, níkúu, ta saá on kuchiño ra kasa nani ra xí'in ñandaa xa'a kuachi ndi'i ñivi ñoyívi yó'o.

⁷ Ta saá ni, yoo ñivi na káchí saá: “Va'a ka ka'an yó to'on vatá, chi to'on vatá yó'o chindeé ña inkã ñivi ña kundaa ini na ndí Ndios kúu tãa tãdaa ndino'o. Ñakán ndi'i ñavata ka'an yó, chindeé ñayó'o ña kanoo síkón ní ka ñato'ó Ndios. Ta saá, tá xa'a ñavata ka'an yó, Ndios naki'in ka ra ñato'ó, ta, ¿ndachun saxo'vi Ndios mji yó xa'a ña on vá'a yó'o?”, káchí ñivi yó'o, na kúu na ka'an to'on vatá. ⁸ Ta mji ndi, ñivi na saná'a to'on Jesucristo, tá ñii kiva xani sinj ndi ndatán xani sinj ñivi na on vá'a yó'o, níkúu, ta ka'an ndi, kachí ndi saá: “Va'a ka ná ke'é ka yó

ña ɔn vá'a, xá'a ña Ndios naki'in ka ra ñato'ó", kachí ndi. Ta saá ni, nda lo'o ɔn vása xáni sɔni ndi saá. Ta saá ni, yóo nivi na chíkaa kuachi vatá sata ndi, kachí na ndi mji ndi chú'u ndi nivi ña ke'é na ña ɔn vá'a, xá'a ña naki'in ka Ndios ñava'a. Ta to'on ña ká'an na saá, ñavatá kúu ña, chí mji ndi, nda ñii kivi ɔn vása ní-saná'a ndi saá. Ta ñandaa kúu ña Ndios cha'vi ra nivi yó'o ndatán yóo mji ña ɔn vá'a ká'an na.

To'on yó'o ká'an ndi'i nivi ndiso na kuachi noo Ndios

⁹ Ta saá, ¿yukía xáni sɔni ndó? ¿Án mji yó najudío kúu nivi na va'a ka noo nivi na ɔn vása kúu najudío? ¡On vása!, chí yi'i xa ndato'on káxin i xí'in ndó'ó ndi ndi'i nivi, án najudío kúu na, án ɔn sivi najudío kúu na, ndi'i nivi ndiso na kuachi noo Ndios, chí ndi'i nivi kisa ndivi na ña xá'nda chiño ndee ña ɔn vá'a noo na. ¹⁰ Ñii kiva ndatán ká'an to'on Ndios ña nita na xina'á, saá yóo ña, chí to'on Ndios yó'o kachí ña saá:

Nda ñii nivi ɔn sivi nandii na ɔn koó kuachi ndiso kúu na noo Ndios.

¹¹ Nda ñii nivi ɔn vása kúndaa ini na yu kúu ña ndixa ndaa.

Nda ñii nivi ɔn xin na nandukú na Ndios.

¹² Ndi'i nivi sandakoo na yichí va'a, ta kuá'an na yichí ña ɔn vá'a,

ta ndi'i nivi sativi na mji na, ta nda ñii laá nivi ɔn vása ké'é na ñava'a ndino'o,

ndixa nda ñii laá nivi ɔn vása ké'é na ñandaa noo Ndios.

13 Ndatán yóo yav̄i ña nóná n̄oṭ t̄ivi ñó'o ȳikí koñu tá'yí n̄ivi na n̄ixi'i, saá yóo yu'u n̄ivi yó'o.

Chi ndasaá kuiti nina t̄o'on vatá kée yu'u na xa'a ña sandá'ví na ink̄a n̄ivi.

Ndatán yóo ñaxat̄i t̄ik̄oṭ, saá yóo t̄o'on kée yu'u na.

14 Nina t̄o'on ndiv̄a'a ña sátav̄i chi'ña ink̄a n̄ivi kée yu'u na, ta ká'an na t̄o'on x̄i'in ña s̄aa ini na.

15 Kama ní x̄ino na kūa'an na xa'a ña satakué'e na ink̄a n̄ivi, t̄and̄a ka'ni ña'á na.

16 Ta ndi'i yich̄i n̄oṭ yá'a na kūa'an na, sátiv̄i na ndi'i ñav̄a'a;

ké'é na ña ɔn vá'a x̄i'in kūa'a ní n̄ivi, ta nd̄a lo'o ɔn vása ch̄indeé na n̄ivi yó'o n̄oṭ ña xó'v̄i ní na.

17 Nd̄a lo'o ɔn vása x̄in̄i n̄ivi ɔn vá'a yó'o viv̄i kutaku na x̄i'in ink̄a n̄ivi.

18 Ni nd̄a lo'o ɔn vása x̄in̄i na kasa t̄o'ó na Ndios, saá káchí t̄o'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á.

19 M̄ji yó x̄in̄i yó ndí nd̄ayí Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á kúu ña xá'nda chiño n̄oṭ ndi'i n̄ivi na k̄ind̄oṭ kasa ndivi ña. Ta Ndios tax̄i ra nd̄ayí yó'o nda'a nax̄ii síkuá najudío xa'a ña ndi'i n̄ivi kund̄aa ini na ndí na ndíso kūachi kúu na n̄oṭ Ndios. Saá chi ndi'i m̄ji yó najudío x̄i'in n̄ivi na ɔn s̄iv̄i najudío kúu, ñii káchí ɔn vása kisa ndivi yó ndi'i nd̄ayí Ndios. Ta saá nd̄a ñii n̄ivi ɔn kúchiño k̄a'an na kachí na ndí ɔn vása ndíso na kūachi n̄oṭ Ndios. ²⁰ Ta nd̄a ñii n̄ivi ɔn kúchiño k̄a'an na x̄i'in Ndios ndí nd̄ixa kisa ndivi na ndi'i nd̄ayí ra, ta xa'a ñayó'o nd̄uu na nandii na ɔn ko'ó kūachi ndíso n̄oṭ ra. Saá chi nd̄ayí Ndios

táxi ña ndi'i ñivi nakoni na ndí ndíso na kuachi ño Ndios, chi ndi'i ñivi yá'a ndoso na ndayí ra.

Tò'on yó'o ká'an ndí Ndios sakaku ra ñivi xa'a ña kándixa na Jesucristo

²¹ Ta vitin Ndios sáná'a ra mji yó ndasaá táxi ra ña nduu yó ñivi na ndii na on kó kuachi ndíso ño ra, ta on sivi xa'a ña kisa ndivi yó ndayí ra kúu ña. Ta saá ni, ña sáná'a Ndios mji yó vitin ñii yóo yu'ú ña xí'in tò'on ra ña ñitaa ta Moisés, ta ñii yóo yu'ú ña xí'in tò'on Ndios ña ñitaa naprofeta kujya xina'á. ²² Ta ña sáná'a Ndios ño mji yó vitin kúu ñayó'o: án najudío kúu yó, án ñivi na on vása najudío kúu yó, ta xa'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios sánduu ra yó ñivi na ndii na on kó kuachi ndíso ño ra. Ndios on vása náxaxin ra ñivi, ²³ chi ndi'i ñivi ké'é na ña on vá'a ta ndíso na kuachi ño Ndios, ta xa'a ñayó'o xa kuxiká na ño ra, ño yóo ndi'i ña livi yé'e xí'in ñava'a ká'no. ²⁴ Ta mji Ndios ké'é ra ñava'a xí'in ñivi ña kuchiño nduu na ñivi na ndii na on kó kuachi ndíso ño ra. Chi xa'a ñava'a ní ini Ndios, kúu ña saní'i ra ñivi ñava'a ká'no yó'o, ta nda ñii ñivi, nda lo'o on vása ní-cha'vi na xa'a ña Ndios sánduu ra na ñivi na on kó kuachi ndíso ño ra. Saá chi ñii laá Jesucristo kúu ta cha'vi xa'a kuachi ñivi xí'in ña ñixi'i ra nda'a tón cruz. Ta xa'a ña kisa ndivi ra saá, ndi'i ñivi kuchiño k'ón ndíka na ño ña on vá'a ña xixa'nda chiño ño na. ²⁵ Ndios taxi ra Jesucristo ña ñisoko xí'in mji ra xa'a kuachi ndi'i ñivi. Ta saá Jesucristo ñixita ñi ra ta ñixi'i ra nda'a tón cruz xa'a kuachi ñivi. Ta ndi'i ñivi na kándixa ña ñixi'i Jesucristo xa'a kuachi mji na, ta Ndios kisa

ká'no ini ra x̄a'a kūachi nayó'o. Ndi'i ñava'a yó'o ña ke'é Ndios x̄a'a ñivi sán'a ña ndí t̄aa t̄andāa kúu Ndios. Ta saá ni, ɔn vása kama ñi-saxo'vi ra ñivi x̄a'a ña ɔn vá'a ke'é na kuiya x̄ina'á, ta x̄a'a ña kúu Ndios t̄aa t̄a ká'no ini, k̄undeé ini ra x̄i'in ña ɔn vá'a ke'é ñivi yó'o. ²⁶ Ta ke'é Ndios saá, chi vitin kóni ra saná'a ra noo ndi'i ñivi ndí ndixa ké'é ra ñandāa x̄i'in na. Saá chi ndi'i ñivi na kúu na kándixa Jesucristo, Ndios s̄anduu ra ñivi yó'o na ɔn koó kūachi ndíso noo ra, ta va'a yóo ra x̄i'in nayó'o.

²⁷ Ta saá, ¿án yóo ví ñava'a kisa ndivi yó x̄a'a ña kuchiño kasa ká'no x̄i'in m̄ji yó noo Ndios? ¡Nd̄a lo'o, ɔn koó x̄a'a ña ke'é yó saá!, chi ɔn s̄ivi x̄a'a ña va'a kisa ndivi yó ndayí Ndios kúu x̄a'a ña kúu yó ñivi na ɔn koó kūachi ndíso noo ra. Ta x̄a'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios s̄anduu ra yó ñivi na ndii na ɔn koó kūachi ndíso noo ra. ²⁸ Ta ndi'i ña s̄akán nd̄ato'on̄i x̄i'in ndó taxi ña kundāa ini yó to'on ña káchí saá: Ñii laá kuiti ña x̄in̄i ñó'ó ke'é yó, ta taxi ña nduu yó ñivi na ndii na ɔn koó kūachi ndíso noo Ndios kúu ña kandixa yó Jesucristo. Saá chi ɔn s̄ivi x̄a'a ña kisa ndivi yó ndayí Ndios kúu ña nduu yó ñivi na ndii na ɔn koó kūachi ndíso noo ra.

²⁹ ¿Án x̄áni s̄in̄i ndó Ndios ndasaá kuiti kúu ra t̄aa t̄aká'no noo ñivi na kúu najudío? ¿Án ɔn vása kúndāa ini ndó ndí ñii k̄i'va kúu ra t̄aa t̄aká'no noo ñivi na ɔn vása kúu najudío? Ndixa Ndios kúu t̄aká'no noo ndi'i ñivi ñoyívi. ³⁰ Chi ñii laá kúu Ndios ndino'o, ta Ndios ñii k̄i'va ké'é ra x̄i'in ndi'i ñivi ña nduu na nandii na ɔn koó kūachi ndíso noo ra, án najudío kúu

na, án n̄ivi na ɔn s̄iví najudío kúu na. Ta x̄a'a ña kándixa n̄ivi Jesucristo, Ndios kása ká'no ini ra x̄a'a kuachi na, ta sánduu ra na n̄ivi na ndii n̄oo ra. ³¹ Ta saá, ¿án kóni kachí j̄ ña ɔn vása ndáya'ví ka ndayí Ndios? ¡Nd̄a lo'o, ɔn vása kóni kachí j̄ saá! Saá chi tá kándixa yó Jesucristo, ta ña ké'é yó saá kúu ña ndino'o kása ndivi yó ndayí Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á.

4

To'on yó'o ká'an ndí t̄aAbraham nduu ra t̄a t̄a ndii n̄oo Ndios chi k̄andixa ra Ndios

¹ Vitin va'a kani s̄inj̄i yó x̄a'a ña ká'an to'on Ndios x̄a'a t̄aAbraham, t̄a t̄a kúu x̄ij̄i síkuá ndi'i n̄ivi najudío. ² Ta to'on Ndios yó'o, ¿án ká'an ña ndí ndasaá kuiti x̄a'a ñava'a ke'é t̄aAbraham kúu ña nduu ra t̄a t̄a ndii t̄a ɔn koó kuachi ndiso n̄oo Ndios, ta va'a yóo ra x̄i'in Ndios? ɔn vása ká'an to'on yó'o saá. Chi tá ndasaá kuiti x̄a'a ñava'a ke'é t̄aAbraham kúu ña nduu ra t̄a t̄a ndii n̄oo Ndios, níkúu, ta saá kukomí ra x̄a'a ña kasa ká'no x̄i'in m̄ij̄i ra. Ta saá ni, n̄oo Ndios, nd̄a lo'o ɔn koó ña taxi ña kuchiño t̄aAbraham kasa ká'no x̄i'in m̄ij̄i ra. ³ Saá chi to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á káchí ña saá: “T̄aAbraham k̄andixa ra Ndios, ta x̄a'a ñayó'o Ndios n̄ika'an ra t̄aAbraham kúu t̄a t̄a ndii t̄a ɔn koó kuachi ndiso n̄oo ra”, káchí to'on Ndios. ⁴ Ta x̄inj̄i yó tá n̄ivi kása chiño na, ta t̄apatrón chá'vi ra na x̄a'a chiño ke'é na. Ta saá s̄i'ún ña náki'in na, ɔn s̄iví ña sán'i t̄apatrón nda'a na kúu ña, chi s̄i'ún ña kúu ya'vi chiño ke'é na kúu ña. ⁵ Ta Ndios ɔn vása yóo ra ndatán yóo t̄apatrón yó'o,

chi ñava'a ke'é ra xí'in yó, on sivi ya'vi ña chá'vi Ndios mii yó xa'a chiño va'a kisa ndivi yó kúu ña. Vará nivi na ndiso kuachi kúu yó, Ndios ke'é ra ñava'a xí'in yó ña sanduu ra yó nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra. Ta ndasaá kuiti xa'a ña kándixa yó Jesucristo, kúu ña Ndios ke'é ra ñava'a yó'o xí'in yó. ⁶ Kuiya xina'á tarey David nika'an ra ndí nákaa ñasii ini nivi na kúu na ndii noo Ndios. Ta on sivi xa'a chiño va'a kisa ndivi na kúu ña Ndios sanduu ra nivi na ndii noo ra, chi to'on ña nita taDavid xina'á, káchí ña saá: ⁷ Nákaa ñasii ní ini nivi, na on koó kuachi ndiso, chi Ndios xa kisa ká'no ini ra xa'a kuachi na.

⁸ Nákaa ñasii ní ini ñii ñii nivi tá Ndios on vása sákuiso ra kuachi satá na, káchí to'on Ndios ña nita tarey David xina'á.

⁹ Ta, ¿yu kúu nivi na kómí ñasii ini, na kúu na ká'an taDavid yó'o xa'a? ¿Án ndasaá kuiti nivi na kisa ndivi costumbre ña naní circuncisión kúu na ká'an ra xa'a? ¿Án on ndixa ñii kiva saá ká'an ra xa'a nivi na on vása ní-kisa ndivi costumbre yó'o? Saá chi to'on ña sakán nika'an ndi xí'in ndó ká'an ña ndí taAbraham kándixa ra Ndios, ta xa'a ña ke'é ra saá, Ndios káchí ra ndí taAbraham nduu ra tandii ta on koó kuachi ndiso noo ra. ¹⁰ ¿Ama xikuu ña káchí Ndios taAbraham kúu ra tandii noo ra? ¿Án kivi si'na ña xa kisa ndivi taAbraham circuncisión xikuu ña? ¿Án kivi on ta'an ka kasa ndivi taAbraham costumbre yó'o xikuu ña? Kúndaqá ini yó ndí kivi on ta'an ka taAbraham kasa ndivi ra ñacircuncisión yó'o, Ndios nika'an ra taAbraham nduu ra tandii ta on koó kuachi ndiso noo ra. ¹¹ Saá chi si'na

t̄aAbraham k̄andixa ra Ndios, ta x̄a'a ñayó'o Ndios n̄ika'an ra ndí t̄aAbraham nduu ra t̄andii noo ra ta va'a yóo xí'in ra. Ta k̄iv̄i xa nduu t̄aAbraham t̄andii noo Ndios, ta saá k̄isa ndivi ra ñacircuncisión yó'o. Ta ndi'i k̄isa ndivi ra ñayó'o, t̄aAbraham x̄ikomí ra ñii marca lo'o noo koñu ra, ña x̄ikuu ña ñii seña ña saná'a ndí Ndios sanduu ra t̄aAbraham t̄a t̄a ndii t̄a on koó kuachi ndiso noo ra x̄a'a ña k̄andixa ña'a ra. Ta saá t̄aAbraham yó'o nduu ra ndatán yóo yivá ndi'i n̄ivi na ndino'o ini k̄andixa Ndios, vará sava n̄ivi yó'o on vása ní-kisa ndivi na circuncisión. Saá chi x̄a'a ña n̄ivi yó'o k̄andixa na Ndios ñii k̄i'va ndatán t̄aAbraham k̄andixa ña'a ra, Ndios sanduu ra na n̄ivi na ndii, na on koó kuachi ndiso noo ra, ta va'a yóo ra xí'in na vitin. ¹² Ta sava m̄ji yó kúu najudío, ta n̄ivi na k̄isa ndivi circuncisión kúu yó, ta kúu yó n̄ivi nasa'ya ñani síkuá t̄aAbraham. Ta saá, x̄in̄i ñó'ó ñii k̄i'va saá k̄andixa yó Ndios, ndatán t̄aAbraham k̄andixa ña'a ra. Tá on vása k̄andixa yó Ndios saá, ta on vása kómí yó ndayí ña káchí yó ndí t̄aAbraham kúu yivá yó.

T̄o'on yó'o ká'an ndí Ndios ndixa k̄isa ndivi ra t̄o'on ra xí'in n̄ivi na k̄andixa ña'a

¹³ Ndios xí'in t̄o'on ra k̄indoo ra xí'in t̄aAbraham, ña káchí ndí t̄aAbraham xí'in sa'ya ñani síkuá ra kuu n̄ivi na naki'in ndi'i ño'o ñoyivi yó'o, chi ñii k̄iv̄i ña vaxi Ndios taxi ra ña nda'a na. Ta x̄in̄i yó ndí t̄aAbraham x̄itaku ra ku'a ní kuȳa si'na k̄a noo t̄aMoisés, t̄a t̄a naki'in ndayí ña taxi Ndios nda'a ra. Ta x̄a'a ñayó'o kúnda'a ini yó ndí on s̄iv̄i x̄a'a ña k̄isa

ndivi taAbraham ndayí yó'o kúu ña Ndios k̄indoo ra ke'é ra ñava'a saá xí'in ra. Ta xa'a ña ndino'o ní ini ra k̄andixa ra Ndios, taAbraham nduu ra t̄andii noo Ndios, ta Ndios k̄indoo ra xí'in taAbraham taxi ra ñava'a nda'a ra. ¹⁴ Ta saá kúndaã ini yó ndí xa'a ña k̄andixa ñivi Ndios kúu ña naki'in na ñava'a ña k̄indoo ra taxi ra nda'a na. Ta on s̄iví xa'a ña kisa ndivi ñivi ndayí Ndios kúu ña naki'in na ñava'a nda'a Ndios. Saá chi tá ndixa xa'a ña kisa ndivi yó ndayí Ndios kúu xa'a ña Ndios táxi ra ñava'a nda'a yó, níkúu, ta saá ña mañi kúu ña k̄andixa yó Ndios, ta ñii k̄i'va saá, ni on vása ndáya'ví to'on ña k̄indoo Ndios xí'in ñivi na k̄andixa ña'á. ¹⁵ Chi ndayí Ndios káchí ña ndí xín̄i ñó'ó xo'vi ñivi na yá'a ndoso ndayí ra. Tá on koó ndayí Ndios ña sáná'a kuachi ñivi, níkúu, ta on kóo kuachi ndiso nayó'o.

¹⁶ Ta saá, ña xín̄i ñó'ó ní ka kúu ña ndino'o ini yó k̄andixa yó Ndios, chi xa'a ñayó'o naki'in yó ñava'a k̄indoo Ndios taxi ra nda'a sa'ya ñani síkuá taAbraham. Ndios kúu ta ta va'a ní ini, ta xa'a ñayó'o saní'i ra ñava'a ndi'i ñivi na kúu na k̄andixa ña'á, ndatán taAbraham k̄andixa ra Ndios kuiya x̄ina'á. Ta ñivi yó'o, án kúu na ñivi na xín̄i ndayí ña ñitaa taMoisés, án kúu na ñivi na on vása xín̄i ndayí yó'o, ta ndi'i saá ñivi na ndino'o ini k̄andixa Ndios, nduu na ndatán yóo sa'ya taAbraham. Saá chi taAbraham kúu yivá ndi'i ñivi na ndino'o ini k̄andixa Ndios. ¹⁷ Ta to'on Ndios ña ñitaa na x̄ina'á káchí ña saá: "Yi'i, Ndios, taxi i ndí yó'ó taAbraham nduu ún yivá ku'a ní ti'vi ñivi na kutaku ku'a ní ñoo ndi'i saá xiiña noo ño'ó ñoyívi", káchí Ndios xí'in

t̄aAbraham. Ta Ndios, t̄a t̄a k̄ind̄o saá x̄í'in t̄aAbraham, kúu ñii laá Ndios, t̄a t̄a kómí ndeē sanatakū ñivi na xa ñixi'i, ta kómí ra ndeē ña kasa va'a ra ña ɔn t̄a'an kuva'a.

¹⁸ Vará nda lo'o ɔn koó ka xa'a ña kundati t̄aAbraham ña kukomí ra sa'ya ra, ta kandixa ra to'on ña k̄ind̄o Ndios x̄í'in ra, ta x̄indati ra Ndios ña ndixa kasa ndivi ra to'on ra yó'o. Ta saá t̄aAbraham nduu ra yivá ku'a ní ñivi na táku ndi'i saá xiiña noo ño'o ñoyívi yó'o. Chi Ndios k̄ind̄o ra x̄í'in t̄aAbraham ndí sa'ya ñani síkuá ra ku'a ní kuina na, ta ñii k̄i'va ndatán to'on ña ñika'an Ndios x̄í'in t̄aAbraham, saá kundivi ña. ¹⁹ TaAbraham xa yatin kukomí ra ñii ciento kuia, ta xini ra ɔn koó ka ndeē kómí yikí koñu ra ña kuchiño kukomí ra sa'ya ra, ta ñii k̄i'va saá xini ra ndí ñásí'í ra ñáSara, ña'a ña ɔn kivi koo sa'ya kúu ñá. Vará t̄aAbraham xáni sini ra xa'a yikí koñu ra xa yóo ña ndatán yóo ña ñixi'i chi ɔn koó ka ndeē kómí ña, ta saá ni, t̄aAbraham nda lo'o ɔn vása ní-sandakoo ra kándixa ra ña ndixa Ndios kasa ndivi ra to'on ña k̄ind̄o ra x̄í'in ra. ²⁰ Ta ɔn vása ní-xika ini ra án ndixa án ɔn ndixa kasa ndivi Ndios to'on ra. Nda víka, ndeé ka chika ini ra kándixa ra Ndios, ta ndino'o x̄indaa ini ra ndí Ndios kasa ndivi ra to'on ra. Ta xa'a ñayó'o, kisa ká'no ra Ndios. ²¹ Saá chi t̄aAbraham ndino'o ní ini ra kandixa ra ndí Ndios kómí ra ndeē kasa ndivi ra ndi'i to'on ña ñika'an ra x̄í'in ra. ²² Xa'a ña t̄aAbraham ndixa x̄indaa ini ra Ndios saá, Ndios ñika'an ra t̄aAbraham kúu tandii t̄a ɔn koó kuachi ndiso noo ra, ta va'a yóo ra x̄í'in ra.

²³ Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'a, ká'an

ña ndí taAbraham kúu ra tandii noo Ndios chi kándixa ña'á ra, ta to'on yó'o on vása ndasaá kuiti ká'an ña xa'a taAbraham, ²⁴ ta ñii kiva ká'an ña xa'a mii yó, na kúu ñivi na ndixa kándixa Ndios, ta kúu ta ta sanatakú Jesucristo taKá'no noo yó. Ta xa'a ña kándixa yó ra, Ndios ka'an ra ndí mii yó kúu ñivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra, ta va'a yóo yó xí'in ra. ²⁵ Xa'a ña cha'vi ra xa'a kuachi yó, Ndios taxi ra Jesucristo ñixi'i ra, ta xa'a ña kuchiño nduu yó ñivi na ndii noo ra, Ndios sanatakú ra Jesucristo.

5

*Tō'on yó'o ká'an ña ndí nákutá'an va'a yó xí'in Ndios
chi sanduu ra yó ñivi na ndii noo ra*

¹ Xa'a ña kándixa yó Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, Ndios sanduu ra mii yó ñivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra. Ta xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, chi ñixi'i ra nda'a tón cruz, vitin vivii nákutá'an yó xí'in Ndios. ² Saá chi Jesucristo kisa ndivi ra chiño ña táxi ña va'a nakutá'an yó xí'in Ndios. Ta vitin xa'a ña kándixa yó Jesucristo, táku yó yichi noo Ndios ké'é ra ku'a ní ñava'a xí'in yó, ta kúsiñ ní ini yó chi ndáa ini yó ndí kivi ña vaxi kutakú yó xí'in Ndios ñoyivi ñino noo yóo ndi'i ñalivi ná'no ña yé'e. ³ Ta on sivi ndasaá kuiti xa'a ñava'a yó'o kúu xa'a ña kúsiñ ini yó, ta xa'a ña xó'vi yó vitin kúu ña kúsiñ ini yó. Saá chi kúndañ ini yó ndí ña xó'vi yó chindeé ña mii yó ña nduu yó ñivi na kuchiño kundeé ini xí'in ndi'i ña yó'vi xó'vi na, ta ndeé ka kundikon na yichi Ndios. ⁴ Saá chi ña xó'vi yó kúu ña xito

ndoso mji yó án ndino'o ini yó ndíkɔn yó Ndios. Ta ña kúndeé ini yó xí'in ña xó'vɪ yó yó'o, táxi ña ndí kusij ká ini Ndios koni ra mji yó. Ta xá'a ña kúndeé ini yó nɔɔ ña xító ndoso yó saá, ndeé ká ndáa ini yó ña ndixa Ndios kasa ndivi ra ndi'i tɔ'on ña ñiká'an ra xí'in yó. ⁵ Ta ndá lo'o ɔn sɪví ña mañi kuiti kúu ña ndáa ini yó kasa ndivi Ndios ña ñiká'an ra xí'in yó, chi Ndios saní'i ra Níma ra ña táku ña ini yó, ta Níma ra yó'o xa sácutú ña ini yó xí'in ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra mji yó.

⁶ Ta mji yó, vará xikuu yó ñivi na xindiso ní kuachi nɔɔ Ndios, ta ɔn koó ndeé xikomí yó ña kuchiño sakaku yó xí'in mji yó nɔɔ ndeé ña ɔn vá'a ña xá'nda chiño nɔɔ yó, ta saá tá ñitondaa kivi ña chítóni Ndios, ta Jesucristo ñixi'i ra nɔɔ yó xá'a kuachi yó. ⁷ Ña yó'vɪ ní kúu ña nanivi taxi xí'in mji na ña kivi na xá'a inká ñivi na kúu nandaa. Ta saá ni, ndásana va yóo ñivi na ndino'o ini kuchiño taxi xí'in mji na kivi na xá'a inká ñivi, na kúu nava'a ní. ⁸ Ta Ndios sáná'a ra ndasaá ndeé ní kónó nákaa ña kí'vi ní ini ra xíni ra mji yó, chi mji kivi ña xíka ká yó kuá'an yó yichí ña ɔn vá'a, ta Jesucristo taxi xí'in mji ra ñixi'i ra xá'a yó. ⁹ Ta xí'in ñi ra ña kee yíkí koñu Jesucristo kivi ñixi'i ra xá'a kuachi yó nda'a tón cruz, Ndios sanduu ra yó ñivi na ndii na ɔn koó kuachi ndiso nɔɔ ra vitin. Ta xá'a ñayó'o ña kisa ndivi Jesucristo xá'a yó, ndixa Ndios ɔn saxó'vɪ ra mji yó, kivi kasa nani ra xá'a kuachi ndi'i ñivi ñoyívi yó'o. ¹⁰ Ta kivi ɔn tá'an kandixa yó Jesucristo, ta mji kivi ña xíka ká yó kisa toon yó nɔɔ Ndios, ta Ndios ke'é ra ñava'a ní xí'in

yó, chi Sa'ya ra Jesucristo n̄ixi'i ra xa'a kuachi yó. Ta ña n̄ixi'i Jesucristo kómí ña ndee ká'no, chi taxi ña ñakutá'an va'a yó xí'in Ndios. Ta saá xa'a ña ñatakū Jesucristo ta táku ra ndi'i saá kivi, kúndaq̄ ini yó ndí ndixa sakaku ra m̄ji yó, ta kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi. ¹¹ Ta ɔn sivi ndasaá kuiti ñayó'o kúu ña táxi kusij̄ ini yó. Ta kúsij̄ ini yó ta kisa ká'no yó Ndios chi Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, xa kisa ndivi ra chiño ña taxi va'a nákutá'an yó xí'in Ndios, ta vitin vivii yóo yó xí'in ra.

To'on yó'o ká'an xa'a taAdán, ta ká'an ña xa'a Jesucristo

¹² Ñanoó ɔn koó ña ɔn vá'a ní-xiyo ñoyívi yó'o. Ta taAdán, taa tañoó kisa va'a Ndios, tayó'o kúu tañoó ke'é ña ɔn vá'a, ta saá kixaa ña ɔn vá'a ñoyívi yó'o. Ta saá ndi'i n̄ivi kixá'á na ké'é na ña ɔn vá'a, ta xa'a ña ɔn vá'a ké'é n̄ivi, xini ñó'ó kivi ndi'i na. ¹³ Tá ɔn ta'an ka taxi Ndios ndayí ra nda'a taMoisés, ta ku'a ní ña ɔn vá'a ke'é n̄ivi ñoyívi yó'o saá. Ta saá ni, Ndios ɔn vása ní-sakuiso ra kuachi sata n̄ivi yó'o, chi ɔn vása ní-xikomí na ndayí ra. ¹⁴ Ta saá ni, ndi'i n̄ivi na xitaku ñoyívi yó'o, nda kivi xitaku taAdán tanda kivi xitaku taMoisés, n̄ixi'i ndi'i nayó'o, chi ndi'i nayó'o ke'é na ña ɔn vá'a. Ta n̄ivi na xitaku kujya ña ɔn ta'an ka Ndios taxi ra ndayí ra nda'a taMoisés, n̄ivi yó'o ke'é na ku'a ní ña ɔn vá'a, vará ɔn vása ní-kundaq̄ ini na ndí ña ɔn vá'a ke'é na kúu ña n̄iya'a ndoso na ña xa'nda chiño Ndios. Ta saá ña ɔn vá'a ke'é n̄ivi yó'o ɔn sivi ñii kúu ña xí'in ña ɔn vá'a ke'é taAdán.

Saá chi t̄aAdán, vará kundaa ini ra ña x̄a'nda chiño Ndios noo ra, ta n̄i-xiin ra chikaa so'o ra ña n̄ika'an Ndios x̄i'in ra. Ta t̄aAdán yó'o x̄ikuu ra t̄anoó noo yich̄i on vá'a m̄ii ra, ta kūa'a ní n̄ivi ndík̄on na yich̄i ra. Ta k̄ixaa ink̄a t̄a kúu t̄anoó noo yich̄i va'a m̄ii ra, ta t̄ayó'o kúu Jesucristo, ta kūa'a ní n̄ivi ndík̄on na yich̄i ra.

15 Ta nd̄a lo'o on vása náta'an ña on vá'a ña ke'é t̄aAdán x̄i'in ñava'a k̄isa ndivi Jesucristo. Saá chi x̄a'a ña on vá'a ke'é t̄aAdán, ndi'i n̄ivi x̄ini ñó'ó kivi na. Ta x̄a'a ñava'a k̄isa ndivi Jesucristo, Ndios san̄i'i ra ñava'a kūa'a ní n̄ivi, chi táxi ra kutak̄u na x̄i'in ra ndi'i saá kivi ña v̄axi. 16 Ta ndixa on vása náta'an ña on vá'a ke'é t̄aAdán x̄i'in ñava'a san̄i'i Ndios n̄ivi. Saá chi x̄a'a ñii ña on vá'a ña ke'é t̄aAdán, taxi ña k̄ixaa ña on vá'a ñoyivi yó'o, ta saá ndi'i n̄ivi k̄ixá'á na ké'é na ña on vá'a, ta x̄ini ñó'ó kivi na x̄a'a ña on vá'a ké'é na. Ta saá ni, ñava'a san̄i'i Ndios n̄ivi kúu ña s̄anduu ra na n̄ivi na ndii na on koó kūachi ndiso noo ra, ta táxi ra ña kutak̄u na x̄i'in ra ndi'i saá kivi ña v̄axi. Vará n̄ivi na ke'é kūa'a ní ña on vá'a kúu na, Ndios kúchiño ra sanduu ra na n̄ivi na ndii noo ra, chi Jesucristo n̄ixi'i ra x̄a'a kūachi na. 17 Kūachi ñii laá t̄a t̄anoó t̄aAdán x̄ikomí ña ndee ña táxi ña ndi'i n̄ivi kivi na. Ta saá ni, ñava'a ke'é ñii laá Jesucristo kómí ní ka ña ndee noo kūachi t̄anoó yó'o, chi x̄a'a ñava'a ke'é Jesucristo, n̄ivi kuchiño kutak̄u ndino'o na ta ka'nda chiño na x̄i'in Ndios ndi'i saá kivi ña v̄axi. N̄ivi yó'o kúu n̄ivi na xa n̄aki'in ñava'a ní san̄i'i Ndios na, chi Ndios sak̄aku ra na, ta sanduu ra na n̄ivi na ndii na on koó kūachi ndiso noo ra x̄a'a ña k̄andixa na Jesucristo.

18 Ta saá kúndaḡ ini yó ndí x̣a'a kuḡchi ñii laá taṇoó, ndi'i n̄ivi ké'é na ña ɔn vá'a, ta ndíso na kuḡchi noḡ Ndios. Ta x̣a'a ñayó'o ndi'i n̄ivi x̄ini ñó'ó kivi na. Ta saá ni, x̣a'a ñava'a ñandaḡ kisa ndivi ñii laá Jesucristo, Ndios kuchiño sanduu ra ndi'i n̄ivi na ndii noḡ ra, ña kuchiño kutaku na x̄i'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. 19 X̣a'a ña ɔn vá'a ké'é ñii taḡ, ña n̄i-xiin ra chikaḡ so'o ra to'on ña n̄ika'an Ndios x̄i'in ra, ndi'i n̄ivi kixá'á na kuḡan na yich̄i ɔn vá'a tayó'o, ta ndíso na kuḡchi. Ta x̣a'a ñava'a ñandaḡ kisa ndivi ñii laá Jesucristo, chi chikaḡ so'o ra to'on Ndios, kuḡa ní n̄ivi kixá'á na ndik̄on na yich̄i ra, ta Ndios sanduu ra nayó'o n̄ivi na ndii na ɔn koó kuḡchi ndíso noḡ ra.

20 Ndios taxi ra ndayí ra nda'a n̄ivi x̣a'a ña kundaḡ ini na ndí kuḡa ní ña ɔn vá'a ké'é na, ta ndíso ní na kuḡchi noḡ Ndios. Vará yóo kuḡa ní ña ɔn vá'a ké'é n̄ivi, ta ví'í ní ka k̄uká'no ñava'a ndino'o ké'é Ndios x̄i'in na. 21 Ta ɔn ta'an ka kixaa Jesucristo, ta ndee ña ɔn vá'a x̄ikuu ña x̄anda chiño noḡ n̄ivi, ta ndi'i n̄ivi x̄ini ñó'ó kivi na x̣a'a ña ɔn vá'a ké'é na. Ta vitin ñava'a ndino'o Ndios kuu ña x̄anda chiño noḡ ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo, Taḡ taKá'no noḡ yó. Saá chi Ndios sanduu ra nayó'o n̄ivi na ndii noḡ ra, ta táxi ra ña kutaku ndino'o na x̄i'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

6

To'on yó'o ká'an ndí n̄ivi na kándixa Jesucristo ɔn vása ka x̄ini ñó'ó kasa ndivi na ña kóni ndee ña ɔn vá'a

¹ Ta saá, ¿yu kuu ña ka'an yó vitin x̣a'a ña x̄ini ñó'ó kutaku yó? ¿Án va'a kundik̄on yó ké'é ka

yó kuḗ'a ní kḗ ña ɔn vá'a, chi saá Ndios ke'é ra kuḗ'a ní kḗ ñava'a xí'in yó? Chi ndixa Ndios kasa ká'no ini ra xḗ'a ndi'i ña ɔn vá'a ke'é yó. ² ¡Nda lo'o ɔn vása va'a ke'é kḗ yó saá! Chi mji yó nivi na kándixa Jesucristo, xina'á xitaku yó kisa ndivi yó ña xá'nda chiño ña ɔn vá'a noo yó. Ta vitin ndátán yóo nivi na nixi'i, saá yóo yó noo ña ɔn vá'a, ta xḗ'a ñayó'o ɔn vása chíkaa kḗ so'o yó ña xá'nda chiño ña ɔn vá'a. ³ ¿An ɔn vása kúndaḗ ini ndó yu kúu ña kóni kachí ña xa chichi yó ñii kiva ndátán chichi Jesucristo? Saá chi ña chichi yó saá kóni kachí ña ndí ñii ndu yó xí'in Jesucristo, ta tuku kóni kachí ña nixi'i yó xí'in ra. ⁴ Saá chi Jesucristo nixi'i ra ta ninduxun ra. Ta ña chichi yó ndátán chichi mji ra kóni kachí ña nixi'i yó ta ninduxun yó ñii káchí xí'in Jesucristo. Ta ndixa ndátán Ndios sanataku ra Jesucristo xí'in ndee ká'no ra, saá yóo ña ke'é ra xí'in mji yó. Saá chi xḗ'a ña nixi'i yó ñii káchí xí'in Jesucristo, Ndios taxi ra ña kaku tuku yó ta ndu yó nivi xaá na kúchiño vivii kutaku noo ra.

⁵ Kúndaḗ ini yó ndí ña chichi yó sáná'a ña ndí ñii ndu yó xí'in Jesucristo, ta ñii káchí nixi'i yó xí'in ra. Ta xḗ'a ñayó'o kúndaḗ ini yó ndí ñii kiva ndátán natakú Jesucristo, saá natakú mji yó kivi ña vaxi. ⁶ Ta vitin kúndaḗ ini yó kivi nixi'i Jesucristo nda'a tón cruz, ta ndátán nixi'i mji yó, nivi na xitaku tixin ndee ña ɔn vá'a, saá nixiyo ña. Saá chi kivi tá ɔn ta'án kandixa yó Jesucristo, ta saá ndee ña ɔn vá'a xixa'nda chiño noo yó. Ta vitin mji yó ɔn vása xini ñó'ó táku kḗ yó kisa ndivi yó ña xá'nda chiño ndee ña ɔn vá'a yó'o

noq yó. ⁷ Chi xa'a ña nixi'i yó xí'in Jesucristo, yóo yó ndatán yóo nivi na nixi'i noq ndee ña on vá'a yó'o, ta ndee on vá'a yó'o on vása kómí ka ña ndayí ka'nda chiño ña noq mji yó. ⁸ Ta saá xa'a ña nixi'i yó xí'in Jesucristo, ndixa ndáa ini yó ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ⁹ Ta kúnda va'a ini yó ndí nixi'i Jesucristo ta nataku ra, ta nda ñii kivi on kivi ka ra. Saá chi ndee ña xá'ni nivi on vása ka kúchiño kúndeé ña noq Jesucristo. ¹⁰ Jesucristo ñii laá yichi nixi'i ra xa'a kuachi nivi, ta xí'in ña nixi'i ra sandi'i ra xa'a ndee ña on vá'a. Ta vitin táku ra xa'a ña chinóo síkón ra ñatq'ó Ndios. ¹¹ Ta saá ndó'ó, xa'a ña ñii ndu ndó xí'in Jesucristo, va'a kani sinj ndó ndí kúu ndó nivi na nixi'i noq ndee ña on vá'a. Ta ñii káchí ndatán táku Jesucristo, saá kutaku ndó ke'é ndó ñava'a ña chinóo síkón ndó ñatq'ó Ndios.

¹² On taxi ndó ña ka'nda chiño ndee ña on vá'a noq yiki koñu ndó, ni on vása kasa ndivi ndó ndi'i noq ña on vá'a ña kútoo ní yiki koñu ndó. ¹³ Ta nda lo'o on taxi xí'in mji ndó kasa ndivi ndó ña on vá'a, ta on taxi ndó ná konj ñó'ó ñandiva'a nda ñii xiiña yiki koñu ndó. Nda víka, taxi ndi'i xí'in mji ndó nda'a Ndios ña konj ñó'ó ra ndi'i xiiña yiki koñu ndó xa'a ña kasa ndivi ndó ñava'a ñandaq noq ra. Saá va'a ke'é ndó chi vitin kúu ndó nivi na táku ndino'o noq Ndios, vará xina'á xikuu ndó nivi na nixi'i noq ra. ¹⁴ Ta vitin ndee ña on vá'a on kúchiño ka ka'nda chiño ña noq ndó. Chi vitin ndayí ña nitaa taMoisés xina'á on sivi ka ña xá'nda chiño noq yó kúu ña, ta vitin táku yó ku'a'an yó yichi xaá, ta ñava'a ini Ndios kúu ña xá'nda chiño noq yó.

*Tɔ'on yó'o ká'an ña
ndí xíní ñó'ó kasa ndivi yó ñandaa ña kóni Ndios*

¹⁵ Ta saá, ¿yukíá xíní ñó'ó ke'é ká yó vitin? Saá chi ndayí ña nítáa tá Moisés xíná'á on sivi ká ña xá'nda chiño noo yó kúu ña, ta vitin táku yó kuá'an yó yichí xáá, ta ñava'a ini Ndios kúu ña xá'nda chiño noo yó. Ta xá'a ñayó'o, ¿án va'a ke'é ká yó kuá'a ní ña on vá'a? ¡Nda lo'o on vása va'a ke'é yó saá! ¹⁶ ¿Án on vása kúndaá ini ndó táná taxi xí'in mji ndó ña kasa ndivi ndó ndi'i ña ndúkú ñii táa noo ndó, ta saá tondaá ndó nduu ndó ñii esclavo táa yó'o, ta on kuchiño ká ndó ka'nda chiño ndó xá'a mji ndó? Ta ñayó'o sáná'a ña táná taxi xí'in mji yó ña kasa ndivi yó ndi'i ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a noo yó, ta saá tondaá yó nduu yó esclavo, ñivi na ndasaá kuiti kasa ndivi ña kóni ndee ña on vá'a noo na, ta saá kuá'an yó yichí noo sandi'i yó xá'a mji yó noo Ndios. Ta saá ni, táná taxi xí'in mji yó ña kasa ndivi yó ña kóni Ndios, ta saá tondaá yó nduu yó esclavo Ndios, ñivi na ndasaá kuiti kasa ndivi ña kóni ra, ta saá va'a kuá'an yó yichí noo vivíi táku yó xí'in Ndios, saá chi sanduu ra yó ñivi na ndii na on koo kuachi ndiso noo ra. ¹⁷ ¡Ta yi'i ndixa táxi i ña táxa'vi ña'á ní Ndios! Saá chi vará xíná'á xikuu ndó esclavo ñandee on vá'a, ta xitaku ndó kisa ndivi ndó ña xá'nda chiño ñandee on vá'a yó'o noo ndó, ta vitin xí'in ña ndino'o ini ndó chíkaá so'o ndó ta kisa ndivi ndó tɔ'on ña sáná'a ndasaá vivíi xíní ñó'ó kutaku ñivi na kándixa Jesucristo. ¹⁸ Ndios xa sakaku ra ndó'ó, ta kuá'an ndíka ndó noo ndee ña on vá'a, ta vitin ndó'ó kisa ndivi ndó ñava'a ñandaa

ña kóni Ndios. ¹⁹ Xí'in to'on ña on vása yo'vi ní kundaa ini nivi kúu ña ndato'on i xí'in ndó vitin, chi nivi na lo'o ní kundaa ini kúu ndó. Náká'án ndó tá kivi si'na ta on ta'án kandixa ndó Jesucristo, ndó'ó taxi xí'in mji ndó nda'a ndee ña on vá'a ña kisa ndivi ndó ndi'i noo ñakini xí'in ndi'i noo ñandiva'a. Ta vitin xini nó'ó taxi xí'in mji ndó nda'a Ndios ña kasa ndivi ndó ñava'a ñandaa ña kóni ra. Ta xí'in ña ké'é ndó saá nduu ndó nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra.

²⁰ Kivi si'na tá on ta'án ka kandixa ndó Jesucristo, xikuu ndó nivi esclavo na ndasaá kuiti kisa ndivi ndi'i ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a noo na, ta xiká ní xitaku ndó noo ñava'a, chi nda lo'o on vása ní-ndi'i ini ndó ndukú ndó ñava'a ñandaa ña kóni Ndios. ²¹ Ta, zyú kúu ñava'a naki'in ndó xa'a ña kisa ndivi ndó ndi'i noo ña on vá'a, xí'in ndi'i noo ñakini ña sákuka'an noo ndó vitin? Ndixa on koó nda ñii ñava'a naki'in ndó xa'a ña on vá'a ké'é ndó saá, chi yichi ña on vá'a nixa'an ndó kúu ña yichi noo ku'a'an ndó ndi'i xa'a ndó noo Ndios. ²² Ta Ndios xa saku ra ndó'ó noo ndee ña on vá'a, ta on vása ka xá'nda chiño ña noo ndó. Ta vitin ndino'o ini ndó xa taxi xí'in mji ndó nda'a Ndios ña kasa ndivi ndó ña kóni ra. Ta xa'a ñayó'o ndixa naki'in ndó ñava'a ní nda'a Ndios, chi taxi ra kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ²³ Ta nivi na kisa ndivi ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a noo na, ndixa naki'in na ya'vi ña cha'vi ndee ña on vá'a yó'o noo na. Ta ya'vi ña chá'vi ña kúu ña kivi ndi'i na. Ta mji yó, ñii ndu yó xí'in Jesucristo chi kándixa yó ra, ta saá Ndios saní'i ra ñava'a mji yó, ña kúu ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi

ña va_xi.

7

To'on yó'o ká'ḅn ña ndí vitin Jesucristo kúu tḅa tḅa xá'nda chiño noḅ nivi na kándixa ña'á

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu nivi na xínḅ va'a ndayí Ndios ña nḅtaa tḅMoisés. Ta saá xínḅ ndó ndí ndayí yó'o ndasaá kuiti kómí ña ndeḅ ña xá'nda chiño ña noḅ nivi tá táku na. ² Ta ndayí yó'o ká'ḅn ña ndí tá yóo ñásí'í ñii tḅa, ta ñáyó'o kúu ñásí'í tḅa yó'o ndi'i saá kivi táku ra. Ta saá ni, tá nixi'i yii ñáña'a yó'o, ta saá kindoo ndíka ña noḅ ndayí ña ká'ḅn ndí kúu ña ñásí'í ra. ³ Ta saá ni, tá táku ka yii ñá, ta ñáña'a yó'o sándakoo ña yii ña xa'a ña naki'in ña inkḅ tḅa, ta xa'a ña ké'é ña saá, ndíso ña kuḅchi chi yá'a ndoso ña ndayí Ndios ña nḅtaa tḅMoisés ña káchí on vása va'a naki'in ñáña'a inkḅ tḅa tá táku ka yii ñá. Tá xa nixi'i yii ñá, ta saá ñáña'a yó'o kindoo ndíka ña noḅ ndayí yó'o, ta va'a kuchiño ña tondḅ'a ña xí'in inkḅ tḅa, ta on kóo kuḅchi kuiso ña xa'a ña ke'é ña saá, chi tḅa nixi'i kúu yii ñá.

⁴ Cuento yó'o sáná'a ña mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, ndí vitin kindoo ndíka yó noḅ ndayí ña nḅtaa tḅMoisés xina'á. Saá chi xa'a ña ñii kúu yó xí'in Jesucristo, ñii káchí nixi'i yó xí'in ra, ta vitin yóo yó ndatán yóo nivi na nixi'i noḅ ndayí yó'o, ta xínḅ yó ndí ndayí on vása xá'nda chiño ka ña noḅ nivi na nixi'i. Ta xa'a ñáyó'o kindoo ndíka yó ña kuchiño taxi xí'in mji yó nda'a Jesucristo, tḅa tḅa nixi'i, ta natakḅ ra. Ta xa'a ña ñii kúu yó xí'in Jesucristo vitin, kuchiño

ke'é yó kuḗ'a ní ñava'a ña sakusij yó ini Ndios. ⁵ Kiví ɔn ta'án ka kandixa yó Jesucristo, ta xíka yó yichí ɔɔ ña ɔn vá'a xá'nda chiño ña ɔɔ yó. Ta kiví saá ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés kúu ña sanakáxín ini ndi'i ña ɔn vá'a ña kútoo ní yíkí koñu ke'é ña. Ta ñii laá ña ñaki'in yó xa'a ña ké'é yó ña ɔn vá'a yó'o kúu ña sándi'i yó xa'a mji yó ɔɔ Ndios. ⁶ Ta vitin mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo ñivi na ñixi'j, saá yóo yó ɔɔ yichí yatá xindikɔn yó, ta kíndɔo ndíkḗ yó ɔɔ ña. Ta ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á ɔn kómí ka ndee ña ka'nda chiño ña ɔɔ mji yó. Saá chi vitin Níma Ndios ña táku ini yó kúu ña xá'nda chiño ɔɔ yó, ta ndíkɔn yó yichí xaá ɔɔ kisa ndivi yó ña kóni Níma Ndios.

*Tɔ'on yó'o ká'an ndayí Ndios táxi
ña kundaa ini yó yu kúu ña ɔn vá'a*

⁷ Ta saá, ¿yukía xini ñó'ó ka'an yó vitin? ¿Án ka'an yó ndí ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés kúu ña ɔn vá'a? ¡Nda lo'o ɔn vá'a ka'an yó saá! Ta ndixa ndayí kúu ña sáná'a mji yó yu kúu ña ɔn vá'a. Saá chi yóo ñii ndayí ña káchí saá: “ɔn vá'a kútoo ní ini yó kukomí yó ña kómí inkḗ ñivi”, káchí ndayí. Tá ɔn koó ndayí ña káchí saá, níkúu, ta yí'j ɔn vása kúndaḗ ini j ndí ña ɔn vá'a kúu ña kútoo ní ini j kukomí j ña kómí inkḗ ñivi. ⁸ Ta ndayí kúu ña sáná'a yí'j xa'a ña kundaa ini j yu kúu ña ɔn vá'a. Ta saá ndayí yó'o kúu ña sanakáxín ña ɔn vá'a ña táku ini j, ta kixá'á j kútoo ní ini j xini j ndi'i ɔɔ ña kómí inkḗ ñivi. Tá ɔn vása yóo ndayí ña ká'an yu kúu ña ɔn vá'a, níkúu, ta ña ɔn vá'a ña táku ini j ɔn kukomí

ña ndee chinda'á ña yi'i ya'a ndoso i ndayí yó'o. ⁹ Kivi on ta'an ka kundaa ini i yu kúu ña xá'nda chiño ndayí Ndios, ta saá xani sini i ndí va'a ní táku i. Ta saá ni, tá kixaa kivi ña kúndaa ini i yu kúu ña xá'nda chiño ndayí yó'o, ta saá kundaa ini i ndí ta ta ndiso ní kuachi kúu i, ta xa'a ña on vá'a yó'o, kúu i ta ta nixi'i noo Ndios. ¹⁰ Kuiya xina'á Ndios taxi ra ndayí ra nda'a ta Moisés xa'a ña chindeé ña nivi ña va'a kutaku na xí'in ra. Ta saá ni, ndayí yó'o káchí ndí ta ndiso ní kuachi kúu i, ta ta ta nixi'i noo Ndios kúu i, chi niva'a ndoso i ndayí Ndios. ¹¹ Ta ndee ña on vá'a ña táku ini i kúu ña chinda'á yi'i ké'é i ña on vá'a ña yá'a ndoso i ndayí Ndios, ta ndiso i kuachi noo Ndios. Ta xí'in ñayó'o kúndaa ini i ndí ndee ña on vá'a kúu ña sandá'ví yi'i, chi xini ñó'ó kivi i xa'a kuachi ndiso i, káchí ndayí Ndios.

¹² Ta saá ni, ndixa ndayí Ndios ña nita ta Moisés kúu ñayii, ta ndi'i ña xá'nda chiño Ndios noo yó kúu to'on ñandaa, ñava'a, ñayii. ¹³ Ta saá, ¿án kóni kachí i ndí vará ndayí Ndios kúu ñava'a ní, ta ñava'a yó'o kúu ña ke'é ña kivi i? ¡Nda lo'o, on vása saá! Saá chi ndee ña on vá'a ña táku ini i kúu ña taxi ña nixi'i noo Ndios. Chi ndee ña on vá'a yó'o kúu ña chinda'á yi'i ña ya'a ndoso i ndayí Ndios ña kúu ñava'a ní. Ta xa'a ñayó'o kundaa ini yó ndí ndee ña on vá'a ña táku ini yó ndixa ña ndiva'a ní kúu ña.

¹⁴ Xini yó ndí ndayí Ndios kaku ña ini Nima Ndios, ta ñava'a ní kúu ndayí yó'o. Ta yi'i, nivi kuiti va kúu i, ta on vása yóo ndika i noo ña on vá'a, chi táku i kisa ndivi i ña xá'nda chiño ña on vá'a noo i. ¹⁵ Ta ña ké'é i, on vása kúndaa

iniḡ ndaḡhun ké'éḡ ña. Chi ɔn vása ké'éḡ ñava'a ña ndixa kóni ke'éḡ, ta ndasaá kuiti kisa ndiviḡ ña ɔn vá'a, ña kúkini iniḡ xíniḡ. Ta nda lo'o ɔn vása káchí iniḡ ke'éḡ saá. ¹⁶ Nákonii ndí ña ké'éḡ kúu ña ɔn vá'a, ta ña nákonii saá, sáná'a ña ndí kúndaḡ iniḡ ndí ndayí Ndios kúu ñava'a ña ndixa ndaḡ, chi ká'an ña ndí ña ké'éḡ kúu ña ɔn vá'a, ta yóo yu'úḡ xí'in ña ká'an ña. ¹⁷ Ta ñayó'o sáná'a ndí ɔn sivi yíḡ kúu ta ké'é ña ɔn vá'a, saá chi ña ɔn vá'a ña táku iniḡ kúu ña xá'nda chiño noḡ yíkí koñuḡ ña ke'éḡ ña ɔn vá'a. ¹⁸ Xíniḡ va'aḡ ndí nda lo'o ɔn koó ñava'a táku iniḡ. Saá chi xí'in ña ndino'o iniḡ kóni níḡ ke'éḡ ña kúu ñava'a, ta saá ni, ña ɔn vá'a ña táku iniḡ, sási ña yíḡ, ta ɔn vása kúchiñoḡ kasa ndiviḡ ñava'a ña kónii ke'éḡ. ¹⁹ Ta saá ɔn vása kisa ndiviḡ ñava'a ña kóni ke'éḡ, ta nda víka kisa ndiviḡ ña ɔn vá'a, vará ndixa xí'in ña ndino'o iniḡ ɔn vása kónii ke'éḡ saá. ²⁰ Tá kisa ndiviḡ ña ɔn vá'a ña ɔn vása kónii kasa ndiviḡ, ta ñayó'o kóni kachí ña ndí ɔn sivi yíḡ kúu ta ta ké'é saá. Saá chi ña ɔn vá'a ña táku iniḡ kúu ña ké'é ña ɔn vá'a yó'o.

²¹ Ta kúndaḡ iniḡ ndí ndixa ndó'oḡ saá: Vará kónii kasa ndiviḡ ñava'a, ta yatin ní yóo ña ɔn vá'a xí'inḡ ña sási noḡḡ ña ɔn ke'éḡ ñava'a. ²² Xí'in ña ndino'o iniḡ kúsii iniḡ xíiniḡ ndayí Ndios, ²³ ta nákonii ndí táku inká ndee ña ɔn vá'a ña yóo iniḡ, ta ndee ɔn vá'a yó'o káni tá'an ña xí'in ñava'a ña xáni siniḡ ke'éḡ. Ta ndee ña ɔn vá'a yó'o kúndeé ña noḡḡ, ta nákaḡaḡ nda'a ña. Ta saá kisa ndiviḡ ña xá'nda chiño ndee ña ɔn vá'a yó'o noḡḡ.

²⁴ ¡Ndeé ní ndá'ví yí'í! ¿Yu kúu ñivi kúchiño sakaku yí'í noḡ ndee ña ɔn vá'a ña xá'nda chiño

noo yikí koñu i? ²⁵ ¡Vitin táxi i ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, Taa taKá'no noo yó!, chi ñii laá tayó'o kúu taa ta kúchiño sakaku mii yó noo ndee ña on vá'a. Tuku ndato'on i ndasaá ndó'o i: Xáni sinj i ndí ñava'a kúu ña kasa ndivi i ndayí Ndios, ta xí'in ndino'o ini i kóni i kasa chiño i noo Ndios. Ta saá ni, ndee ña on vá'a ña táku ini i kúu ña chinda'á yikí koñu i ña kisa ndivi i ña on vá'a.

8

Tq'on yó'o ká'qn ndí Níma Ndios táxi ña kutaku ndino'o yó

¹ Ta vitin xa'a ña ñii nduu yó xí'in Jesucristo, on vása ndiso ka yó kuachi noo Ndios, ta on vása ndati ka yó xo'vi yó xa'a kuachi xindiso yó. Saá chi vitin kúu yó ñivi na on vása ndikón ka yichj noo kuiti kisa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo yikí koñu yó, ta ndixa ndikón yó yichj noo kisa ndivi yó ñava'a ña kóni Níma Ndios. ² Chi ndee Níma Ndios ña táku ini yó kúu ña xá'nda chiño noo yó vitin. Ta Níma Ndios yó'o táxi ña táku ndino'o yó, chi sakaku ña mii yó noo ndee ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á, chi ndayí yó'o káchí ña ndí xini ñó'ó kivi ñivi na yá'a ndoso ña'á. ³ Ndayí yó'o on vása ní-kuchiño ña sakaku ña ñivi noo ndee ña on vá'a, chi ndayí yó'o on vása kúchiño kundeé ña noo ña kútoo ní ñivi ke'é na ña on vá'a. Ta saá Ndios kisa ndivi ra ña ñi-kuchiño kasa ndivi ndayí ra ña ñitaa taMoisés, chi Ndios t'ví ra Sa'ya ra kixaa ra ñoyívi yó'o, ña sokó xí'in mii ra xa'a kuachi ñivi. Ta Sa'ya Ndios yó'o xikuu ra ñivi ndino'o, ta

n̄ixiyo ȳikí koñu ra ñii k̄i'va ndatán yóo ȳikí koñu n̄ivi ñoyívi yó'o. Ta Ndios sakuiso ra kuachi ndi'i n̄ivi saṭa Sa'ya ra Jesucristo, ta xí'in ña n̄ixo'v̄i ra ta n̄ixi'j̄ ra nda'a tón cruz, Jesucristo cha'vi ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi. ⁴ Ta m̄ii yó na kúu n̄ivi na kándixa Jesucristo, on koó ink̄a ña kúman̄i cha'vi yó xa'a ña n̄iya'a ndoso yó ndayí Ndios. Saá chi Jesucristo n̄ixi'j̄ ra noo yó ña cha'vi ra xa'a kuachi yó. Ta vitin kúu yó n̄ivi na on vása ndík̄on k̄a yich̄i noo k̄isa ndivi yó ndasaá kuiti ña on vá'a ña kútoo ȳikí koñu yó, ta ndixa ndík̄on yó yich̄i noo k̄isa ndivi yó ñava'a ña kóni Ním̄a Ndios.

⁵ N̄ivi na táku k̄isa ndivi ña kóni ȳikí koñu na, ndasaá kuiti x̄áni s̄inj̄i na xa'a ña kasa ndivi na ña kútoo ní ȳikí koñu na. Ta n̄ivi na táku k̄isa ndivi ña kóni Ním̄a Ndios, ndasaá kuiti x̄áni s̄inj̄i na xa'a ña kasa ndivi na ña kóni Ním̄a Ndios. ⁶ Ta saá tá ndasaá kuiti táku yó xí'in ña x̄áni s̄inj̄i yó xa'a ña kasa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo ní ȳikí koñu yó, ta ña ké'é yó saá ní'i ña yó ku'a'an yó yich̄i on vá'a noo kivi yó noo Ndios. Ta saá ni, tá ndasaá kuiti táku yó k̄isa ndivi yó ñava'a ña sakusij̄ yó ini Ním̄a Ndios, ta ña ké'é yó saá ní'i ña yó ku'a'an yó yich̄i noo táku ndino'o yó noo Ndios ta nákaa ñava'a ini yó. ⁷ N̄ivi na ndasaá kuiti táku x̄áni s̄inj̄i xa'a ña on vá'a ña kútoo ní ȳikí koñu na ke'é ña, ta n̄ivi yó'o kúu n̄ivi na on x̄ijn̄ koni na Ndios, chi on x̄ijn̄ na kasa ndivi na ndayí ra, ni on vása kómí na ndee ña kasa ndivi na ña. ⁸ Saá chi n̄ivi na táku k̄isa ndivi ña on vá'a ña kóni ȳikí koñu m̄ii na, n̄ivi yó'o nda lo'o on kúchiño na sakusij̄ na ini Ndios.

9 Ta ndó'ó, ɔn vása táku ka ndó kisa ndivi ndó ndasaá kuiti ña kóni yíkí koñu ndó. Ta nda víka, tá ndixa Níma Ndios táku ña ini ndó, ta saá táku ndó kisa ndivi ndó ña kóni Níma Ndios. Ta ñivi na ɔn vása táku Níma Jesucristo ini, ta ñivi yó'o ɔn vása ñii yóo na xí'in Jesucristo, chi ɔn vása ndino'o ini na kándixa na ra. 10 Ta saá ni, tá Jesucristo táku ini yó, ta saá táku ndino'o níma yó, chi Ndios sanduu ra yó ñivi na ndii na ɔn koó kuachi ndiso noo ra. Vará ñii kivi ña vaxi kixaa ña kivi yíkí koñu yó, xa'a ña ɔn vá'a ke'é yó, ta níma yó táku ndino'o ña ndi'i saá kivi. 11 Ndios kúu ta ta sanatakú Jesucristo, ta vitin mji Níma Ndios táku ña ini yó. Ta xa'a ña táku Níma ra ini yó, mji Ndios, ta ta sanatakú Jesucristo, saá tuku sanatakú ra yíkí koñu yó kivi vaxi.

12 Ñakán, nañani yó xí'in náki'va yó, yóo yichi va'a ña xini ñó'ó kundikon yó, ta ɔn vása ka xini ñó'ó kundikon yó yichi noo kisa ndivi yó ña ɔn vá'a ña kútoo ní yó. 13 Saá chi tá táku yó kisa ndivi yó ña ɔn vá'a ña kútoo yíkí koñu yó, ta saá ku'a'an yó yichi noo ndixa kivi yó. Ta saá ni, tá xí'in ndee Níma Ndios sandi'i yó xa'a ña kasa ndivi yó ña ɔn vá'a ña kóni yíkí koñu yó, ta saá ndixa ndino'o kutaku yó xí'in Ndios ndi'i saá kivi.

14 Saá chi ndi'i ñivi na chíkaa so'o ña sáná'a Níma Ndios noo na, nayó'o kúu nasa'ya Ndios. 15 Ta Níma Ndios ña naki'in yó ta táku ña ini yó ɔn sivi níma ña ké'é ña kuyi'vi yó noo Ndios koto saxo'vi ra mji yó kúu ña. Chi yichi Níma Ndios ña ndikon yó vitin, ɔn vása yóo ña ndatán yóo yichi yatá ña xindikón yó noo xiyi'vi ní yó ña

saxo'vi Ndios mji yó. Saá chi Nímā Ndios ña táku ini yó vitin sanduu ña mji yó sa'ya Ndios. Ta saá táxi ña ká'an yó xí'in Ndios, káchí yó saá: "Tata Yivá mji i", káchí yó xí'in ra. ¹⁶ Ta Nímā Ndios ndátō'on ña xí'in nímā mji yó ndí ndixa kúu yó sa'ya Ndios, ta xā'a ñayó'o ndixa ndáa ini yó saá yóo ña. ¹⁷ Ta xā'a ña kúu yó sa'ya Ndios, ndixa naki'in yó ndi'i ñavā'a ña kúu ña xa chitóni Yivá yó Ndios taxi ra nda'a ndi'i sa'ya ra. Ta ndi'i ñakuiká xí'in ndi'i ñavā'a taxi Ndios nda'a Sa'ya ra Jesucristo, mji yó nivi na kándixa ra, ñii káchí saá naki'in yó ña xí'in Jesucristo ñoyívi ñino. Saá chi xā'a ña xó'vi yó ñoyívi yó'o ndatán nijox'vi Jesucristo, ta saá ñoyívi ñino ndixa ñii káchí xí'in Jesucristo kutaku yó ta naki'in yó ndi'i ñavā'a ná'no taxi Ndios nda'a yó.

¹⁸ Yi'i xini káxini ndí ña yox'vi xó'vi yó ñoyívi yó'o vitin, lo'o ní kuiti kúu ñayó'o noo ñavā'a ká'no ña taxi Ndios nda'a mji yó kiví ña vaxi. ¹⁹ Saá chi vitin ndi'i ña kisa va'a Ndios ndáti ña, ta kóni ní ña ndí kama ní tondaa kiví ña Ndios saná'a ra ndí ndixa mji yó kúu yó sa'ya ra. ²⁰ Ndi'i ña kisa va'a Ndios ni-kuchiño tondaa ña koo ña ndatán ñanoó chitóni Ndios. Ta ña kisa va'a Ndios on vása ní-nakaxin ña sativi xí'in mji ña, ta kuiti nákuiso ña chi'ña xā'a ña on vá'a ke'é taAdán si'na, saá chi Ndios xā'nda chiño ra ndí ndi'i ña kisa va'a ra xini ñó'ó xox'vi ña xā'a kuachi nivi. Ta saá ni, ña kisa va'a Ndios ndáa ini ña ndáti ña vitin, ²¹ chi ñii kiví ña vaxi Ndios taxi ra ña saña ña noo chi'ña ndiso ña. Ta saá ndatán mji yó na kúu sa'ya Ndios, kíndoo ndíka yó noo ndi'i ña on vá'a, chi Ndios ke'é ra ñavā'a

ndino'o ká'no xí'in yó, ta vaxi kivi ñii kiva saá ndi'i ña kisa va'a Ndios kindoo ndika ña noo ña sativi ña'á. ²² Ta vitin xini yó ndi'i ña kisa va'a Ndios ndá'yi ña ta tána ña, chi xó'vi ña ndatán xó'vi ñii ña'a ñá xa vaxi kaku sa'ya. Saá chi ndi'i ña kisa va'a Ndios xó'vi ña vitin tanda kixaa kivi Ndios ndasa ndivi xaá ra ndi'i ña. ²³ Ta on sivi ndasaá kuiti ña kisa va'a Ndios kúu ña xó'vi saá vitin, ta mji yó nivi na kándixa Jesucristo, ñii kiva saá xó'vi yó ñoyivi yó'o. Saá chi tá táku ka yó ñoyivi yó'o, ta ndati yó xí'in ña xáku ini yó ña kama kixaa kivi ña Ndios ndasa xaá ndino'o ra yiki koñu yó. Ta Nima Ndios ña táku ini yó, kúu ñanoó si'na saní'i Ndios mji yó, ta ña kómí yó Nima Ndios yó'o kúu ña táxi kundaa ini yó ndi ndixa naki'in yó ndi'i ñava'a ña nika'an Ndios taxi ra nda'a yó. ²⁴ Kivi Ndios saku ra mji yó chi kándixa yó Jesucristo, ta kixá'á yó ndaa ini yó ndati yó ña kasa ndivi Ndios ndi'i ñava'a nika'an ra xí'in yó, vará on ta'an kundivi ndi'i ña. Ta tá mji yó xí'in nduchú noo yó xito yó ndi Ndios xa kisa ndivi ra ndi'i ña chitóni ra, níkuu, ta saá on vása kundati ka yó ña kundivi ña. Saá chi on koó nivi na ndati ka naki'in na ñava'a ña xa naki'in na. ²⁵ Ta mji yó ndati yó ta ndaa ini yó ñii kivi naki'in yó ñava'a nika'an Ndios taxi ra nda'a yó, vará vitin on vása xito yó xí'in nduchú noo yó ñava'a yó'o. Ta vará xí'in ña xó'vi yó ndati yó, ta va'a kúndeé ini yó, ta on vása sándakoo yó ña kándixa yó Jesucristo.

²⁶ Ta Nima Ndios ndixa chindeé ña mji yó chi lo'o ndee kómí yó ña vivii ku'a'an yó yichi Ndios ta kasa ndivi yó ña kóni ra, ni on vása xini yó

ndasaá va'a ka'an yó xí'in Ndios. Ta Níma Ndios xáku ndá'ví ña, tãnda tána ña xa'a yó, chi on koó to'on kómí ñivi ña kuchiño ka'an xa'a ña xáku ini Níma Ndios. ²⁷ Ta Ndios, ta ta xito ndoso níma ñivi ta xini ra ndasaá yóo níma ndi'i ñivi, xini ra yu kúu ña ndúkú Níma Ndios xa'a mji yó. Saá chi Níma Ndios ndixa ndúkú ña ñava'a ndatán kóni mji Ndios xa'a ñivi na kándixa Jesucristo.

To'on yó'o ká'an on koó ña kuchiño kindaa ña kí'vi ini Ndios xini ra mji yó

²⁸ Mji yó ñivi na kí'vi ini xini Ndios, xini yó ndí ndixa ké'é Ndios ñava'a xa'a yó. Saá chi án vaxi ñava'a noo yó, án vaxi ñayó'vi xo'vi yó, ta Ndios koni ñó'ó ndi'i ñayó'o xa'a ñava'a mji yó, na kúu ñivi na chitóni ra kana ra ña kundikon yó ra. ²⁹ Nda ñanoó Ndios xini ra yu kúu ñivi kúu sa'ya ra, chi nda ñanoó saá Ndios xa chitóni ra ñivi yó'o ña nduu na ndatán yóo Sa'ya ra Jesucristo. Ke'é Ndios saá, ñakán Jesucristo kúu Sa'ya Ndios tanoó, ta saá kúu ra tanoó noo ndi'i nañani ra xí'in náki'va ra na kúu sa'ya Ndios. ³⁰ Ta ñivi yó'o kúu na chitóni Ndios ña nduu na ñivi na kandixa ña'á, ta Ndios kana ra na ña kundikon na ra. Ta saá Ndios sanduu ra ñivi yó'o nandii na on koó kuachi ndiso noo ra, ta taxi ra nda'a na ña kutaku na xí'in ra noo yóo ñava'a ká'no ña livi yé'e.

³¹ Ta xa'a ñava'a yó'o ña ké'é Ndios xí'in yó, ¿ndá to'on ka kuchiño ka'an yó? Saá chi tá Ndios yóo ra xí'in yó, ta Ndios ndákuijn ra xa'a yó, ta saá, ¿yu kúu na kundeé kuchiño noo yó? ³² Chi Ndios ta ta va'a ní ini kúu ra, ta saá taxi ra Sa'ya

ra, Ƨa Ƨa kúu ñii laá nọọ ra, ña ñixi'i ra xa'a kuachi ndi'i yó. Tá nda lo'o ọn vása ní-sasi Ndios ña ñixo'vi ní Sa'ya ra xa'a yó, chi kí'vi ní ini ra xíni ra mji yó, ta saá, Ƨán ọn ndixa taxi ra ndi'i inká ñava'a kómí ra nda'a yó? ³³ Ƨán koo ñivi na kuchiño sakuiso kuachi mji yó na kúu ñivi na ñakaxin Ndios? Ndixa nda ñii ñivi ọn vása kómí na ndayí sakuiso na kuachi sata yó, chi mji Ndios kúu Ƨa Ƨa xa kındaa ndi'i kuachi ndiso yó, ta sanduu ra yó ñivi na ndii nọọ ra. ³⁴ Ta saá, Ƨán koo ñivi na kómí ndayí kachí na ndí xíni ñó'ó kivi yó xa'a kuachi ndiso yó? Ndixa nda ñii ñivi ọn vása kómí na ndayí ka'an na saá, chi Jesucristo kúu Ƨa Ƨa ñixi'i xa'a kuachi yó, ta ñatakú ra, ta vitin yóo ra sijn kua'á Ndios, ta yóo ra xáku ndá'ví ra nọọ Ndios xa'a yó. ³⁵ Ta, Ƨmí kixi ña kómí ndeę ña kasa xíká yó nọọ ña ká'no ní kí'vi ini Jesucristo xíni ra mji yó? ịOn koọ nda ñii ña kuchiño ke'é saá xí'in yó! Tá koo ña yo'vi ní xo'vi yó, tá koo ña ku'a ní tondíni nọọ yó, tá saxo'vi na mji yó xa'a ña kándixa yó Jesucristo, tá koo tama ña ka'ni ní soko yó, tá ọn kóo tikoto kundixin yó, tá koo ku'a ní ña yiyo kivi yó, tá kini ní ka'ni na yó, ta nda ñii ñayó'o, nda lo'o ọn kuchiño ña kasa xíká ña yó nọọ ña ká'no ní kí'vi ini Jesucristo xíni ra mji yó. ³⁶ Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á ká'an ña xa'a ña yo'vi ndó'o yó vitin, ta káchí ña saá:

Xa'a ña kándixa yó Ndios, ndi'i saá kivi inká ñivi kóni na ka'ni na mji yó.

Ké'é na xí'in yó ndatan ké'é na xí'in ndikachi tí ku'a'an nọọ ka'ni na rí,

káchí to'on Ndios. ³⁷ Vará yo'vi ní ndó'o yó xí'in ña xó'vi yó, ta ndixa va'a kúndeé yó noo ndi'i ña xó'vi yó, chi Jesucristo, ta ta kí'vi ini xíni ra mji yó, táxi ra ndee nda'a yó ña kúndeé yó noo ndi'i ña xó'vi yó. ³⁸ Xíni káxín i ña ndixa ndaa kúu ña ndí on koó nda ñii nivi, ni on koó nda ñii ndee ña kúndeé kasa xíká mji yó noo ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra mji yó. Ni ndee ña xá'ni yó, ni ndee ña táxi táku ka yó ñoyívi yó'o, ni ndee ña kómí naángel, ni ndee ña kómí níma ndiva'a ná'no, nda ñii ndee yó'o on kúchiño ña kasa xíká ña mji yó noo ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra mji yó. Ni ndi'i ñayo'vi yóo noo yó vitin, ta ni ndi'i ñayo'vi kixaa noo yó kivi ña vaxi, ³⁹ ni ndee ña yóo síkón ní, ni ndee ña yóo noo kónó ní nino, ni nda ñii ña kuvá'a, on kúchiño ña kasa xíká ña mji yó noo ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra mji yó. Saá chi Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, nixi'i ra xa'a kuachi yó ta natakú ra. Ta xí'in ña ke'é ra saá Ndios saná'a ra mji yó ña ká'no ní kí'vi ini ra xíni ra yó.

9

To'on yó'o ká'an ndí Ndios nakaxin ra nivi naIsrael ña kundikon na ra

¹ Yi'i kúu i ta ta kándixa Jesucristo, ta to'on ña ká'an i xí'in ndó kúu ñandaa ndino'o. Ta Níma Ndios ña táku ini i, ndákuiin ña ndí to'on ña ká'an i xí'in ndó kúu ña ndixa ndaa, ta xí'in ña ndino'o ní ini i ká'an i, káchí i saá: ² Kúchuchú ní ini i, ta ndi'i saá kivi tá'vi ní ini i xa'a nivi nañoo i naIsrael. ³ Saá chi xí'in ña ndino'o ini i kóni ní i ña nañoo i naIsrael kandixa na Jesucristo,

ta saá va'a kutaku na xí'in Ndios. Ndixa xáni sinji tá xí'in ña taxi xí'in mji ña kuxiká j noo Jesucristo kuchiño chindeé j ñivi naño j naIsrael ña kuyatin na noo ra, ta xa yoo ti'va j ke'é j saá, chi kí'vi ní ini j xini j naño j naIsrael. ⁴ Naño j naIsrael yó'o kúu sa'ya ñani síkuá ta Israel,* ta Ndios nakaxin ra nayó'o ña kuu na sa'ya ra. Ta yoo Ndios xí'in naIsrael ndi'i saá kivi, ta xa saná'a ra noo na ndasaá yoo ñava'a ká'no ña livi yé'e kómí ra. Ta xí'in to'on ra, Ndios kindoo ra xí'in taAbraham, ta kúu taxij síkuá ndi'i ñivi naño j naIsrael, ta Ndios nika'an ra ndí ndixa ke'é ra ñava'a xí'in tayó'o, ta ke'é ra ñava'a xí'in sa'ya ñani síkuá ra. Ta nda'a naño j Israel, Ndios taxi ra ndayí ra ña saná'a ra na ndasaá va'a kutaku na noo ra, ta ndasaá va'a kasa ká'no na ra. Ta Ndios nika'an ra kindoo ra ke'é ra ku'a ní ñava'a xí'in na, nika'an ra ña ndixa kasa ndivi ra ndi'i to'on ra ña kindoo ra. ⁵ TaAbraham, taIsaac xí'in taJacob, nayó'o kúu xij síkuá ndi'i ñivi na kúu naño j naIsrael, ta saá tuku nataa yó'o kúu naxij síkuá Jesucristo, chi sí'í ra kúu ña'a ñaño Israel. Ta mji Jesucristo yó'o kúu ra Ndios ndino'o, ta taká'no noo ndi'i saá ña kuva'a. Ta ndi'i saá kivi ña vaxi va'a ná kanoo síkón ñato'ó ra. Saá ná koo ña.

⁶ Vará nda vitin lo'o ní ñivi naño j naIsrael kúu na kándixa Jesucristo, ta nda lo'o on vása ní-ndi'i xa'a to'on ña kindoo Ndios kivi nika'an ra xí'in naxij síkuá na xina'á. Ta nda víka, vitin ndaya'ví ka to'on yó'o ña kindoo Ndios nika'an ra xí'in taAbraham xa'a ñava'a ke'é ra xí'in sa'ya

---

* 9:4 Inka kivi taIsrael yó'o kúu Jacob.

ñani síkuá ra. Ta saá ni, ɔn sɪví ndi'i nasá'ya ñani síkuá taIsrael kúu nɪvi nañoo ndino'o Ndios. ⁷ Ni ɔn sɪví ndi'i saá nasá'ya ñani síkuá taAbraham kúu nasá'ya ñani síkuá ndino'o ra. Saá chi sava nɪvi yó'o ɔn vása kómí na ndayí naki'in na ñavá'a ndátán yóo tɔ'on ña kɪndɔo Ndios kuɪya xɪna'á, chi Ndios nɪka'an ra xí'in taAbraham, kaçhí ra saá: “Kuiti sa'ya ñani síkuá taIsaac kuu sa'ya ñani síkuá ndino'o ún”, kaçhí Ndios xí'in taAbraham. ⁸ Tɔ'on yó'o kóni kaçhí ña ndí ɔn sɪví ndi'i sa'ya ñani síkuá taAbraham kuu nasá'ya Ndios. Ta kuiti nɪvi na kúu sa'ya ñani síkuá taIsaac kúu nave'e ndino'o taAbraham, chi ñayó'o kúu ña kɪndɔo Ndios, nɪka'an ra xí'in taAbraham. ⁹ Saá chi kuɪya xɪna'á Ndios nɪxaá ra nɪka'an ra xí'in taAbraham, kaçhí ra saá: “Tá ya'a ñii kuɪya, ta ndikó i, ta ñásí'í ún ñáSara xa yóo sa'ya ñá, ñii talo'o”, kaçhí Ndios, saá kɪndɔo ra xí'in taAbraham.

¹⁰ Ta saá ni, ña kaçu taIsaac ɔn vása sáná'a káxín ña mɪi yó yukú nɪvi kukomí ndayí naki'in ñavá'a ndátán yóo tɔ'on ña nɪka'an Ndios, kɪndɔo ra xí'in taAbraham. Saá chi xínɪ yó yu kúu ña ke'é Ndios xí'in ñáRebeca, ñá kuu ñásí'í taIsaac. ¹¹ Kɪvɪ ñó'o ka sa'ya ñá, na kúu nakuátí, ta ɔn ta'an ka kaku ɔvɪ nakuátí yó'o, ta ni ɔn ta'an ke'é na ndá ñii ñavá'a, ni ndá ñii ña ɔn vá'a, ta Ndios naçaxín ra yukú ñii nakuátí yó'o kuu ta ta kundikɔn ña'á. Ta xí'in ña ke'é Ndios saá, saná'a ra noç yó ndí ɔn sɪví xa'a ñavá'a ké'é nɪvi kúu ña Ndios náçaxín ra nɪvi, ta xa'a ña çɪkaa ini mɪi Ndios kana ra nɪvi yó'o kúu ña náçaxín ra na. ¹² Saá chi mɪi kɪvɪ ñó'o ka nakuátí tɪxin

si'í na, Ndios n̄ka'ʌn ra xí'in ñáRebeca, kaçhí ra saá: “Sa'ya ún taṇó kasa chiño ra ṇo sa'ya ún taṇvi”, kaçhí Ndios xí'in ñá xa'a sa'ya ñá na ñó'o t̄ixin ñá. ¹³ Ta yóo inka to'on Ndios ña yóo yu'ú xí'in ña n̄ka'ʌn ra yó'o, kaçhí Ndios saá: “Kí'vi ní ka ini i xini i taJacob, ṇo ña kí'vi ini i xini i taEsaú”, kaçhí Ndios xa'a ovi sa'ya taIsaac xí'in ñáRebeca.

¹⁴ ¿Yukía xáni s̄ini yó xa'a ña ke'é Ndios saá? ¿ʌn xáni s̄ini yó ndí Ndios on vása kúu ra taṇṇa xí'in n̄vi? ¿On vása saá! ¹⁵ Saá chi kuiya x̄ina'á Ndios n̄ka'ʌn ra xí'in taMoisés, kaçhí ra saá: “Kasa ká'no ini i xa'a n̄vi na kúu na kóni i kasa ká'no ini i xa'a, ta kundá'ví ini i koni i n̄vi, na kúu na nákaxin i ke'é i saá xí'in”, kaçhí Ndios xí'in taMoisés. ¹⁶ To'on yó'o sáná'a ña m̄i yó ndí on s̄ivi xa'a chiño va'a ña kisa ndivi n̄vi, ni on s̄ivi xa'a ña kóni n̄vi kúu ña Ndios nákaxin ra n̄vi ña nduu na sa'ya ndino'o ra. Ta xa'a ña Ndios kundá'ví ini ra xini ra n̄vi, kúu ña nákaxin ra na saá. ¹⁷ N̄ii xiiña ṇo to'on Ndios ña n̄ita na x̄ina'á, yóo to'on Ndios ña n̄ka'ʌn ra xí'in tarey Faraón ñoo Egipto, kaçhí Ndios saá xí'in ra: “Yi'í, Ndios, taxi i ndayí ña kuu ún tarey xa'a ña koni ñó'ó i yó'ó ña kuchiño saná'a i ndee i ṇo n̄vi ta kuita ní'no to'on xa'a i ndi'i saá ñoo ñoyívi”, kaçhí Ndios xí'in taFaraón. ¹⁸ Historia yó'o sáná'a ña m̄i yó ndí Ndios kúu ta taká'no ṇo ndi'i n̄vi, ta kundá'ví ini ra xini ra n̄vi na kúu na nákaxin ra ke'é ra saá xí'in. Ta táxi ra ña kusó'ó va'a n̄vi na kóni ra ke'é ra saá xí'in.

¹⁹ Ta ndásana sava ndó'ó xáni s̄ini ndó, ta ndaka to'on ndó yi'í, kaçhí ndó saá: “Tá Ndios ké'é ra ña kóni ra xí'in ndi'i n̄vi saá, ¿ndachun

sákuiso Ndios kuachi sata yó xa'a ña on vá'a ké'é yó?, saá chi ¿án ndá yóo ñivi na kuchiño kündeé noo ña chitóni Ndios?", saá kachí ndó xí'in i. ²⁰ Ta yi'i ndakuijn i, kachí i saá xí'in ndó: Ta ndó'ó, ¿yu kúu ndó'ó? ¿Án xáni sijní ndó ndí kúu ndó naná'no noo Ndios, ta saá kómí ndó ndayí ndukú ndó noo Ndios ña taxi ra ña kundaa va'a ini ndó ndachun chitóni ra saá ke'é ra xí'in ñivi? On vása kómí yó ndayí ka'an yó saá xí'in Ndios, chi ndatán yóo kisi ño'o ña kuvá'a, saá yóo ndi'i ñivi. Ta ñii kisi on vása kómí ña ndayí ka'an ña xí'in ta ta kisa va'a ña'á, kachí ña saá: "¿Ndachun kisa va'a ún yi'i ndatán ndasaá yóo i vitin?", kachí kisi ño'o yó'o xí'in ta ta kisa va'a ña'á. ²¹ Saá chi ta ta kisa va'a kisi kómí ra ndayí kasa va'a ra xí'in ño'o kisin ndatán kachí ini mji ra ke'é ra. Kómí ra ndayí ke'é ra ñii kisi ña xini ñó'ó ní xa'a chiño ká'no ñato'ó, ta kómí ra ndayí ke'é ra inká kisi ña xini ñó'ó xa'a chiño ña kundivi ñii ñii kivi.

²² Ta Ndios kóni ra saná'a ra noo yó ña sáa ini ra xini ra ña on vá'a, ta kóni ra saná'a ra noo yó ndí ta tandee ní kúu ra. Ñakán kía kuá'a ní yichi Ndios kündeé ini ra xini ra kuá'a ní ña on vá'a ké'é ñivi na yóo ndatán yóo kisi ño'o ña kuvá'a xa'a ña ta'vi ña. Vará Ndios xini ra ndí ñivi yó'o kuá'an na yichi on vá'a noo ndi'i xa'a na, ta saá ni, xí'in ña ká'no ini ra ndati ra ña nandikó ini ñivi yó'o. ²³ Ta noo mji yó, ñivi na ndíkõn ña'á, Ndios kóni ra saná'a ra ndí kúu ra ta ta va'a ká'no ini, chi kundá'vi ini ra xini ra mji yó ta kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó. Saá chi nda ñanoó Ndios ñakaxin ra mji yó ña kutaku

yó xí'in ra nḡḡ yóo ñava'a ná'no ña livi. ²⁴ Ndios kana ra m̄i yó ña kundikḡn yó ra, ta sava yó kúu najudío ta inkā yó ḡn vása kúu yó najudío. ²⁵ Xa'a ñayó'o ká'an tḡ'on ña n̄ka'an Ndios ña n̄taa taprofeta Oseas x̄ina'á, kachí Ndios saá:

Kiv̄i ña vaxi kana i n̄ivi na ḡn s̄iví nañoo i kúu, ta ka'an i xí'in na, kachí i saá:

“Ndó'ó nduu n̄ivi nañoo i, n̄ivi na kundikḡn ȳi'i.

Ta n̄ivi na si'na na ḡn vása ní-ki'vi ini i x̄ini i, ta nayó'o nduu na n̄ivi na kuki'vi ní ini i koni i.”

²⁶ Ta m̄i xiiña nḡḡ n̄ika'an i kuiya x̄ina'á, kachí i saá:

“Ndó'ó, n̄ivi nañoo Israel, ḡn s̄iví nañoo i kúu ndó”, kachí i,

“ta kixaa kiv̄i ta ȳi'i, taa t̄a kúu Ndios t̄atáku, sakunaní i ndó'ó sa'ya i”,

kachí Ndios, kachí tḡ'on ña n̄taa taprofeta Oseas x̄ina'á. ²⁷ Ta inkā xiiña nḡḡ tḡ'on Ndios ña n̄taa t̄aIsaiás x̄ina'á, kachí ña saá: “Vará naIsrael kúu kuā'a ní n̄ivi, ndatán yóo kuā'a ní yotí yu'u takuii m̄ini, ta ñii ti'vi kuiti n̄ivi yó'o kuu na sakaku Ndios. ²⁸ Chi kama kixaa kiv̄i ña Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi ñoyívi”, kachí tḡ'on Ndios, ña n̄taa t̄aIsaiás x̄ina'á. ²⁹ Ta tuku n̄taa t̄aIsaiás tḡ'on Ndios ña kachí saá:

Ndios kúu t̄a taká'no ndino'o, ta kómí ra ndi'i ndee.

Tá ḡn vása ní-taxi ra ña kutaku ka sava nasa'ya ñani síkuá t̄aIsrael, níkuu,

ta nda ñii m̄i yó ḡn vása táku ka yó vitin, níkuu, chi kundo'o yó ndatán ndo'o n̄ivi na n̄ixi'i ndi'i,

kivi Ndios sandi'i ra xa'a nivi na xikuu nañoo Sodoma xí'in nañoo Gomorra† xina'á. Tá njindo'o yó saá, níkuu, ta on koo ka nda ñii yó nañoo Israel táku vitin, káchí to'on Ndios, ña nítáa taIsaías.

To'on yó'o ká'an ndí Ndios sánduu ra nivi na ndii noo ra xa'a ña kándixa na Jesucristo

³⁰ Ta saá, ¿yu kúu ña kúndaá ini yó vitin? Kúndaá ini yó ndí nivi na on vása kúu naIsrael, vará nivi yó'o xina'á on vása ní-chikaá na ndee xa'a ña kuu na nivi na ndii na on vása ndiso kuachi noo Ndios, ta vitin, xa'a ña kándixa na Jesucristo, Ndios sánduu ra nayó'o nivi na ndii noo ra, ta va'a yoo na xí'in ra. ³¹ Ta nivi naIsrael, vará chikaá na ndee ña kasa ndivi na ndayí Ndios xa'a ña nduu na nivi na ndii noo Ndios, ta ni-kuchiño na nduu na nivi na ndii na on koo kuachi ndiso noo Ndios. ³² ¿Ndachun on vása ní-kuchiño naIsrael nduu na nivi na ndii noo Ndios?, chi naIsrael yó'o, on vása ní-xiin na kandixa na Jesucristo, ta ndasaá kuiti kóni na nduu na nivi na ndii noo Ndios xa'a ña kisa ndivi na ndayí ra. On vása ní-xiin na kandixa na Jesucristo, chi ndatán yoo yuu ña káko'on xa'a nivi, saá yoo Jesucristo noo naIsrael. ³³ To'on Ndios ña nítáa taIsaías xina'á, ndato'on ña xa'a ñayó'o. Káchí Ndios saá:

Koto ndó ví, xiki Sion noo nákaa ñoo Jerusalén ti'ví ñii ta xa ra.

---

† 9:29 Nivi nañoo Sodoma xí'in nañoo Gomorra xikuu na na ndiva'a ní ini, nda lo'o ni-kisa to'ó na Ndios, ñakán ti'ví ra ño'o xa'mi ña'á.

Ta ndatán yóo yuú ña káko'on xa'a nivi, saá koo ra,
 ta xa'a yuú yó'o koyo nivi, ta yo'vi ní ñani na.
 Ta ndi'i nivi na kandixa ta ta ti'vi xi xaá ñoyívi,
 on vása kúka'an noo nivi yó'o,
 saá kachí Ndios, nita ta profeta xina'a.

10

¹ Nañani yóo xí'in náki'va yó, ndino'o ní ini kóni i ndí Ndios sakaku ra nivi nañoo i naIsrael. Ta xáku ndá'ví ní i noo Ndios xa'a nayó'o. ² Yi'i ndixa ndákuiin i xa'a nañoo i naIsrael ndí xí'in ña ndino'o ini na chíkaa na ndee ña kasa chiño na noo Ndios, ta on vása kúndaá ini na ndasaá xini ñó'ó ke'é na ña sakusi na ini Ndios. ³ Saá chi on vása kúndaá ini na ndí ñii laá Ndios kuu ta ta kúchiño sanduu ra nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra, ta nivi naIsrael kóni na ndasa ndii xí'in mji na xa'a chiño va'a kisa ndivi na. Ta saá on xjin na taxi xí'in mji na ña kasa ndivi na ña chindú'u Ndios ña ndasaá kuchiño nduu na nivi na ndii noo ra ta va'a koo na xí'in ra. ⁴ Ndi'i ndayí ña xa'nda chiño Ndios noo naIsrael xina'a, xa kundivi ña xí'in ña ke'é Jesucristo kivi nixi'i ra ta nataku ra. Ta saá ndi'i nivi na kuu na kándixa Jesucristo, Ndios sanduu ra nivi yó'o nandii na on koó kuachi ndiso noo ra.

⁵ Kuiya xina'a ta Moisés nita ra to'on xa'a ndayí Ndios, ña kachí saá: “Nivi na kúndeé kisa ndivi ndi'i ña xa'nda chiño ndayí Ndios, nivi yó'o kuu nandii noo Ndios ta kutaku ndino'o na”, kachí to'on Ndios ña nita ta Moisés. ⁶ Ta vitin kúndaá ini yóo ndí xa'a ña kándixa yóo Jesucristo, Ndios sanduu ra yóo nivi na ndii noo ra ta kúndaá

ini yó ndí Jesucristo yóo ra xí'in yó. Ta xa'a ñayó'o, ɔn vása xíní ñó'ó ndaa yó ñoyívi n̄ino ña kana yó Jesucristo kixi ra xí'in yó ñoyívi yó'o. ⁷ Ni ɔn vása xíní ñó'ó noo yó nda noo kónó n̄ino, ña kana yó Jesucristo ndaa ra xí'in yó ñoyívi yó'o. ⁸ Saá chi tɔ'on Ndios káchí ña saá: “Yatin ní yóo tɔ'on Ndios xí'in n̄ivi, chi yóo ña yu'u na, ta yóo ña ini na”, káchí tɔ'on Ndios ña n̄itaa na xina'á. Ta tɔ'on Ndios yó'o kúu tɔ'on ña ká'an ndoso ndi noo ndó vitin, ña ká'an xa'a ndasaá kándixa yó Jesucristo ta ndíkɔn yó yichí ra. ⁹ Ta saá ña xíní ñó'ó ke'é yó ña sakaku Ndios m̄i yó kúu ñayó'o: Xíní ñó'ó ndakuijn yó, ka'an yó tɔ'on ña káchí ndí Jesucristo kúu Ta taKá'no ta xá'nda chiño noo m̄i yó, ta noo ndi'i ña yóo. Ta saá tuku xí'in ña ndino'o ini yó xíní ñó'ó kandixa yó ndí Ndios sanatakú ra Jesucristo yó'o, ta tákú ra vitin. Ta xa'a ña ndixa kándixa yó saá, Ndios sakaku ra m̄i yó ña kutakú yó xí'in ra ndi'i saá k̄iv̄i. ¹⁰ Saá chi tá xí'in ndino'o nima yó kandixa yó Jesucristo, ta saá Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó, ta sanduu ra yó n̄ivi na ndii na ɔn kóo kuachi ndíso noo ra. Ta tá ndino'o ini yó ka'an yó tɔ'on ña káchí ndí kándixa yó Jesucristo, ta xa'a ñayó'o Ndios sakaku ra m̄i yó ña kutakú yó xí'in ra ndi'i saá k̄iv̄i.

¹¹ Chi tɔ'on Ndios ña n̄itaa na xina'á káchí ña saá: “Ndi'i n̄ivi na ndaa ini Ndios, nda ñii k̄iv̄i ɔn kuka'an noo n̄ivi yó'o”, káchí tɔ'on Ndios. ¹² Saá chi ñii káchí va'a náki'in Ndios n̄ivi na kúu najudío xí'in n̄ivi na ɔn vása kúu najudío,* chi

---

* **10:12** Sava n̄ivi na ɔn vása kúu najudío kúu nagriego.

ñii laá kúu Ndios ndino'o, ta kúu ra Taa taKá'no noo ndi'i n̄ivi, ta ké'é ra ñava'a xí'in ndi'i n̄ivi na ndúkú ñava'a noo ra. ¹³ Chi to'on Ndios káchí ña saá: “Ndi'i n̄ivi na ká'an kána kivi Ndios chi kándixa na ndí ñii laá ra kúu Ndios ndino'o noo m̄i na, ta ndixa Ndios sakaku ra n̄ivi yó'o”, saá káchí to'on Ndios. ¹⁴ Ta saá ni, tá on ta'an kandixa n̄ivi Ndios ndino'o, ta, ¿ndasaá kuchiño kana na ra ña sakaku ra na? Tá on ta'an koni so'o n̄ivi to'on xa'a Ndios, ta, ¿ndasaá kuchiño n̄ivi kandixa na ra? Ta, ¿ndasaá koo koni so'o n̄ivi yó'o to'on xa'a Ndios, tá on koó n̄ivi na ndato'on xí'in na xa'a ra? ¹⁵ Ta, ¿ndasaá kuchiño ko'on n̄ivi ndato'on na to'on Ndios noo inkā n̄ivi, tá on koó n̄ivi na ti'ví ña'á ko'on na ke'é na saá? Saá chi to'on Ndios ña n̄itaa na xina'á káchí ña saá: “¡Livi ká ví káa ña kixaa n̄ivi na ndato'on to'on va'a xí'in yó'!” , káchí ña.

¹⁶ Ta saá ni, sava n̄ivi na xini so'o to'on Ndios, on vása ní-xiin na chikaa so'o na ña ká'an to'on va'a yó'o. Ta kuiya xina'á n̄ivi naIsrael ñii k̄i'va saá on vása ní-xiin na kandixa na ña n̄ika'an ndoso taprofeta Isaías xí'in na. Ta xa'a n̄ivi yó'o, taprofeta Isaías n̄ika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá: “Tata Ndios, ¿míkía yóo n̄ivi na kándixa to'on ña ká'an yó xí'in na?”, káchí taIsaías xí'in Ndios. ¹⁷ Ta saá kúndaq̄ ini yó ndí si'na xini ñó'ó koni so'o n̄ivi to'on Ndios ña ká'an xa'a Jesucristo, saá chi ña xini so'o na to'on yó'o táxi ña kuchiño kandixa na ra.

¹⁸ Ta vitin ndákā to'on xí'in m̄i i, ta káchí i saá: ¿Án on ta'an koni so'o n̄ivi naIsrael to'on Ndios? ¡On sivi saá!, chi ndixa n̄ivi yó'o xa xini so'o na to'on Ndios. Saá chi ñii xiiña to'on Ndios ña n̄itaa

na xina'á káchí ña saá:
 Xa nixita ní'no to'on Ndios ño ñdi'i ñivi ñoyívi,
 ta nixaá to'on yó'o ñdi'i xiiña ñoyívi,
 káchí to'on Ndios. ¹⁹ Ta saá tuku ndaka to'on
 xí'in mii i, káchí i saá: ¿An on vása ní-kundaá ini
 naIsrael ña ká'an to'on Ndios? Chi kuyá xina'á
 ta Moisés xikuu ra ta si'na ñitaa to'on Ndios ña
 ká'an xa'a naIsrael, ta ñika'an ra ndi on sivi ñdi'i
 naIsrael kuu na chikaá so'o to'on Ndios. Ta xí'in
 ñivi yó'o na ñi-xiin chikaá so'o to'on ra, káchí
 Ndios saá:

Taxi i ña ndó'ó, ñivi nañoó i naIsrael, koo kuini
 ini ndó xa'a ña koni ndó ña ke'é i ñava'a
 xí'in inka ñivi, na on vása kúu nañoó i.

Taxi i ña kusaá ní ini ndó xa'a ña ke'é i ñava'a
 xí'in ñivi na inka ñoo,
 vará kani sini ndó ndi ñivi yó'o kúu na on vása
 kundaá ini ñandaá,

káchí Ndios xí'in naIsrael. ²⁰ Ta tuku ñitaa
 ta profeta Isaías inka to'on ña ñika'an Ndios,
 káchí ra saá:

Ñivi na on vása ní-nandukú yi'i, nayó'o naní'i na
 yi'i.

Ñivi na on vása ní-ndaka to'on xa'a i, ta yi'i, taxi i
 ña kundaá ini ñivi yó'o yu kúu i,

káchí Ndios. ²¹ Ta ñika'an Ndios xa'a naIsrael,
 káchí ra saá: "Ndivi ndaa nixiyo ti'va i ña va'a
 naki'in i naIsrael, ta ñi-xiin na kixi na ñoo i, chi
 ñivi nasó'ó kúu na", káchí to'on Ndios ña ñitaa
 ta Isaías xina'á.

11

*To'on yó'o ká'an
 ñii ti'vi kuiti ñivi naIsrael kúu na ndikon Ndios*

¹ Ta saá tuku ndáka to'on xí'in mji, káchí saá: Ndixa Ndios nakaxin ra nivi nañoo Israel nduu na nañoo ra, ta vitin, ¿án xa ndikó ini Ndios? ¿Án on xjin ka ra koni ra noo nivi naIsrael yó'o? ¡On vása saá yoo ña! Ndixa mji yi'i, ñii taIsrael kúu, chi kaku tixin nasa'ya ñani síkuá taAbraham. Ta kúu tatá'an ñii ti'vi nivi naIsrael, ña naní tribu Benjamín. ² Ndá ñanoo, Ndios nakaxin ra nivi naIsrael ña nduu na nivi nañoo ra, ta vitin Ndios nda lo'o on vása ká'an ra ndí on xjin ka ra koni ra noo nivi yó'o. ¿Án on vása náka'án ndó to'on Ndios ña nita na xina'á xa'a taprofeta Elías? Tayó'o ndato'on ra xí'in Ndios ña chíkaa ra kuachi sata naIsrael, kachí ra saá: ³ "Tata Ndios, nañoo naIsrael yó'o xa xa'ni na ku'a ní naprofeta, na xikuu na ndato'on to'on mji ún xí'in na, ta nivi naIsrael yó'o xani na ndi'i nama yii noo nisoko ndi kití xa'a ña kisa to'ó ndi yó'ó. Ta sijn laá yi'i kúu ta kíndoó táku ka, ta vitin nivi yó'o ndúkú na ndasaá ka'ni na yi'i", kachí taElías xí'in Ndios. ⁴ Ta Ndios ndakuijn ra, kachí ra saá: "Yoo uxá mil ta na kúu na nakaxin, ta ndixa ndikon na yi'i, ta nayó'o nda ñii kivi on vása ní-kisa to'ó na ndios vatá ña naní Baal", kachí Ndios xí'in taElías kuiya xina'á. ⁵ Ta kivi vitin ñii ki'va saá yoo ñii ti'vi nivi nañoo naIsrael na kúu na nakaxin Ndios ña kundikon na ra. Ke'é Ndios ñava'a yó'o xí'in na, chi ta ta va'a ní ini kúu ra. ⁶ Ndixa ndasaá kuiti xa'a ñava'a ní ini Ndios kúu ña ké'é ra ñava'a xí'in nayó'o, ta nda lo'o on sivi xa'a ña ñii chiño va'a kisa ndivi nayó'o kúu ña ké'é Ndios ñava'a xí'in na. Tá xa'a chiño

va'a k̄isa ndivi n̄ivi kúu ña Ndios ké'é ra ñava'a xí'in na, níkúu, ta saá ñava'a ké'é Ndios xí'in n̄ivi kúu ña cha'vi ra na xa'a chiño na, ta ña k̄isa ndivi Jesucristo xa'a ña sakaku ra n̄ivi on vása ndáya'ví ña, níkúu.

⁷ Ta saá, ¿yukía kóni kachí to'on yó'o ña sakán n̄itaa i? Kóni kachí ña ndí on s̄iví ndi'i naIsrael kúu n̄ivi na xa naní'i ña ndúkú na, so ñii ti'vi kuiti naIsrael kúu n̄ivi na xa naní'i ña ndúkú na. Saá chi ñii ti'vi n̄ivi yó'o kúu na nakaxin Ndios ña kundikon na ra. Ta inká tá'ví n̄ivi nañoo Israel nduu na n̄ivi nasó'ó noo to'on Ndios. ⁸ Saá chi to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á káchí ña saá: “Ndios taxi ra ndí n̄ivi yó'o nduu na n̄ivi na yoo ndatán yoo n̄ivi na on vása táku. Ta saá, vará yoo nduchú noo na, ta on vása kúchiño koto na yu kúu ñandaá. Ta vará yoo so'o na, ta on vása kúchiño koni so'o na to'on Ndios. Ta saá yoo n̄ivi yó'o nda k̄ivi vitin”, káchí to'on Ndios xa'a naIsrael. ⁹ Ta inká xiiña noo to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á, yoo to'on ña n̄ika'an tarey David xa'a naIsrael na kúu na on x̄in chikaá so'o to'on Ndios, kachí ra saá:

Viko ña sákana n̄ivi yó'o, va'a ka ná nduu viko yó'o, ndatán ñii yavi kónó noo nakava n̄ivi yó'o.

Ta ñii k̄i'va ndatán yoo ñonoo se'é ña xa ndati nakava tíkiti ini ña, ta xo'vi ní rí, saá koo viko ña sákana n̄ivi yó'o.

Chi Ndios ndixa saxo'vi ra n̄ivi yó'o xa'a ña on x̄in na kundikon na ra.

¹⁰ Ta va'a ka ná koo kuáá nduchú noo n̄ivi yó'o, ña on kúchiño koto na yu kúu ñandaá.

Ta va'a ka ndeé ní ná xo'vi nivi yó'o, tãnda ná kutoso sãta nivi yó'o ndi'i saá kivi, káchí to'on Ndios ña nĩtaã taDavid xina'á xa'a nivi nãlsrael, na on xiin chikaã so'o to'on Ndios.

To'on yó'o kã'ãñ ndí Ndios sakãku ra kua'a ní nivi na on vãsa kúu najudío

¹¹ Ta tuku ndãkã to'on xí'in mji, káchij saá: ¿Yu kúu ña kundo'o najudío, na ni-xiin chikaã so'o to'on Ndios? ¿Án ndixa ndã ñii kivi on vãsa kuchiño nduu na nivi na va'a kutakũ xí'in Ndios? ¿On ndixa koo ña saá! Saá chi varã kua'a ní najudío on vãsa ní-chikaã so'o na to'on Ndios xa'a Jesucristo, ta xa'a ña ke'é na saá taxĩ ña ndí Ndios sakãku ra kua'a ní inkã nivi na on vãsa kúu najudío. Saá ke'é Ndios, chi kóni ra ndí najudío nduu na nivi na kuini ini koni inkã nivi na on sivi najudío kúu, xa'a ñava'a ke'é Ndios xí'in nayó'o. ¹² Saá chi vitin xa'a ña ni-xiin najudío chikaã so'o na to'on Ndios, inkã nivi ñoyivi na on vãsa kúu najudío, nayó'o naki'in na ñava'a saní'i Ndios na. Ta saá, tá kixãã kivi ndi'i nivi na kúu najudío nandikó ini na ta va'a koo na xí'in Ndios, ta xa'a ña ke'é na saá, jndixa ví'í kã koo ñava'a naki'in ndi'i nivi ñoyivi yó'o!

¹³ Vitin kã'ãñ xí'in ndó'ó, nivi na on vãsa kúu najudío, chi yi'i kúu ñii taapóstol ta tiví Ndios kasa chiño noo nivi na on vãsa kúu najudío. Ta yi'i ndixa chinóo síkóni chiño yó'o, chi chiño ña ndãya'ví ní kúu ña. ¹⁴ Saá chi, xa'a chiño ña kisa ndivi, kóni ndí nivi najudío ná kukuini ini na koni na inkã nivi na on vãsa kúu najudío xa'a ñava'a ña naki'in nayó'o nda'a Ndios. Ta saá najudío yó'o ndukú na ndasaá kuchiño va'a

naki'in na ñava'a yó'o, tãnda nandikó ini na, ta saá Ndios ke'é ra ñava'a xí'in na ña sakaku ra na. ¹⁵ Ta vitin xa'a ña kuxiká najudío nõ Ndios, ñayó'o táxi ña ndí ñivi na õn vása kúu najudío va'a nakutá'an na xí'in Ndios. Ta saá táná kixaa kivi ña Ndios va'a naki'in ra ndi'i najudío, ta, ¿yu kúu ña koo saá? Ndixa ña koo saá kúu ña ñivi najudío kutaku ndino'o na nõ Ndios. Saá ndatán ñixiyo ñivi na xa ñixi'i, ta nataku na, saá koo nayó'o kivi Ndios va'a naki'in ra na, ta va'a nakutá'an na xí'in ra. ¹⁶ Vitin ndato'on i xí'in ndó inkã to'on ña sáná'a, ta to'on yó'o káchí ña saá: Tá yóo ñii yuxan ká'no, ta ñivi tá'ví na yuxan yó'o, ta ñii ñá'ño lo'o kúu ñayii chi sóko na ña nõ Ndios, ta saá ndixa kúndaã ini yó ndí ñayii kúu ndi'i yuxan ña kíndo. Ta ñii ki'va saá kúndaã ini yó tá tio'o yiton kúu ñayii, chi yiton tón ñakaxin Ndios kúu nó, ta saá tuku kúndaã ini yó ndí ndi'i nda'a yiton yó'o kúu tón yii.

¹⁷ Ta ndatán yóo yiton tón olivo tón tãta, saá yóo ñivi nañoõ i najudío. Ta Ndios xa'nda ra sava nda'a yiton yó'o, ta nõ ñita'nda yó'o, chiko'ni ndoso ndaa ra inkã nda'a yiton, tón kúu tón olivo yukú ña kua'no ndaa nó nõ nda'a tón olivo tón tãta yó'o. Saá kua'no nda'a ña chiko'ni ndoso ndaa na yó'o, chi naki'in ña suku ña vaxi ndã nõ tio'o tón olivo tón tãta, ta saá va'a kutaku nda'a ña xikuu nda'a tón olivo yukú. Ta ndatán yóo nda'a yiton tón olivo tón yukú yó'o, saá yóo ndó'ó, ñivi na õn vása kúu najudío.

¹⁸ Ta xa'a ñayó'o, ndã lo'o õn vása va'a kasa ká'no xí'in mii ndó, ta ni õn vá'a kani siji ndó ndí ndó'ó kúu ñivi na va'a kã nõ najudío. Tá

xáni s̄inj̄ ndó saá, ta xínj̄ ñó'ó naká'án ndó ndí ɔn s̄iví nda'a tón yitɔn kúu ña táxi s̄uku ña va'a kutaku tio'o tón yitɔn, ta ndixa nda'a tón yitɔn kúu ña náki'in s̄uku ña va'a kutaku ña, chí tio'o tón yitɔn kúu ña táxi s̄uku yó'o nda'a tón yitɔn.

¹⁹ Va k̄ivj̄ saá ndakuijn̄ ndó'ó ñivi na ɔn vása kúu najudíó, ka'an̄ ndó xí'inj̄, kachí ndó saá: “Xa'a ña kóni Ndios chiko'ni ndoso ndaa ra nda'a yitɔn tón olivo yukú, tón kúu m̄ij̄ ndj̄, kúu ña xa'nda ra nda'a tón olivo tón t̄ata ta sakana ra nda'a yó'o”, kachí ndó xí'inj̄. ²⁰ Ta saá ȳij̄, ndakuijn̄ j̄ ka'an̄ j̄ xí'in ndó, kachí j̄ saá: Xínj̄ ñó'ó naká'án ndó ndí xa'a ña ɔn vása ní-xiin najudíó kandixa na Jesucristo kúu ña Ndios xa'nda ra nda'a yitɔn tón t̄ata, tón kúu najudíó yó'o. Ta ndó'ó, na kúu nda'a yitɔn tón olivo yukú, va'a táku ndó xí'in Ndios vitin xa'a ña ndasaá kuiti kándixa ndó Jesucristo. Ñakán nda lo'o ɔn vása yóo xa'a ña kasa ká'no xí'in m̄ij̄ ndó, ta va'a ka kuyi'ví ini ndó koto kuxíká ndó noo Ndios. ²¹ Saá chí vará najudíó kúu nda'a ndino'o m̄ij̄ yitɔn tón olivo tón t̄ata, ta Ndios ɔn vása ní-kisa ká'no ini ra xa'a ña ɔn vása ní-xiin na kandixa na Jesucristo. Ta ndó'ó, na ɔn s̄iví najudíó kúu, táná sandakoo ndó ña kándixa ndó Jesucristo, ta Ndios ñii k̄i'va saá ɔn kasa ká'no ini ra xa'a ndó'ó, na kúu nda'a yitɔn tón olivo yukú. ²² Xínj̄ ñó'ó kundaa va'a ini ndó ñayó'o: Ndios kúu t̄a t̄a táxi ña xo'v̄ij̄ ñivi na ɔn x̄ijn̄ chikaa so'o to'on ra, ta saá tuku Ndios kúu t̄a t̄a ká'no ini, ta ké'é ra ku'a ní ñava'a xí'in ndó'ó, na kúu ñivi na va'a yóo xí'in ra. Ta saá ni, ña xínj̄ ñó'ó ní kúu ña ɔn sandakoo ndó ña kándixa ndó Jesucristo,

chi táná ke'é ndó saá, ta Ndios ka'nda ra nda'a yiton yukú tón kúu ndó'ó, ta on kuu ka ndó nda'a yiton tón tãta. ²³ Ta najudío, táná ndikó ini na ta kandixa na Jesucristo, ta Ndios kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i kuachi na, ta tuku va'a naki'in ra na. Vará najudío yó'o xikuu na nda'a yiton tón nĩta'nda, ta Ndios nachiko'ni ndoso tuku ra na noo si'na xindoso na xikuu na nda'a yiton tón tãta. Saá koo ña, chi Ndios kómí ra ndee ke'é ra ndi'i ñayó'o. ²⁴ Saá chi noo Ndios on vása yo'vi nixiyo ña sanduu ra nda'a tón olivo yukú ña nduu ñayó'o nda'a tón olivo tón tãta. Ta víka ví nda lo'o on vása yo'vi koo noo Ndios ña sanduu tuku ra nda'a tón olivo tón tãta ña ndikó ña nduu ña nda'a mji nó.

*Tõ'on yó'o ká'an
ñii kivi najudío on kutaku xíkã ka na noo Ndios*

²⁵ Nañani yó xí'in náki'va yó, na on vása kúu najudío, nda lo'o on vá'a ña kani sijnĩ ndó ndí ndó'ó kúu na ndáya'ví ní ka noo najudío xa'a ña Ndios naki'in ra ndó'ó. Saá chi vitin ña nĩ-xiin najudío chikaã so'o na tõ'on Ndios kúu ña kundivi ña chitóni Ndios. Vará ña chitóni Ndios yó'o xinakaã se'é ña noo yó, ta vitin Ndios táxi ra ña kúndaã ini yó xa'a ña. Chi Ndios chitóni ra saá: Sava najudío nduu na nivi nasó'ó ní ta kutaku xíkã na noo Ndios ku'a ní kivi. Saá chi ku'a ní ka nivi na on vása kúu najudío xínĩ ñó'ó kivi na yichi Ndios, ta Ndios ndáti ra ña ndi'i kivi nayó'o, ²⁶ ta saá Ndios sakaaku ra ndi'i nivi na kúu najudío. Saá chi xina'á nĩta na tõ'on Ndios ña káchí saá:

Ñii kivi ña vaxi, kixaa ñii ta ta kixi ñoo
 Jerusalén ña nákaa noo xiki Sion,
 ta kuu ra ta ta taxi ko'on ndika nivi noo ndee
 ña on vá'a.

Ta tayó'o kindaa ra ndi'i nivi na kúu sa'ya ñani
 síkuá taJacob nda'a ndee ña on vá'a,
 ta kindaa ra ndi'i kuachi ndiso na.

²⁷ Chi ñayó'o kúu ña chindú'u i kasa ndivi i xí'in
 nivi yó'o,

kivi kasa ká'no ini i xa'a ndi'i kuachi na,
 káchí to'on Ndios ña nitaa na xina'a.

²⁸ Vitin najudío kúu nivi na sáa ini xini Ndios
 xa'a to'on va'a ña ndát'o'on xa'a Jesucristo, chi
 on xin na kandixa na to'on yó'o. Ta xí'in ña
 ké'é najudío saá, Ndios taxi ra nda'a ndó'ó, nivi
 na on vása kúu najudío, ña kuchiño kandixa
 ndó Jesucristo ta kundikon ndó ra. Ta saá ni,
 Ndios kí'vi ka ini ra xini ra najudío nda kivi
 vitin, chi nakaxin ra najudío kuu na naño ra,
 chi saá kindoo ra nika'an ra xí'in xii síkuá na
 taAbraham, taIsaac ta xí'in taJacob. ²⁹ Saá yóo
 ña, chi Ndios nda lo'o on vása násama ra to'on
 nika'an ra. Tá Ndios xa chitóni ra saní'i ra ñava'a
 nivi, ta nda ñii kivi on vása kindaa ra ña nda'a
 na. Tá Ndios xa kana ra nivi kundikon na ra, ta
 ña kana ra yó'o ndi'i saá kivi ndáya'ví ña. ³⁰ Ta
 ndó'ó nivi na on vása kúu najudío, xina'a on
 vása ní-xiin ndó chikaa so'o ndó to'on Ndios, ta
 vitin najudío kúu na on xin chikaa so'o to'on ra.
 Ta xa'a ña ke'é najudío saá, Ndios kundá'ví ini
 ra xini ra ndó'ó, ta kisa ká'no ini ra xa'a kuachi
 ndó, ta va'a naki'in ra ndó'ó. ³¹ Ta nivi na kúu
 najudío on xin na chikaa so'o na to'on ra vitin.
 Ta saá ni, ñii kivi ña vaxi nayó'o nandikó ini na.

Ta saá ñii kị'va ndatán Ndios kundá'ví ini ra xíni ra ndó'ó, ta kịsa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó, saá ke'é Ndios xí'in najudío yó'o, ta tuku va'a naki'in ra na. ³² Chi Ndios taxi ra ña ndi'i ñivi on chikaá so'o na to'on ra, xa'a ña kúchiño kundá'ví ini ra koni ra ndi'i ñivi yó'o, ta kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na.

³³ ¡Nda lo'o on vása kúndaá ini yó ndasaá ví kónó ní yóo ñava'a ní ini Ndios! ¡Ndíchí ní sını ra, ta xını va'a ndi'i ra ña yóo! Ta mịi yó, on vása kúchiño kúndaá ini yó ña chítóni Ndios kundo'o ñivi ñoyívi yó'o, ni on vása kúchiño kúndaá ini yó ndasaá kisa ndivi Ndios chiño ña kóni mịi ra. ³⁴ Saá káchí to'on Ndios ña ñıta na xına'á: “¿Án nda yóo ví ñivi na kúchiño kúndaá ini ña xáni sını Ndios? ¿Án nda yóo ví ñivi na kúchiño ndato'on xí'in Ndios xa'a ña xını ñó'ó ke'é ra?” ³⁵ On vá'a chikaá ini ñivi, káchí na saá: “Si'na taxi yó ñava'a nda'a Ndios, ta saá xını ñó'ó ra sandikó ra inka ñava'a ña kóni mịi yó”, káchí na. ³⁶ Nda lo'o on vá'a chikaá ini ñivi saá, chi Ndios kúu ta ta kịsa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi ñino. Saá chi xí'in ndeę Ndios xıkoo ndi'i ña, ta ndi'i ña kuvá'a yóo ña xa'a ña kundivi ña kóni Ndios. ¡Ná kanóo síkón ñato'ó Ndios ndi'i saá kịvi ña vaxi! Saá ná koo.

12

*To'on yó'o ká'an ndasaá xını ñó'ó
kutaku ñivi na kándixa Jesucristo*

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, xa kuá'a ní ñava'a ke'é Ndios xí'in yó chi kundá'ví ní ini ra xíni ra mịi yó. Ta xa'a ñayó'o, yi'i xáku ndá'ví i noo ndó

ña ndino'o ini ndó sọkọ xí'in m̄i ndó nọọ Ndios ña va'a kutaku ndii ndó nọọ ra, ta kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni ra. Saá sakusij̄ ndó ini Ndios, chi xí'in ña kutaku ndó saá ndixa kisa ká'no ndó ra. ² On kundikọn k̄a ndó yich̄i ña on vá'a ñoyívi yó'o, ta taxi xí'in m̄i ndó nda'a Ndios ña ndasa xaá ra ndi'i ña xáni s̄inj̄ ndó, ñakán va'a kutaku ndó yich̄i Ndios. Ta saá kuchiño ndó kundaā va'a ini ndó yu kúu ñava'a kóni Ndios, chi ñayó'o kúu ñava'a ndino'o, ta sákusij̄ ña ini Ndios.

³ Ndios kúu t̄a t̄a va'a ini, ta xa'a ñayó'o s̄akuiso ra chiño ȳi'j̄ kúu j̄ t̄apóstol t̄a kisa chiño nọọ Jesucristo. Ta saá ká'an̄ j̄ xí'in ndó'ó vitin, káchí j̄ saá: On vá'a kani s̄inj̄ yó ndí ndasaá m̄i yó kúu n̄ivi na ndáya'ví ní k̄a nọọ ink̄a n̄ivi, ta va'a k̄a vivíi kani s̄inj̄ yó xa'a m̄i yó. Saá chi nda'a ñii ñii m̄i yó, n̄ivi na kúu na kándixa Jesucristo, Ndios xa taxi ra ndee ña va'a nda'a yó ña kuchiño yó chindeé tá'an yó, ta va'a kasa ndivi yó chiño ra. Ta saá tá va'a kúndaā ini yó yu kúu ndee va'a kómí yó ña taxi Ndios nda'a yó, ta saá kuchiño yó vivíi kani s̄inj̄ yó xa'a m̄i yó. ⁴ Vará ñii ní kúu ȳikí kọñu ñii n̄ivi, ta ȳikí kọñu yó'o kómí ña ku'a'a ní xiiña, ta ñii ñii xiiña xa yóo nọọ kisa chiño m̄i ña. Saá chi xa s̄ín s̄ín chiño kisa ndivi ñii ñii ña. ⁵ Ta ndatán yóo ku'a'a ní xiiña ñii ȳikí kọñu n̄ivi saá yóo ndi'i m̄i yó, n̄ivi na kándixa Jesucristo. Saá chi ku'a'a ní n̄ivi kúu yó, ta ndi'i m̄i yó ñii náta'an yó kúu yó ndatán yóo ñii ní ȳikí kọñu n̄ivi.

⁶ Ta on s̄iví ñii laá kuiti nọọ kúu ndee ña va'a ña saní'i Ndios ñii ñii yó, ta táxi ra ndee va'a nda'a ñii ñii yó, ndatán yóo ña káchí ini m̄i

ra. Ta xa'a ñayó'o sava yó kómí yó ndee ña ndato'on yó xí'in inká ñivi to'on ña káku Níma Ndios, ta saá xíní ñó'ó ndato'on yó to'on Ndios yó'o xí'in ñivi. Ta to'on ña ndato'on yó xíní ñó'ó koo yu'ú ña xí'in inká to'on Ndios ña kándixa ndi'i yó na kúu na ndino'o ndíkõn Jesucristo. ⁷ Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño yó kasa ndivi yó chiño ña va'a chindeé inká ñivi, ta saá xí'in ña ndino'o ini yó ná kasa ndivi yó chiño yó'o. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña saná'a yó to'on ra inká ñivi, ta saá va'a xí'in ña ndino'o ini yó saná'a yó na. ⁸ Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña chikaá yó ndee ini inká ñivi, ta saá va'a xí'in ña ndino'o ini yó ke'é yó saá. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño chindeé yó inká ñivi xí'in ña ndáya'ví kómí yó, ta saá on vá'a kuu yó ñivi na sí'nda, ta nda víka ná taxi yó ña xíní ñó'ó nda'a ñivi. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño kuiso chiño yó xí'in inká ñivi, ta saá xí'in ña viví ta xí'in ña ndino'o ini yó va'a kasa ndivi yó chiño yó'o. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño ke'é yó ñava'a xí'in ñivi xa'a ña kúndá'ví ini yó xíní yó ñivi yó'o, ta saá xí'in ñasij ini yó xíní ñó'ó ke'é yó ñava'a xí'in na.

⁹ Xíní ñó'ó xí'in ña ndino'o ini yó kuki'vi ini yó koni yó inká ñivi. Ta xíní ñó'ó ndixa kusaa ini yó koni yó ña on vá'a, ta ndixa kundikõn yó yichí va'a. ¹⁰ Ta ndatán kí'vi ini yó xíní yó nañani yó xí'in náki'va yó, na kúu nave'e mji yó, ñii kiva saá xíní ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó ndi'i ñivi na

kándixa Jesucristo. Kasa tɔ'ó tá'an yó, ta chikaꝯ ní kꝯ ini yó ke'é yó ña chindeé natá'an yó na kándixa Jesucristo, ta ɔn vása kundi'i ní ini yó xa'a ña chindeé xí'in m̄i yó.

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ɔn vá'a kuu yó n̄ivi na xúxán ní, ta xí'in ña ndino'o ini yó chikaꝯ yó ndee xí'in m̄i yó ña kasa chiño yó ɔɔ Jesucristo, Taꝯ taKá'no ɔɔ yó.

¹² Va'a ná kusij ini yó chi ndixa ndáa ini yó Ndios ña kasa ndivi ra ndi'i tɔ'on ra. Tá xo'vi yó, ta va'a ká'no ná koo ini yó ña kundeé ini yó xí'in ñayo'vi yó'o, ta ndꝯ ñii kivi ɔn vása sandakoo yó ká'an yó xí'in Ndios.

¹³ Ta xí'in ña kómí yó, va'a taxi yó ña xini ñó'ó nda'a nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo na ɔn koó ña kómí. Ta ndi'i n̄ivi na kixaꝯ ve'e yó, vivii naki'in yó na, ta nda'a n̄ivi yó'o taxi yó ña kuxu na, ta taxi yó ɔɔ nakindée na.

¹⁴ Tá yóo n̄ivi na sáxo'vi m̄i yó xa'a ña ndíkɔn yó Jesucristo, ta va'a kꝯ ndukú yó ɔɔ Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in n̄ivi yó'o na sáxo'vi m̄i yó. Ta ndꝯ lo'o, ɔn vá'a satavi chi'ña yó n̄ivi na ké'é ña ɔn vá'a xí'in yó. Ta ndꝯ víka, va'a kꝯ'an yó xí'in n̄ivi yó'o, kachí yó saá: “Ná koo ñava'a xí'in ndó”, kachí yó xí'in na.

¹⁵ Tá yóo n̄ivi na kúsiy ní ini, ta saá m̄i yó va'a ná kusij ini yó xí'in n̄ivi yó'o. Tá yóo n̄ivi na kúchuchú ní ini ta xáku ní na, ta saá m̄i yó va'a ná kuaku yó xí'in n̄ivi yó'o.

¹⁶ ɔn vá'a kani tá'an yó xí'in n̄ivi, ta va'a kꝯ vivii ná kutakꝯ yó xí'in ndi'i n̄ivi. ɔn vá'a kasa ká'no ní xí'in m̄i yó, ta va'a kꝯ ná koo yó ndatán

yóo n̄ivi na n̄iṅo ini. On vá'a kani s̄ini yó ndí ndasaá kuiti m̄i yó kúu n̄ivi na ndíchí ní s̄ini.

¹⁷ Tá n̄ivi ké'é na ña on vá'a xí'in yó, ta on vá'a cha'vi m̄i yó n̄ivi yó'o xí'in ña on vá'a. Nda víka, chikaá ka yó ndee ña ke'é yó ñava'a noo ndi'i n̄ivi. ¹⁸ Ta ndixa x̄ini ñó'ó taxi xí'in m̄i yó nda noo xaá ndee yó, ña vivíi kutaku yó xí'in ndi'i n̄ivi. ¹⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, on nda lo'o on vá'a sandikó yó ña on vá'a xí'in n̄ivi na ké'é ña on vá'a xí'in yó. Ta va'a ka ná sandakoo yó ña on vá'a yó'o nda'a Ndios ña cha'vi ra n̄ivi yó'o xa'a ña ke'é na. Saá chi yóo to'on Ndios ña n̄ita na x̄ina'á, káchí ña saá: “Yi'i, Ndios, kúu ta kasa nani xa'a kuachi, ta yi'i kúu ta cha'vi ndi'i n̄ivi xa'a ña ke'é na”, kachí Ndios. ²⁰ Ta inká xiiña noo to'on Ndios ña n̄ita na x̄ina'á, káchí ña saá: “Tá yóo n̄ivi na s̄a ini x̄ini na ndó'ó, ta n̄ivi yó'o xí'i ní na soko, ta saá va'a taxi ndó nda'a na ña kuxu na. Tá yóo n̄ivi na s̄a ní ini x̄ini na ndó'ó, ta n̄ivi yó'o yíchi ní na takuii, ta va'a taxi ndó takuii ná ko'o na. Ña ke'é ndó saá xí'in n̄ivi yó'o kúu ña sakuka'an ndó noo na, t̄anda x̄iṅo s̄a n̄i noo na xa'a ña kuka'an noo n̄ivi yó'o. Ta ndatán yóo ña ndi'i ñi'ní noo yatin ní x̄ixi ño'o, saá koo ña ndi'i ní s̄ini n̄ivi yó'o”, káchí to'on Ndios. ²¹ Ta saá on vá'a taxi yó ndí ña on vá'a kundeé ña noo m̄i yó. Nda víka, ndixa x̄ini ñó'ó ke'é yó ñava'a, ta saá kundeé yó noo ña on vá'a.

13

¹ Ndi'i m̄i yó x̄ini ñó'ó kasa ndivi yó ña ká'an nachíño na kúu na xá'nda chíño noo yó. Saá chi ndi'i ndayí ña kómí nachíño xí'in inká naná'no

na ndíso chiño xí'in yó, kúu ndayí ña kixi ño Ndios. Ta ndi'i ndayí ña kómí ñivi kúu ña chindú'u Ndios. ² Ta saá ndi'i ñivi na on xiin kasa ndivi ña xá'nda chiño nachiño ño na, ta xí'in ña ké'é na saá, kúu na ñivi na toon ini ño ña xá'nda chiño Ndios ño na, chi Ndios kúu ta táxi ndayí nda'a nachiño. Ta yóo ñivi na on xiin kasa ndivi ña xá'nda chiño nachiño ño na, ta ndixa nachiño saxo'vi na ñivi yó'o xa'a ña kisa toon ini na. ³ Saá chi on sivi xa'a ña kuyí'vi ñivi na ké'é ñava'a, kúu nachiño na kómí ndayí. Ta ñivi na ké'é ña on vá'a, ta va'a ka ñivi yó'o ná kuyí'vi na ño nachiño. ¿Án kóni ndó kuu ndó ñivi na on vása yí'vi ño nachiño? Ta saá xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño va'a, ta xí'in ña ké'é ndó saá, nachiño ka'an na ñava'a xa'a ndó. ⁴ Saá chi nachiño na xá'nda chiño ño yó kúu na ñivi na kisa chiño ño Ndios xa'a ña chindeé na mji yó ña koo ñava'a xí'in yó. Ta saá ni, tá ndó'ó ké'é ndó ña on vá'a, ta va'a ná kuyí'vi ini ndó, chi on sivi ña maní kúu ña ní'i nachiño espada siin. Nachiño yó'o kúu na kisa chiño ño Ndios, ta kómí na ndayí Ndios ña saxo'vi na ñivi na ké'é ña on vá'a. ⁵ Ta ndixa xini ñó'ó kasa ndivi yó ña xá'nda chiño nachiño ño yó, ta on sivi ndasaá kuiti xa'a ña yí'vi yó saxo'vi na mji yó kúu ña ké'é yó ñava'a saá. Chi kúnda ini yó ndí xa'a ña sakusij yó ini Ndios kúu ña viví kasa ndivi yó chiño ña xá'nda chiño nachiño ño yó, ta saá on koó xa'a ña sakuiso yó kuachi sata mji yó. ⁶ Ta xa'a ñayó'o, xini ñó'ó cha'vi yó cuota nda'a nachiño na xá'nda chiño ño yó. Chi nachiño yó'o kúu na kisa chiño ño Ndios, ta táxi xí'in

m̄ji na ña va'a kasa ndivi na chiño ña ndíso na.

⁷ Ñakán va'a taxi yó nda'a ñii ñii ñivi ña xini ñó'ó taxi yó nda'a na. Tá xini ñó'ó cha'vi yó xí'in s̄i'ún noo nachiño xa'a ño'o ña kómí yó án xa'a ink̄a ñakuíká kómí yó, ta saá va'a cha'vi yó nda'a na. Tá yóo ñivi na xini ñó'ó naki'in ñato'ó, ta saá va'a ná taxi yó ñato'ó nda'a na. Tá yóo ñivi na xini ñó'ó naki'in ña kasa ká'no yó na, ta saá va'a ná kasa ká'no yó ñivi yó'o. ⁸ Va'a ná on kuníká yó noo nda ñii ñivi. Ta ñii laá kuiti ña va'a kuníká yó noo ink̄a ñivi kúu ña xini ñó'ó kuki'vi ní ini yó koni yó na. Tá ndixa kí'vi ini yó xini yó ñivi, ta xí'in ñayó'o kisa ndivi yó ndi'i ña xá'nda chiño ndayí Ndios. ⁹ Saá chi ndayí Ndios káchí ña saá: “On vá'a k̄i'vi ta kuachi xí'in ña'a ñá on s̄ivi ñásí'í ra kúu; ta ñii k̄i'va saá on vá'a k̄i'vi ña'a kuachi xí'in ta ta on s̄ivi yi ñá kúu; on vá'a ka'ni yó ñivi; on vá'a kasa kuíná yó; on vá'a kutoo yó kukomí yó ña kómí ink̄a ñivi”, saá káchí ndayí Ndios. Ta ndi'i ndayí yó'o kaku ña noo ndayí ká'no ña káchí saá: “Ñii k̄i'va ndatán yóo ña kí'vi ini yó xini yó xí'in m̄ji yó, saá xini ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó”, káchí ña. ¹⁰ Tá ndixa kí'vi ini yó xini yó natá'an yó, ta saá on ke'é yó ña on vá'a xí'in na. Tá ndino'o kí'vi ini yó xini yó natá'an yó, ta ndixa xí'in ña ké'é yó saá, kisa ndivi yó ndi'i ndayí Ndios.

¹¹ Kúndaḡ va'a ini yó ndí k̄ivi vitin kúu k̄ivi ña xini ñó'ó ní, ta xa'a ñayó'o on vá'a kutaku ka yó ndatán táku ñivi na k̄is̄in. Ta xini ñó'ó kundito va'a yó, chí xa yatin ní vaxi k̄ivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o ña sakaku ra m̄ji yó. Ñii ñii k̄ivi ña yá'a táku yó, ta táxi ña kuyatin ka k̄ivi ña ndikó

Jesucristo. Ta saá kivi ña ndikó ra yóo yatin ka ña xí'in kivi vitin nōō kivi ña kixá'á yó kándixa yó ra. ¹² Kivi vitin ndatán yóo ña xa kuá'an ndi'i ñoó ta xa yatin ní kóni tivi, saá yóo ña. Ta saá xa'a ña xa yatin kóni tivi, va'a ka ná sandakoo yó ndi'i ña on vá'a ña kúu ña ké'é nivi na xíka ñoó naa, ta ndixa xini ñó'ó kasa ndivi yó chiño va'a, ndatán yóo chiño ña ké'é nivi na xíka ndivi. Ta ndatán yóo natropa na ndixin tikoto ka xa'a ña ndaa ña yiki koñu na, saá xini ñó'ó kundixin mji yó xí'in ndee Jesucristo, ta ta kúu ño'o ndino'o yé'e. ¹³ Xí'in ñato'ó ta xí'in ñandaa xini ñó'ó kutaku yó ta kasa ndivi yó chiño va'a, chi saá ké'é nivi na xíka ndivi. Ta xini ñó'ó nasita xí'in mji yó kivi kuá'an yó nōō yóo viko ña on kuxu ná'ná ní yó, ta nda lo'o on vá'a xini ní yó xí'in nduta tá sáxiini nivi. On vá'a kivi ta kuachi xí'in inká ña'a ña on sivi ñási'í ra kúu, ta ni ña'a on vá'a kivi ña kuachi xí'in inká ta ta on sivi yij ña kúu, ni nda lo'o on vá'a kivi nivi nda ñii nōō kuachi kini. On vása va'a kani tá'an yó, ni on vása va'a kasa kuini ini yó koni yó inká nivi. ¹⁴ Ta nda víka, ndatán ndixin natropa tikoto ka ña ndaa yiki koñu na, saá xini ñó'ó kundixin yó xí'in ndee Jesucristo ta ta ndixa ndaa mji yó. Ta saá nda lo'o on ndukú yó ña kutú ini yó xí'in ndi'i ña on vá'a ña kútoo ní yiki koñu yó.

14

To'on yó'o ká'an xa'a nivi na sakán lo'o vaxi kua'no ña ndaa ini na Jesucristo

¹ Tá yóo n̄ivi na s̄akán lo'o v̄axi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo, ta x̄in̄i ñó'ó v̄a'a naki'in ndó n̄ivi yó'o. Vará ɔn vása yóo yu'ú ndó x̄i'in nayó'o x̄a'a ndi'i ña ká'an na, ta ɔn vá'a kani tá'an ndó x̄i'in nayó'o. ² Saá chi yóo sava n̄ivi na kándixa Jesucristo na x̄áni s̄in̄i ndí v̄a'a kuxu na ndi'i saá noo ña x̄ixi n̄ivi. Ta yóo ink̄a n̄ivi na s̄akán lo'o v̄axi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo, ta n̄ivi yó'o x̄áni s̄in̄i na ndí nd̄a lo'o ɔn vá'a kuxu na koñu. ³ N̄ivi na kándixa Jesucristo na kúu na x̄ixi ndi'i noo ña x̄ixi n̄ivi ñoyívi, ɔn vá'a k̄a'an kuáchí na x̄a'a ink̄a n̄ivi na kándixa Jesucristo na ɔn x̄iin nd̄a lo'o kuxu koñu. Ta n̄ivi yó'o na ɔn x̄iin kuxu koñu, nd̄a lo'o ɔn vá'a k̄a'an kuáchí na x̄a'a n̄ivi na x̄ixi ndi'i noo ña x̄ixi n̄ivi ñoyívi. Ta x̄in̄i ñó'ó naki'in tá'an v̄a'a ñii ñii nayó'o, saá chi Ndios xa n̄aki'in v̄a'a ra ñii ñii n̄ivi yó'o. ⁴ ¿Nd̄achun x̄áni s̄in̄i ndó ndí kómí ndó nd̄ayí ña k̄a'an kuáchí ndó x̄a'a n̄ivi na k̄isa chiño noo taká'no noo m̄ji na? Chi ndasaá kuiti Jesucristo, t̄a t̄a kúu taká'no noo n̄ivi yó'o, ta kúu ra taká'no noo m̄ji yó, kúu t̄a t̄a kómí nd̄ayí k̄a'an ra án v̄a'a, án ɔn vása v̄a'a ké'é nayó'o. Ta ndixa ndáa ini yó ndí Jesucristo ká'an ra ñav̄a'a x̄a'a m̄ji yó, na kúu n̄ivi na ndino'o ini k̄isa chiño noo ra. Saá chi m̄ji Jesucristo kúu t̄a t̄a kómí ndi'i ndeē, ta ndixa chindeé ra m̄ji yó ña v̄a'a kundik̄on yó yich̄i ra.

⁵ Yóo n̄ivi na kándixa Jesucristo na x̄áni s̄in̄i ndí yóo k̄iv̄i ná'no k̄a noo ink̄a k̄iv̄i. Ta ink̄a n̄ivi na kándixa Jesucristo x̄áni s̄in̄i na ndí ñii kúu ndi'i k̄iv̄i. Ñii ñii n̄ivi x̄in̄i ñó'ó v̄a'a kani s̄in̄i na x̄a'a yu kúu ñav̄a'a ke'é m̄ji na, ta saá x̄i'in ña ndino'o ini na, x̄in̄i ñó'ó ke'é na ñav̄a'a yó'o.

⁶ Saá chi n̄ivi na kándixa Jesucristo, na kúu na xáni s̄inj̄i ndí yóo k̄iv̄i ña kúu ña ná'no k̄a n̄o inka k̄iv̄i, nayó'o kisa t̄o'ó na k̄iv̄i ná'no yó'o xa'a ña chinóo síkón na ñato'ó Ndios. Ta n̄ivi na kándixa Jesucristo na xíxi koñu kúu n̄ivi na kisa t̄o'ó Ndios xí'in ña xíxi na, chi táxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a koñu xíxi na. Ta n̄ivi na kándixa Jesucristo, na on x̄jin kuxu koñu, kúu n̄ivi na kisa t̄o'ó Ndios, chi xáni s̄inj̄i na ndí ña on vása xíxi na koñu kúu ñava'a n̄o Ndios, ta nayó'o táxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña xíxi m̄i na.

⁷ On s̄iv̄i xa'a ñii laá m̄i yó kúu xa'a ña kutaku yó; ni on s̄iv̄i xa'a ñii laá m̄i yó kúu xa'a ña k̄iv̄i yó. ⁸ Saá chi tá táku yó, ta táku yó xa'a ña chinóo síkón yó ñato'ó Jesucristo, T̄a t̄aKá'no n̄o yó. Ta tá k̄iv̄i yó, ta k̄iv̄i yó xa'a ña chinóo síkón yó ñato'ó Jesucristo, T̄a t̄aKá'no n̄o yó. Ta saá tá táku yó án tá k̄iv̄i yó, n̄ivi na ndík̄on Jesucristo kúu yó. ⁹ Jesucristo n̄ixi'j̄i ra ta n̄atak̄u ra xa'a ña nd̄u ra T̄a t̄aKá'no t̄a xá'nda chiño n̄o ndi'i n̄iv̄i, án n̄ivi na táku ñoyívi yó'o kúu na, án n̄ivi na xa n̄ixi'j̄i kúu na.

¹⁰ Ta sava ndó'ó, ¿nd̄achun ká'an kuáchí ndó xa'a nañani ndó án xa'a náki'va ndó? Ta, ¿nd̄achun xáni s̄inj̄i ndó ndí m̄i ndó kúu na ndáya'ví k̄a n̄o nayó'o? Chi ñii k̄iv̄i ña v̄axi ndi'i m̄i yó xín̄i ñó'ó xa'a yó kuita yó n̄o Ndios, ta Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ñii ñii yó. ¹¹ Chi t̄o'on Ndios ña n̄j̄taa na x̄ina'á káchí ña saá:

“Ndixa ȳi'j̄i kúu j̄i t̄a t̄a táku”, káchí Ndios,

“ta ñii k̄iv̄i v̄axi ndixa ndi'i n̄ivi kuxítí na n̄o j̄i,

ta ndi'i n̄ivi kasa ká'no na yí'j, ɬa ɬa kúu Ndios",
 káchí Ndios,
 káchí ɬo'on ra n̄ita na x̄ina'á. ¹² Ta k̄ivi ña
 kundivi ɬo'on yó'o, ñii ñii m̄ii yó kon̄i ñó'ó yó
 nataxi yó kuenda noo Ndios x̄a'a ña ke'é m̄ii yó.

¹³ Ta saá on vá'a k̄a'an kuáchí yó x̄a'a natá'an
 yó, na kándixa Jesucristo, ta v̄a'a k̄a x̄ini ñó'ó
 chikaá ini yó ña on nda lo'o chindú'u yó ña
 kaki'i x̄a'a nañani yó án x̄a'a náki'v̄a yó, ña koyo
 nayó'o kuachi. Ta nda lo'o on ke'é yó ña chinda'á
 natá'an yó ña sandakoo na yich̄i Jesucristo. ¹⁴ Yí'j
 xí'in ndino'o ini j kándixa j Jesucristo, ta kúnda
 ini j ndí nda ñii ña x̄ixi n̄ivi kúu ña on vá'a án
 ñakini noo Ndios. Ta saá ni, yóo sava n̄ivi na
 xáni s̄ini ndí ña on vá'a án ñakini noo Ndios kúu
 sava noo ña x̄ixi n̄ivi. Ta saá m̄ii n̄ivi yó'o na
 kúu na xáni s̄ini ndí ñakini noo Ndios kúu ña, ta
 v̄a'a k̄a ná on kuxu na ña. ¹⁵ Tá ndasaá kuiti x̄a'a
 ña x̄ixi yó kúu ña sákuchuchú yó ini nañani yó
 án náki'v̄a yó, ta v̄a'a on vása kuxu yó ñayó'o
 noo na. Saá chi táná ke'é yó ña sakuchuchú ini
 nañani yó án náki'v̄a yó, ñayó'o saná'a ndí on
 vása ndino'o ini yó kí'vi ini yó x̄ini yó nayó'o.
 Ta nda lo'o on vá'a taxi yó ndañó'ó nañani yó
 án náki'v̄a yó noo Ndios x̄a'a ña x̄ixi yó. Saá chi
 nayó'o kúu n̄ivi na n̄ixi'j Jesucristo x̄a'a. ¹⁶ Vará
 m̄ii yó n̄ivi na kándixa Jesucristo kómí yó yich̄i
 ña kuxu yó ndi'i noo ña x̄ixi n̄ivi, ta on vá'a
 chindú'u yó ña kaki'i x̄a'a nañani yó án x̄a'a
 náki'v̄a yó ña koyo na kuachi. Saá chi on vá'a
 ke'é yó ña taxi k̄a'an n̄ivi ña on vá'a x̄a'a yich̄i
 Jesucristo. ¹⁷ X̄ini ñó'ó kúnda ini yó ndí on s̄iví
 x̄a'a ña x̄ixi yó, ni on s̄iví x̄a'a ña x̄i'j yó kúu ña

ndáyạ'ví chindeé yó ña vạ'a kundikọn yó yichị ña xá'nda chiño Ndios. Ta ña ndáyạ'ví ní kạ kúu ña kasa ndivi yó ñandạạ, ta ña kutakụ yó xí'in ñava'a ini yó, ta ña kutakụ yó xí'in ñasị ña chíkaạ Nímạ Ndios ini yó. ¹⁸ Tá xí'in ña ndáyạ'ví ní yó'o tákụ yó ta kisa chiño yó nọọ Jesucristo, ta saá ndixa sakusị yó ini Ndios, ta sakusị yó ini nịvi.

¹⁹ Ta saá vạ'a ná chíkaạ yó ndee ña vivii kutakụ yó xí'in natá'an yó na kándixa Jesucristo, ta ñii kị'va saá chíkaạ yó ndee ña chindeé tá'an yó ña vạ'a kạ kua'no yó xí'in ña kándixa yó Jesucristo. ²⁰ Yóo chiño vạ'a ña kisa ndivi Ndios xí'in ñii ñii mịi yó na kándixa Jesucristo. Ta saá ndạ lo'o ọn vá'a kani tá'an yó xạ'ạ ña xíxi yó, chi yịyo sandi'i yó xạ'ạ chiño vạ'a yó'o. Ndixa ndi'i saá nọọ ñạ'a ña xíxi nịvi kúu ñandii nọọ Ndios. Ta saá ni, tá xí'in sava ña xíxi yó taxi yó ña kaki'i xạ'ạ nañani yó án xạ'ạ náki'vạ yó ña kọyo na kuạchi, ta saá vạ'a kạ ná ọn kuxu yó ñayó'o. ²¹ Ña xínị ñó'ó ní kạ kúu ña kutakụ tọ'ó yó xí'in nañani yó ta xí'in náki'vạ yó na kándixa Jesucristo, ta ndạ lo'o ọn vá'a ke'é yó ña chinda'á yó nayó'o ña kị'vi na kuạchi. Ndixa tá ña xíxi yó kọñu án ña xí'i yó ndutạ vino kúu ña chinda'á nayó'o ña kị'vi na kuạchi, ta saá vạ'a kạ ọn kuxu yó kọñu, ni ọn ko'o yó ndutạ vino, ni ọn ke'é yó ndạ ñii inkạ ña taxi ña kaki'i xạ'ạ nañani yó án náki'vạ yó ña kọyo na kuạchi, ta saá yịyo sandakoo na yichị Jesucristo. ²² Tá ndino'o ini ndó xa kándixa ndó yu kúu ña vạ'a ko'o ndó án yu kúu ña vạ'a kuxu ndó, ta vạ'a ndasaá kuiti Ndios xí'in mịi ndó kuu na xínị yu kúu ña chíkaạ ini ndó ke'é ndó, ta ọn

ndato'on ndó ñayó'o xí'in inkạ ñivi. Ta saá ndixa kunakaạ ñasij ní ini ndó, chi ọn kani sịni ndó ndíso ndó kuachi ọọ Ndios xa'a ña xí'i ndó án xa'a ña xíxi ndó. ²³ Tá yóo nañani yó án náki'va yó, na ọn vása ndino'o ini kándixa án ñava'a án ña ọn vá'a ọọ Ndios kúu sava ña xíxi na, ta saá ni, xíxi na sava ñayó'o, ta xí'in ña ké'é na saá, nákuiso na kuachi ọọ Ndios. Saá chi ña ké'é nayó'o ọn vása yóo yu'ú ña xí'in ña ndino'o ini na kándixa na kúu ñava'a ọọ Ndios. Ta ndi'i saá ọọ ña ké'é yó, tá ọn vása ñii yóo yu'ú ña xí'in ña ndino'o ini yó kándixa yó kúu ñava'a ọọ Ndios, ta ña ké'é yó saá kúu ña ọn vá'a ña nákuiso yó kuachi ọọ Ndios.

15

¹ Mji yó, tá kúu yó ñivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo ta kúndaạ ini yó ndasaá va'a ndikọn yó yichị ra, ta saá xini ñó'ó ká'no koo ini yó ta chikaa yó ndee ña chindeé yó ñivi na sakan lo'o vaxi kua'no ña ndaa ini na Jesucristo. Xini ñó'ó chindeé yó nayó'o, ta ọn vása kuiti kundi'i ini yó xa'a ña sakusij yó ini mji yó. ² Ñii ñii mji yó xini ñó'ó ndukú yó ndasaá va'a sakusij yó ini natá'an yó, ta xini ñó'ó sakua'no tá'an yó xí'in ña sakuá'á yó ña kandixa ka yó Jesucristo. ³ Saá chi ni mji Jesucristo, nda lo'o ọn vása ní-ndukú ra ndasaá kuiti sakusij ra ini mji ra. Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ká'an ña xa'a ña ndo'o ra, ta káchí ña saá: “Mji to'on ña ọn vá'a ña ká'an ñivi kándiva'a na xí'in Ndios kúu to'on ña kándiva'a na xí'in i”, káchí to'on Ndios xa'a Jesucristo. ⁴ Ta ndi'i to'on Ndios ña ñitaa na xina'á kúu ña to'on

ña n̄ṭaa na x̄a'a ña saná'a ña m̄ji yó. Ta n̄ṭaa na t̄'on Ndios yó'o x̄a'a ña chikāa ña ndeē ini yó ña kundeé yó kundik̄on yó yich̄i Ndios. Ta saá ndáti yó ta ndáa ini yó ndí keta va'a ña x̄i'in yó, chi Ndios ndixa kasa ndivi ra ndi'i t̄'on ra. ⁵ Ndios kúu t̄aa t̄a chíkāa ndeē ini yó ña va'a kundeé yó kundik̄on yó yich̄i ra. Ta saá x̄i'in ña ndino'o ini j̄ kóni j̄ ndí Ndios chindeé ra ndó'ó ña va'a s̄ij̄ kutaku ndó x̄i'in natá'an ndó, ñii k̄i'va ndatán x̄itaku Jesucristo x̄i'in natá'an ra ñoyívi yó'o. ⁶ Ta saá ñii yu'ú nakoo ndi'i ndó ña va'a kasa ká'no ndó Ndios, t̄aa t̄a kúu Yivá Jesucristo, Taa t̄aKá'no noo yó.

T̄'on va'a x̄a'a Jesucristo kúu t̄'on ña x̄in̄i ñó'ó ndi'i n̄ivi

⁷ Ta saá x̄in̄i ñó'ó va'a naki'in tá'an ndó, ndatán va'a n̄aki'in Jesucristo ñii ñii ndó'ó. Ta x̄a'a ña ke'é ndó saá, kanóo s̄íkón ñat̄o'ó Ndios. ⁸ Ndát̄o'on j̄ x̄i'in ndó ndí Jesucristo k̄ixaa ra ñoyívi yó'o x̄a'a ña kasa chiño ra noo najudío, chí saá kasa ndivi ra t̄'on ña k̄ind̄oo Ndios x̄i'in nax̄ij̄ síkuá na x̄ina'á. Ta ña ke'é Jesucristo saá kúu x̄a'a ña kundaā ini najudío ndí Ndios kúu t̄andaā, ta ndixa kisa ndivi ra t̄'on ra. ⁹ Ta saá k̄ixaā Jesucristo ñoyívi yó'o ña kasa ndivi ra chiño ña táxi n̄ivi na on vása kúu najudío kasa ká'no na Ndios x̄a'a ña kúndá'ví ní ini ra x̄ini ra na. Ta saá kundivi ña ká'an t̄'on Ndios ña n̄ṭaa ñii t̄aa kuj̄ya x̄ina'á, káchí t̄'on yó'o saá: X̄a'a ñava'a ké'é ún, ȳi'j̄ kasa ká'no j̄ yó'ó, Tata Ndios.

Ta ñoo noo táku n̄ivi na on vása kúu najudío kúu noo kasa ká'no j̄ yó'ó, Tata Ndios.

Ta s̄ij kataj̄ yaa ña kasa ká'noj̄ k̄iv̄i ún, Tata
Ndios,

káchí to'on ña ñ̄taa ñii t̄aa kūiya x̄ina'á. ¹⁰ Ta
ink̄a xiiña noo to'on Ndios ña ñ̄taa na kūiya
x̄ina'á, káchí ña saá:

V̄a'a ná kusij̄ ini ñ̄vi na on v̄asa kúu najudío,
ta ñii káchí saá ná kusij̄ ini ñ̄vi na kúu
najudío,

káchí to'on Ndios ña ñ̄taa na kūiya x̄ina'á. ¹¹ Ta
saá tuku ink̄a xiiña noo to'on Ndios ña ñ̄taa na
x̄ina'á, káchí ña saá:

¡Ndi'i saá na ñoo ná'no xí'in ndi'i saá na ñoo
válí,

v̄a'a ná kasa ká'no na Ndios!

káchí ña. ¹² Saá tuku kūiya x̄ina'á ñ̄taa t̄ap̄rofēta
Isaías to'on Ndios ña káchí saá:

Ñii k̄iv̄i nana ndaa ñii yit̄on xaá noo ñii tio'o tón
yit̄on yatá, ta tio'o yit̄on yatá yó'o ká'an
xa'a ñ̄vi nave'e t̄aIsaí.

Ta yit̄on xaá nana ndaa yó'o kúu ña ká'an xa'a
t̄a t̄a ti'ví Ndios ña sak̄aku ra ñ̄vi;

chi ñii t̄asa'ya ñani síkuá t̄aIsaí yó'o kuu ra,

ta kuu ra ñii t̄aa taká'no, t̄a t̄a ka'nda chiño noo
ñ̄vi na on v̄asa kúu najudío.

Ta ñ̄vi yó'o xí'in ña ndino'o ini na kundati na ña
sak̄aku ra na,

káchí to'on Ndios ña ñ̄taa t̄aIsaías x̄ina'á.

¹³ Ta vitin ȳij̄ ká'an̄ j̄ xí'in Ndios, t̄a t̄a chíkaa
ndee ini yó ña kundati yó ñava'a ke'é ra xí'in yó,
ta ndúkú j̄ noo ra ndí v̄a'a ná sakusij̄ ra ini ndi'i
ndó'ó, ñ̄vi na kándixa ña'á, ta v̄a'a ná taxi ra
ña kunakaa ñava'a ini ndó. Ta saá tuku ndúkú j̄
noo Ndios ndí sakutú ra ini ndó xí'in ndee Níma
ra, xa'a ña v̄a'a kundati ndó chi ndáa ini ndó ndí

ndixa Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ndó ndatán yóo to'on ra ña kindoo ra.

¹⁴ Nañani yóo xí'in náki'va yóo, kúndaḡ ini i ndí ndó'ó kúu nivi na va'a ní ini, ta ndi'i ndó xini va'a ndó ñandaḡ, ta saá ñakán va'a kúchiño ndó saná'a tá'an ndó. ¹⁵ Noo tutu yó'o, ña tí'ví i xaḡ nda'a ndó, xa nitaḡ i to'on ña ndáto'on káxini xí'in ndó xa'a ñandaḡ, chi kóni i ña naká'an ndó to'on ña ndaḡ yó'o, ta nda lo'o on vása nandoso ndó ña. Kómi i ndayí ña ka'an i xí'in ndó saá, chi Ndios ke'é ra ñava'a xí'in i ña sakuiso chiño ra yi' i ¹⁶ ña chindeé i nivi na on vása kúu najudío. Saá chi Ndios naḡaxin ra yi' i ña ka'an ndoso i to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi na on vása kúu najudío xa'a ña kandixa na ra. Ta saá ndatán yóo ñava'a ñayii sóko nivi noo Ndios, saá koo nivi yó'o, na kúu na táxi i nda'a Ndios. Ta Ndios kusii ní ini ra ña naki'in ra nivi yó'o, chi Níma Ndios ndasa ndii ña ini ndi'i nayó'o.

¹⁷ Ta yi' i, yóo ní xa'a ña chinoo síkón i ñato'ó Jesucristo, chi taxi ra ndee ra nda'a i ña va'a kasa chiño i noo Ndios. ¹⁸ Ta ndixa, nda lo'o on vása ká'an i xa'a ñava'a kisa ndivi mii i, ta kuiti ká'an i xa'a ndee Jesucristo ña taxi ra nda'a i ña va'a chindeé i nivi na on vása kúu najudío. Saá chi xí'in to'on ndáto'on i xí'in na, ta xí'in chiño va'a kisa ndivi i noo na, chindeé i nivi yó'o ña chikaḡ so'o na to'on Ndios ta kasa ndivi na ña kóni ra. ¹⁹ Ta xí'in ndee mii Níma Ndios ña taxi ña nda'a i, xa ke'é i ku'a a ní milagro xí'in inka ñava'a ña chindeé nivi. Saá kisa chiño i ñoo Jerusalén tandā ku'a a ní ñoo ndi'i saá xiiña, anda kixaa i ñii xiiña noo naní Ilírico. Ta ndi'i saá xiiña yó'o nika'an ndoso i to'on ñava'a xa'a

Jesucristo. ²⁰ Ndi'i saá kivi chíkaa i ndee ña ka'an ndoso i to'on ñava'a yó'o noo nivi na on ta'an koni so'o to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta on xiini ke'é i ndatán ké'é ñii ta'a ta kisa va'a ve'e, ta naki'in ra ndikon ra kisa chiño ra noo xa chíkaa inka nivi ñii xa'a ve'e. ²¹ Nda víka, yi'i kóni i kuu i tanoo ka'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi na on ta'an koni so'o to'on xa'a ra. Ta saá kundivi ñii xiiña to'on Ndios ña nita na xina'a, ña káchí saá:

Nivi na on ta'an koni so'o to'on xa'a ta'a ta ti'vi
 Ndios sakaku ra na,
 ta vaxi ñii kivi koni na ra, ta koni so'o na to'on
 ñava'a xa'a ra.

Ta nivi yó'o ndixa kundaa ini na to'on yó'o,
 saá káchí to'on Ndios ña nita na xina'a.

*To'on yó'o ká'an ndi taPablo kóni ra ko'on ra
 ñoo Roma*

²² Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó na ndoo ñoo Roma, vará kua'a ní yichi chíkaa ini i ko'on i koto i ndó'ó, ta xa'a ña kua'a ní chiño kisa ndivi i kua'a ní xiiña, ni-taxi ña kúchiño i ko'on i koto i ndó'ó. ²³ Ta vitin xa nixino chiño ña sakuiso chiño Ndios yi'i kasa ndivi i ndi'i saá xiiña noo nixa'an i, ta ndixa xa kua'a ní kuiya kuu ña kóni i xa'i koto i ndó'ó. ²⁴ Ta saá vitin ndati i ña yachi ní xa'i koto i ndó'ó, chi kivi ko'on i España, saá ya'a i ñoo Roma noo táku ndó. Ta saá koo ñasii ní ini yó kivi nakutá'an yó, vará nda lo'o kuiti kivi koo yó xí'in tá'an yó. Ta saá ndati i ndó'ó ña chindee ndó yi'i taxi ndó ña xini ñó'ó noo i ña ko'on i España. ²⁵ Ta vitin kua'an ndikó i ñoo Jerusalén, chi ní'i i si'un ña

xa naḡaya i xa'a ña chindeé ña nivi nandá'ví na ndíkõn Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. ²⁶ Saá chi inká nivi na ndíkõn Jesucristo na kúu na táku estado Macedonia xí'in na táku inká estado Acaya, nivi yó'o xí'in ña kúsii ní ini na, taxi na s'i'ún xa'a ña chindeé na nivi nandá'ví na ndíkõn Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. ²⁷ Nivi yó'o na táku estado Macedonia xí'in na táku estado Acaya na õn vása kúu najudío xáni sinj na ndí chiño nõõ na kúu ña taxi na s'i'ún ña chindeé na najudío na kándixa Jesucristo, na kúu nandá'ví, chi xa'a ñava'a kındõo Ndios xí'in najudío, kuá'a ní ñava'a xa naḡi'in nivi na õn vása kúu najudío yó'o. ²⁸ Ta yi'i, tá ndi'i nataxi i s'i'ún nda'a nivi na kúu najudío na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, ta saá kee i ko'õn i España, ta si'na ya'a i koto i ndó'ó, nivi na táku ñoo Roma. ²⁹ Ta ndixa ndáa ini i ndí kivi xaá i nõõ ndó, ta xí'in ndi'i ñava'a ña taxi Jesucristo nda'a yó, kuchiño chindeé tá'an yó ña va'a ka kundikõn yó yichi ra.

³⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, ñii káchí kándixa yó Jesucristo, ta ñii káchí naḡi'in yó ndee ña taxi Níma Ndios nda'a yó ña kuchiño yó kuki'vi ní ini yó koni tá'an yó. Ta xa'a ñayó'o, xáku ndá'ví i nõõ ndó ña chindeé ndó yi'i xí'in ña ndukú ndó nõõ Ndios xa'a i. ³¹ Ndukú ndó nõõ Ndios ña sakaku ra yi'i nõõ nivi na táku ñoo estado Judea, na kúu na õn xin chikaá so'o to'on va'a xa'a Jesucristo. Saá tuku ndukú ndó nõõ Ndios xa'a nañani yó xí'in náki'va yó na ndíkõn Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, ña kusii ini na ña naki'in na s'i'ún ña ní'i nataxi i nda'a na. ³² Ta saá, tá kóni Ndios, ta xaá i koto i ndó'ó, ta

xí'in ndi'i ñasij ní ini j nakutá'an j xí'in ndó. Ta kivi nakutá'an yó saá, nakindée lo'o j xí'in ndó, ta chikaá yó ndee ini tá'an yó. ³³ Ta Ndios, ta ta táxi koo ñava'a ini mji yó, ná koo ra xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo ña.

16

Xí'in to'on yó'o taPablo chindeé ra ku'a ní nivi na ndikon Jesucristo na táku ñoo Roma

¹ Xí'in tutu yó'o ndát'on j xí'in ndó ta ndúkú j noo ndó ñava'a ná naki'in ndó ñáki'va yó ñáFebe kivi xaá ñá noo ndó. ÑáFebe yó'o kúu ñá ndiso chiño chindeé nivi na táku ñoo Cencrea, na kúu nivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an kisa ká'no na Ndios. ² Xa'a Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, va'a vivii naki'in ndó ñáki'va yó yó'o, ndatán va'a vivii náki'in yó ndi'i nivi na táxi xí'in mji ña va'a kisa chiño na noo Jesucristo. Chindeé ndó ñáki'va yó yó'o, taxi ndó ndi'i ña xinj ñó'ó ñá nda'a ñá, saá chi ndixa ñáyó'o xa chindeé ñá ku'a ní nivi, tãda yi'j kúu ñii nivi yó'o.

³ Saá tuku tí'ví j to'on ña chindeé ndó noo j ñáki'va yó ñáPriscila xí'in tañani yó taAquila. Nayó'o kúu na ñii káchí kisa chiño xí'in j noo Jesucristo. ⁴ Ta xa'a ña sakaku na yi'j noo nivi na kóni ka'ni yi'j, ñáPriscila xí'in taAquila taxi xí'in mji na nda ña kivi na noo j, níkúu. Ñakán kía táxi j ña táxa'vi ña'á ní nda'a nayó'o. Ta on sivi ñii laá yi'j, ta ndi'i nivi na ndikon Jesucristo, na on vása kúu najudío ñii káchí táxi na ña táxa'vi ña'á nda'a nayó'o xa'a ñava'a ke'é na xí'in j. ⁵ Ta saá tuku tí'ví j to'on ña chindeé ndó noo j ndi'i

n̄ivi na kándixa Jesucristo ta nákutá'an na ve'e ñáPriscila xí'in taAquila xa'a ña kisa ká'no na Ndios. Ta tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i tañani yó taEpeneto, ta kúu ta kí'vi ní inīj̄i xinīj̄i. Tayó'o kee ra ñii ñoo ña nákaa estado Acaya, ta kúu ra tañoó kándixa Jesucristo ñoo ra. ⁶ Ta tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i ñáki'va yó ñáMaría, ñá kúu ñá ndeé ní kisa chiño xa'a ña chindeé ñá ndó'ó. ⁷ Ta tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i tañani yó taAndrónico xí'in ñáki'va yó ñáJunias.* Saá chi nayó'o ñii káchí xiño'o na xí'in̄j̄i ini ve'e kaa, ta nayó'o kúu naapóstol na tí'ví Jesucristo kasa chiño na noōj̄i ra, ta va'a ní kánóo to'on xa'a na noōj̄i ndi'i n̄ivi. Nayó'o kúu nañoó judío xí'in̄j̄i, ta kúu na na si'na ka kándixa Jesucristo noōj̄i yí'j̄i.

⁸ Ta tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i tañani yó taAmplias, ta ta kí'vi ní inīj̄i xinīj̄i, chi ta ndíkõn Jesucristo kúu tayó'o xí'in̄j̄i. ⁹ Ta tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i tañani yó taUrbano, ta ta ñii káchí kisa chiño xí'in yó noōj̄i Jesucristo kúu ra. Ta tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i tañani yó taEstaquis, ta kúu ta kí'vi ní inīj̄i xinīj̄i. ¹⁰ Ta tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i tañani yó taApeles, ta ta kúu ta kúndeé noōj̄i ndi'i ña yo'vi ní xito ndoso ña'á, ta xí'in ñayó'o sáná'a ra ña ndino'o ní ini ra kándixa ra Jesucristo. Ta tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na kúu n̄ivi nave'e taAristóbulo. ¹¹ Ta tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i taHerodión, ta ta kúu tañoó judío xí'in̄j̄i. Ta saá tuku tí'víj̄i to'on ña chindeé ndó noōj̄i nave'e taNarciso na

* **16:7** Qn vása kúndaq̄ va'a ini yó án ká'an ña xa'a ñii ña'a ñá naní Junias án xa'a ñii ta ta naní Junias.

kúu na kándixa Jesucristo. ¹² Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó nɔɔj náki'va yó ñáTrifena xí'in ñáTrifosa. Násí'í yó'o kúu ná ndeé ní kisa chiño nɔɔ Jesucristo. Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó nɔɔj ñáki'va yó ñáPérsida ñá kúu ñá kí'vi ní ini yó xini yó. Ñáyó'o ndeé ní kisa chiño ñá nɔɔ Jesucristo. ¹³ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó nɔɔj tañani yó taRufo, ta ta va'a kándixa Jesucristo, chi mji Jesucristo nakaxin ña'á. Ta chindeé ndó nɔɔj ñáki'va yó si'í tañani yó taRufo yó'o, chi ñáyó'o ndatán yóo si'í mji saá yóo ñá xí'inj. ¹⁴ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó nɔɔj nataa nañani yó taAsíncrito, taFlegonte, taHermas, taPatrobas, taHermes xí'in inká nivi na ndíkɔn Jesucristo na nákutá'an xí'in nayó'o. ¹⁵ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó nɔɔj tañani yó taFilólogo xí'in ñáki'va yó ñáJulia, ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó nɔɔj tañani yó taNereo xí'in ñáki'va ra. Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó nɔɔj tañani yó taOlimpas xí'in ndi'i inká nañani yó xí'in náki'va yó na ndíkɔn Jesucristo na kúu na nákutá'an xí'in ndi'i nayó'o.

¹⁶ Ta ndi'i ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, chindeé tá'an ndó ta xí'in ñatɔ'ó ní ini ndó chito ndó nɔɔ tá'an ndó. Ndi'i nivi na kándixa Jesucristo ta nákutá'an na kuá'a ní ñoo, nayó'o tí'vi na tɔ'on ña chindeé na ndó'ó.

¹⁷ Nañani yó xí'in náki'va yó, xáku ndá'víj nɔɔ ndó ña vivii koto ndó yu kúu nivi kóni nata'vi tá'an xí'in ndó'ó. Ta nivi yó'o ɔn vása yóo yu'ú na xí'in tɔ'on va'a ña ndaa ña sakuá'á ndó xa'a Jesucristo, ta kóni na chindú'u na ña kasi nɔɔ ndó ña ɔn kandixa ka ndó tɔ'on va'a yó'o. Ta

saá va'a kuxíká ndó nᵛᵛ nᵛᵛ na ᵛᵛ vá'a yó'o. ¹⁸ Saá chi nᵛᵛ yó'o ᵛᵛ vása kisa chiño na nᵛᵛ Jesucristo, Taa taKá'no nᵛᵛ yó. Nda víka, nayó'o ndasaá kuiti kisa ndivi na ña kóni yíkí koñu mᵛᵛ na. Ta nᵛᵛ yó'o, xí'in tᵛ'on ña livi ní ta visi ní, sándá'ví na nᵛᵛ na sakán lo'o kuiti kúndaᵛᵛ ini ñandaᵛᵛ. ¹⁹ Ndi'i nᵛᵛ xa xínᵛ na ndí ndó'ó va'a chíkaᵛᵛ so'o ndó ta va'a kisa ndivi ndó ña kóni Ndios. Ta kúsij ini ᵛᵛ xa'a ña ké'é ndó saá. Ta yí'ᵛ ndúkú'ᵛ nᵛᵛ ndó ndí ndíchí ní koo sᵛᵛ ndó ke'é ka ndó ñava'a, ta nda lo'o ᵛᵛ kasa ndíchí ndó sᵛᵛ ndó ña ke'é ndó ña ᵛᵛ vá'a. ²⁰ Ta Ndios, taa ta táxi nákaᵛᵛ ñava'a ini yó, ndixa yaçhᵛ ní sand'i ra xa'a ñandiva'a ká'no naní Satanás, ta chikaᵛᵛ ra ñandiva'a yó'o tᵛᵛin xa'a ndó ña kundoso ndó saᵛᵛ ña. Ta Jesucristo, Taa taKá'no nᵛᵛ yó, ná ke'é ra kuᵛᵛ ní ñava'a xí'in ndó.

²¹ Ta ñani yó taTimoteo, taa ta kisa chiño xí'in ᵛᵛ, tí'ví ra tᵛ'on xaᵛᵛ ña nᵛᵛ ndó ña chindeé ra ndó'ó vitin. Ta nañani yó taLucio, taJasón xí'in taSosípater kúu naño judío xí'in ᵛᵛ, ta nayó'o tí'ví na tᵛ'on ña chindeé na ndó'ó.

²² Ta ñani yó taTercio kúu taa ta xínᵛ ñó'ó ᵛᵛ ñitaᵛᵛ ra tᵛ'on yó'o ña ndaᵛᵛ on yí'ᵛ, taPablo, xí'in ndó nᵛᵛ tutu yó'o, ta vitin tayó'o tí'ví ra tᵛ'on xaᵛᵛ ña nda'a ndó ña chindeé ra ndó'ó, chi ñii káchí kándixa yó ta ndíkᵛᵛ yó Jesucristo.

²³ Ta ñani yó taGayo tí'ví ra tᵛ'on ña chindeé ra ndó'ó. Ve'e taGayo yó'o kúu ve'e nᵛᵛ táku yí'ᵛ taPablo vitin, ta mᵛᵛ ve'e yó'o kúu nᵛᵛ nákutá'an ᵛᵛ xí'in ndi'i nañani yó ta xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo na kúu na táku ñoo yó'o. Ta ñani yó taErasto, ta kúu taa ta ndíso

chiño xí'in s̄i'ún ña nákaya nachiño ñoo yó'o, tayó'o tí'ví ra to'on ña chindeé ra ndó'ó. Ta inka ñani yó taCuarto tí'ví ra to'on ña chindeé ra ndó'ó.

²⁴ Ta Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo.

Xí'in to'on yó'o taPablo kisa ká'no ra Ndios

²⁵ ¡Ná kasa ká'no yó Ndios! Chi Ndios kómí ndee ña chikaá ra ndee ini ndó'ó ña va'a kuchiño ndino'o ini ndó kasa ndivi ndó to'on ra. Ta to'on ra yó'o kúu ña ká'an ndoso i ta sáná'a i ndó'ó xa'a Jesucristo. Vará to'on va'a yó'o xikuu ña xinakaá se'é kua'a ní kuiya xina'á, ²⁶ ta vitin Ndios xa taxi ra ña kúndaá ini nivi to'on ra ña n̄itaa naprofeta kuiya xina'á. Saá chi Ndios, taa ta táku ndi'i saá kivi, xa'nda chiño ra ña kuita ní'no to'on yó'o noo ndi'i nivi na táku ndi'i saá ñoo ñoyívi, ñakán ndi'i nivi kuchiño na kandixa na to'on ra ta kasa ndivi na ña kóni ra.

²⁷ Nii laá kuiti kúu Ndios, ta ñii laá ra saá kúu taa ta ndichí ndino'o sin̄i. Ta xa'a ñava'a ke'é Jesucristo, ¡ná kanóo síkón ní ñato'ó Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi! Saá ná koo ña.

**Alcatlatzala Mixtec New Testament
Mixtec, Alcatlatzala: Alcatlatzala Mixtec New
Testament (New Testament+)**

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Alcatlatzala

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

a74bfb3f-bd55-5ab9-983e-8d19de48c198